

Sirpa Ylämäki

**ARKEEN TUKEA –
ASIAKAS OSALLISEKSI**
Ohjausmateriaalin kehittäminen
Kymsoten perhetyölle

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Sirpa Ylämäki
Työn nimi	Arkeen tukea – Asiakas osalliseksi. Ohjausmateriaalin kehittäminen Kymsoten perhetyölle
Toimeksiantaja	Kymsote, perhetyö
Vuosi	Elokuu 2020
Sivut	62 sivua, liitteitä 65 sivua
Työn ohjaaja(t)	Eija Vikman, lehtori ja Laura Muurikka, perhetyön palveluesimies

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tuloksena syntyi ohjausmateriaali Kymsoten perhetyölle. Kehittämistyön taustalla oli yhteiskunnan nopea muutos, joka näkyi sosiaalihuoltolain mukaisena palvelutarpeen lisääntymisenä. Lastensuojelun huostaanottojen tarve lisääntyy ja se kertoo karua kieltä lapsiperheiden pahoinvoinnista. Huolet kasaantuvat taakaksi asti kuormittamaan perheiden arkea. Ennaltaehkäisevät palvelut ovat perhetyön tarjoama ratkaisu apua tarvitsevien perheiden tueksi. Opinnäytetyön päätavoite on kehittää ohjausmateriaali, jonka avulla asiakkaat voidaan osallistaa perhetyön kehittämistyöhön. Ohjausmateriaalin sisältö lisää asiakaskehittäjien tietoisuutta tarjolla olevista perhetyön palveluista. Tällä pyritään vastaamaan sekä toimeksiantajan että maakunnallisen perhetyön tavoitteisiin ja tarpeisiin. Opinnäytetyöllä tavoitellaan välillisesti asiakkaiden näkemysten ja kokemusten nostamista toiminnan keskiöön.

Raportin tietoperusta muodostui perhetyön toiminnallisesta viitekehyksestä sekä perhetyön keskeisistä sisältöelementeistä koostetusta katsauksesta. Opinnäytetyö on kaksiosainen sisältäen asiakasohjaus -materiaalipaketin eli produktin sekä raportin tehdystä työstä. Produktin kehittämisprosessi eteni konstruktivistisen mallin mukaisesti. Produkti toteutui osallistamalla toimeksiantajan edustajia, sekä hyödyntämällä perhetyön menetelmä- ja teoriakirjallisuutta. Kehittämistyön tuloksena syntyi ohjausmateriaalia ohjauskertojen suunnitteluun ja materiaalipankiksi, sekä lisäksi asiakkaita osallistavia kehittämistehtäviä. Kehittämistehtävät kartoittavat asiakaskehittäjäperheiden tuen tarpeita. Ohjausmateriaalipaketti pyrkii olemaan kokonaisuus, jota voidaan hyödyntää asiakaskehittäjäryhmissä, sekä myös laajemmassa kontekstissa perheohjaajien ja asiakaskehittäjäryhmien mielenkiinnon mukaisesti.

Ohjausmateriaalipaketti liitettiin raportin loppuun kuvina. Kehitetty materiaalipaketti vastasi toimeksiantajan odotuksia ja sille löydettiin käyttökohteita perhetyön kentällä laajemminkin. Toimeksiantaja saa materiaalipaketin PDF-tiedostona, jotta siinä olevia linkkejä, toimintaideoita sekä materiaaleja voidaan hyödyntää sähköisesti mahdollisimman laadukkaasti.

Asiasanat: arkielämä, ennaltaehkäisy, osallisuus, perhetyö, varhainen tuki

Degree	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Sirpa Ylämäki
Thesis title	Support for everyday life. Developing the client control manual for Kymsote family work
Commissioned by	Kymsote, family work
Time	August 2020
Pages	62 pages, 65 pages of appendices
Supervisor	Eija Vikman, Laura Muurikka

ABSTRACT

This thesis was a functional developmental project. The purpose of this thesis was to develop a control manual that could help the clients to participate in the development of family work. The contents of a control manual increase the customer developers' consciousness of the services of the family work available and survey the need for help. This aimed to meet the objectives and needs of both the principal and the provincial family work.

The databases of this report were formed from the functional framework of the family work as well as the look which was due to the “central contents elements” of the family work. This thesis had two parts including the material in the client instruction and the report of the practicum. The developmental process of this manual followed a constructive model. The control manual was drawn up by the involvement of the principal's representatives and by utilizing the methodological and theory literature of family work. The developmental project yielded a framework of instructional sessions and materials. Also, interactive developmental tasks for the clients were generated and recorded. The developmental tasks surveyed the need for the support of families who are along in the developing team. The control manual aimed to be an entirety, which can be used in the client-targeted groups as well as in broader contexts, according to the interest of family directors and customer developer groups.

The result of this thesis was a client control manual for the Kymsote family work. The client control manual can be found as a photo appendix at the end of the thesis. The developed manual corresponded to the principal's expectations and applications were also more widely found in the field of-family work. The client received the manual in a PDF -format so that the links, activity ideas, and the materials could be used electronically and without losing the quality.

Keywords: everyday life, prevention, participation, family work, early support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUSASETELMA	8
2.1	Lähtökohdat.....	9
2.2	Toimeksiantaja, työelämä ja yhteistyökumppanit.....	12
2.3	Tavoitteet ja tarkoitus.....	13
2.4	Tavoitekuvaus.....	14
3	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ.....	15
4	PERHETYÖ.....	16
4.1	Perhetyön prosessi.....	18
4.2	Asiakastyön kehittäminen sisältöelementtien avulla	20
4.3	Asiakasosallisuus	28
4.4	Perhetyön interventiot ennaltaehkäisijänä	30
5	KATSAUS AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN PERHETYÖN KEHITTÄMISESTÄ.....	31
6	OHJAUSMATERIAALIN KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI.....	34
6.1	Kehittämistyön lähtötilanteen analyysi	34
6.2	Kehittämistyön prosessi.....	36
6.2.1	Aloitusvaihe	38
6.2.2	Suunnitteluvaihe	39
6.2.3	Työstövaihe	40
6.2.4	Tarkistusvaihe.....	42
6.2.5	Viimeistelyvaihe	43
6.3	Produktin arviointi	43
7	OHJAUSMATERIAALIPAKETIN MENETELMIÄ JA TUKIMUOTOJA – PRODUKTIN ANALYYSI	45
7.1	Tutustuminen ja pelisäännöt.....	46
7.2	Tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi	46
7.3	Konkreettinen apu.....	47

7.4	Ohjaus	48
7.5	Läheisten vertaisten ja yhteisöllinen tuki.....	51
7.6	Hoito	52
7.7	Ryhmän lopetus.....	53
8	POHDINTA.....	54
	LÄHTEET.....	57

KUVALUETTELO

LIITTEET

Liite 1. Perhetyön asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaali

Liite 2. Tutkimuslupa, Kymsote

Liite 3. Suunnitteluvaiheen haastattelun kysymykset

Liite 4. Arviointivaiheen palautekyselyn kysymykset

1 JOHDANTO

Kiljuvia lapsia ja kiukkuisia vanhempia – onko tämä se näkymä, jonka perhetyöntekijä kohtaa astuessaan sisälle? Oven takana, omassa kodissaan, asuu nykyaikainen perhe, joka yrittää selvitä arjen ristitulessa, kun arki ei enää ole normaalia. Mitä voitaisiin tehdä, kun ei osata enää olla vanhempia? Tämä perheiden hyvinvointia käsittelevä kysymys on jo pitkään ollut julkisten keskustelujen puheenaiheena. On perheitä, joissa lapset rummuttavat perheille tahtia määräten mitä perheessä tehdään. Sitten on perheitä, joissa vanhemmat elävät ura edellä unohtaen olla vanhempia lapsilleen.

Tässä hyvinvointiyhteiskunnassa ei ole helppoa olla vanhempi. Vanhemmuuden kriteerit ovat nykypäivänä korkealla tasolla. Nykyaikainen vanhempi on tietoinen erilaisista kasvatusmetodeista ja lasten kehityksestä. Toisaalta tämä tietämys mahdollistaa sen, että osataan toimia oikein, mutta toisaalta se saattaa tuoda mukanaan myös ahdistusta, tuskaa ja kokemusta riittämättömyydestä. Perhetyö voisi olla vastaus perheiden arjen hallinnan tukena. Suomalaisesta perhetyöstä on vuosien saatossa kehittynyt arvokas työmuoto, joka on pyrkinyt vastaamaan lapsiperheiden todellisiin tarpeisiin.

Yhteiskunta muuttuu nopeasti ja se näkyy sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen lisääntymisenä. Perheiden hyvinvointi on nostettu perhetyön keskiöön, mutta huostaanottojen tarpeen lisääntyminen kertoo karua kieltä lapsiperheiden pahoinvoinnista. Ongelmat ja huolet ovat kasaantuneet taakaksi asti kuormittamaan perheiden arkea. Sosiaali- ja terveystieteiden tasolla kehityskulun suunta on huomattu ja perheiden pahoinvoinnin jatkuvasti lisääntyvää ongelmakimppua on lähdetty ratkaisemaan.

Kymsojen suuntana on painopisteen siirtäminen korjaavista toimenpiteistä ehkäiseviin palveluihin. Varhaisen tuen palveluita pyritään tarjoamaan oikea-aikaisesti, ja matalan kynnyksen peruspalveluita tarjotaan ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä. Näin toimien pyritään siihen, etteivät lapsiperheiden ongelmat kasvaisi kohtuuttoman suuriksi. Perhetyö ennaltaehkäisevänä palveluna on

yksi palveluista, jolla tähän tavoitteeseen voidaan vastata. Perhetyötä palveluna saavien vanhempien tietoisuus saatavilla olevista palveluista ja kokemuksista on kehittämistyön yhteydessä tärkeää ja merkityksellistä.

Toimeksiantajan toiveena oli saada käytännönläheinen, ja helposti luettava, sähköiseen muotoon laadittu ohjausmateriaalipaketti, jonka pohjalta voitaisiin ohjata perhetyön asiakkaille kehittämissyhmää tai ryhmiä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa toimeksiantajan toiveiden mukainen ohjausmateriaalipaketti, teemoitettu suunnitelma, valmis konsepti, ohjauskertojen raamittajaksi sekä materiaalipankiksi. Tavoitteeksi tälle opinnäytetyölle muodostui perhetyön asiakkaiden osallistaminen välillisesti, kehittämistyönä tehdyn ohjausmateriaalin avulla. Opinnäytetyö on kaksiosainen koostuen raportista ja produktista. Käytän tässä raportissa opinnäytetyöni konkreettisesta tuotoksesta eli asiakasohjausmateriaalista nimeä produkti. Raporttiosuuteni on selvitys siitä mitä, miksi ja miten olen produktini tehnyt.

Raportissa tarkastelen kehittämistyön taustoittamisen jälkeen ensin perhetyötä. Perhetyö -luvussa avaan perhetyön monimerkityksellistä käsitettä, esittelen perhetyön asiakasosallisuutta, sekä kuvailen sen kytköksiä toiminnalliseen produktiini. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy puolestaan ovat niitä keinoja, joilla huostaanottojen vähentämistarpeeseen pyritään vastaamaan. Interventioiden avulla niihin voidaan puuttua – sisältöelementtien ohjatessa toimintaa. Nostan edellä mainitut raporttini toiminnallisen viitekehyksen ohjaaviksi ydinasioiksi sekä tiedonhaussa käytetyiksi asiasanoiksi. Ne toimivat myös linkkinä aiempiin tutkimuksiin, joita on tehty perhetyön kehittämiseksi. Olen halunnut sitoa tähän raporttiin tutkimuksia, joissa on tuloksia vanhemmuuden tukemisesta, yhteistyöstä perheiden sekä perhetyön tekijöiden kanssa, perhetyön menetelmistä, asiakasosallisuudesta sekä tutkimus- ja kehittämistöistä, joissa käytännön perhetyöstä kertynyt tieto ja tutkimus sulautuvat yhteen. Työn teoriaosuus perustuu edellä mainittuihin aiempiin tutkimuksiin. Näissä kaikissa tutkimuksissa perheiden ääni on kuuluvilla ja yhteisenä ajatuksena on arjen hallinta.

Kehittämistyön yhteydessä tehtävät menetelmävalinnat riippuvat siitä, millainen kehitettävä ilmiö on kyseessä, miten ongelma määritellään ja millaiset tavoitteet työlle on asetettu. Kehittämistyötä voidaan tehdä monella eri tavalla ja

niin ikään se voi sisältää monia eri tutkimusmenetelmiä (Kananen 2015a, 33). Tässä opinnäytetyössä käsitellään välillisesti perheiden ahdingkoa ja tarkemmin sitä, kuinka ahdingosta päästäisiin pois. Kehittämiskohteena on Kymsoten sosiaalihuoltolain mukaisesti tuotettu perhetyö. Tavoitteena on produktin avulla perheiden osallistaminen. Osallistamisella tarkoitetaan palveluiden suunnitteluun osallistumista. Tästä syystä aineistonhankintamenetelmiksi valikoituvat luontevimmin haastattelut sekä dokumentit, joiden avulla saatiin sekä produktiin että tutkimuksen raporttiosuuteen validia, eli luotettavaa tietoa. Raporttiin sisällytettiin myös tutkimuksellinen selvitys, koska produktiosuuteen tarvittiin perehtymistä aiempiin tutkimuksiin sekä menetelmäkirjallisuuteen, jotta tarvittava aineisto saatiin kerättyä ja raportti kirjoitettua.

Tämä opinnäytetyö on lähestymistavaltaan toiminnallinen, tuotoksensa eli produktinsa ansiosta (Salonen 2013, 5–6). Luvussa kolme perustelen, kuvailen sekä arvioin opinnäytetyöni toiminnallisuutta sekä toimivuutta. Opinnäytetyöni aiheenvalinnassa merkitykselliseksi muodostui se, että tuotokselle olisi todellinen tarve ja että sitä voitaisiin hyödyntää sekä käytännön perhetyössä että sen kehittämisessä.

Tämä opinnäytetyö linkittyy Kymsoten laajaan kokonaisuuteen lasten ja nuorten varhaisen tuen palveluiden vahvistamiseksi. Kehittämäni ohjausmateriaalipaketin avulla voidaan kartoittaa perheiden tarpeita, jotta palvelut kohdentuisivat ”oikeaan osoitteeseen”.

2 TUTKIMUSASETELMA

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä lukijalle opinnäytetyöni tutkimusasetelmaa. Tutkimusasetelmassa selvitetään lukijalle ne työkalut, joilla ongelma ratkaistaan. Tavallisesti tutkimusasetelmaan sisältyy tutkimusongelma, rajaukset, ja ongelmasta johdetut tutkimuskysymykset. Tässä työssä ongelman tilalla käytetään tavoitekuvausta ja tutkimusotteen sijasta käytetään lähestymistavan kuvailua. Tavoitekuvauksessa selvitetään lukijalle se kokonaisuus millä ongelma ratkaistaan, mitä tutkimusmenetelmiä käytetään, mikä on tutkimuskohde ja miten tutkimuksen luotettavuus ratkaistaan. (Kananen 2015a, 22.)

Tämä työ on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka syklistä alkua voitaisiin Kanasen (2015a, 41) mukaan tutkimusmuodoltaan kutsua kehittämistutkimukseksi. Tässä työssä ei päästä kuitenkaan synteesiin saakka, tutkijasta riippumattomista syistä. Ongelman puuttuessa sitä ei myöskään voida poistaa. Tässä työssä tiedonhankintamenetelmänä käytettiin haastatteluja, mutta haastatteluaineistojen tarkkoja kuvauksia, eikä tilastollisia esityksiä tässä tulla esittämään. Nämä tutkimuksen tunnuspiirteet muodostaisivat Salosen (2013, 9) mukaan tutkimuksellisen opinnäytetyön. Sen sijaan tätä työtä voidaan perustellusti kutsua kehittämistoiminnaksi. Tässä opinnäytetyössä kehittämistoiminta analysoidaan ja mallinnetaan prosessikuvauksen avulla. Salonen (mts.7) määrittelee kehittämistoiminnan olevan yläkäsite kaikelle uuden asian mukanaan tuomalle kokonaisuymmärrykselle, työskentelylle tai kuvaukselle. Tässä raportissa kuvaan uutta tuotosta ja pohjaan sen tietoperustaa toimintaan liittyvällä teoriapohjalla, joka perustuu kirjallisuuteen ja tutkimustuloksiin. Tämä kehittämistyönä tehty opinnäytetyö tehtiin tutkimuksellisella otteella. Menetelminä käytettiin osallistavia kehittämismenetelmiä ja perhetyön kehittämiseen liittyviä dokumentoituja aineistoja ja katsauksia.

2.1 Lähtökohdat

Ajatus lähteä tekemään opinnäytetyötäni perhetyön kehittämistarpeisiin liittyy muutosprosessiin, jota tarvitaan kipeästi perheiden parissa tässä muuttuvassa maailmassa. Valtaosa perheistä voi hyvin, mutta kuitenkin merkittävä osa voi huonosti. Näiden perheiden eteen, jotka ovat syrjäytymisvaarassa, tai voivat muuten huonosti, olisi tärkeää lähteä työskentelemään yhä tehokkaammin. (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014, 3.) Mielessäni kypsynyt ajatus tehdä opinnäytetyö perhetyön perheiden arjen auttamiseksi sekä huostaanottojen tarpeen vähentämiseksi alkoi vahvistua. Kesällä 2020 työharjoittelussani sain tuntumaa perheiden ahdingosta. Yllämainitsemani asiat eivät olleet vain sanahelinää, vaan todellista arkea. Perheet tarvitsivat apua, mutteivat osanneet nimetä mistä tai millaista apua on saatavilla. Palaverissa Mari Niemisen kanssa keskustelimme ohjausmateriaalin aiheista. Niemisen (2020) mukaan perheiden olisi helpompi ottaa perhetyötä vastaan, mikäli he tietäisivät jo siinä vaiheessa, kun työskentelyä heille ehdotetaan, että mitä perhetyö käsitteellä tarkoitetaan ja miten sen avulla voitaisiin auttaa. Tämä opinnäytetyö pyrkii availemaan tietämättömyyden verhoa – raportin muodossa lukijoilleen ja produktin

muodossa perhetyön asiakkaille. Halusin kehittää ohjausmateriaalin sillä ajatuksella, että se muodostuisi vaikuttavaksi, paljon hyötyä perheelle ja lapselle tuottavaksi ja perhetyötä kehittäväksi paketiksi.

Työskennellessäni neuvolan perheohjaajana työharjoittelussa Kymsotella, kesällä 2020, kaipasin työvälinettä, jonka avulla perheiden tilannetta saataisiin kartoitettua ja millä heidät saataisiin innostumaan muutoksesta. Kaipasin myös tietoutta siitä, miten lapsi tai vanhempi näkee oman elämänsä ja mahdollisuutensa. Kaikilla meillä on pyrkimys hyvään, sillä tuskin kukaan kohtaa mistäni vanhemmista toivoisi pahaan itselleen tai lapsilleen – vain keinot ja yhteinen päämäärä saattavat olla kadoksissa.

Keskustelin halukkuudestani tehdä opinnäytetyötäni perhetyön kehittämistarpeisiin työpaikkaohjaajani Laura Muurikan kanssa. Pohdimme opinnäytetyön aiheita siltä pohjalta, että se olisi soveltuva sosionomi (AMK) opinnäytteenä. Ajatteleminen asiaa siten, että aihe täyttäisi Kymsoten tarpeet ja linjaukset. Otimme huomioon myös minun toiveeni ja tarpeeni kehittyä tulevana perheohjaajana. Halusin tehdä opinnäytetyön, joka olisi merkityksellinen sekä asiakkaiden äänen kuuluville saamisen että minun ammatillisen osaamisen kehittämisen näkökannalta.

Työpaikkaohjaajani oli ottanut selville, että työharjoitteluni päätyttyä minulle ei tulisi myöntämään tutkimuslupaa asiakkaiden haastatteluihin, koska en tulisi olemaan opinnäytetyöprosessin aikana enää perhetyön työsuhteessa. Työpaikkaohjaajani näki asiaa kauaskantoisemmin, perheiden osallistamistarpeista lähtöisin ja kysyi halukkuuttani lähteä kehittämään perheiden osallisuutta välillisesti. Hänellä oli visio asiakaskehittäjäryhmän suunnitelmasta – toiminnallisena opinnäytetyönä. Asiantuntijana hän valikoitui myös opinnäytetyöni ohjaajaksi sekä validiteetin varmistajaksi. Asiakaskehittäjäryhmällä tarkoitetaan tässä työssä sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön asiakkaista koottua ryhmää, jotka ovat jo perhetyön piirissä. ”Akuuttikriisissä” olevia perheitä ei tulisi kutsumaan mukaan ryhmään. Suunnitelmissa olisi, että perhetyöntekijät ja perheohjaajat kertoisivat toiminnan aloittamisesta omille asiakkailleen joko suullisesti kotikäynneillä, tai esimerkiksi lyhyellä esitteellä. Yhteiseksi ryhmän teemaksi muodostettaisiin: ”Tutkitaan yhdessä mikä oikeasti auttaa.”

Harjoittelun aikana tein yhteistyötä myös Mari Niemisen, Kymsoten perhekeskuskoordinaattorin kanssa. Nieminen valikoitui työni asiantuntijaksi siitä syystä, että hänellä on vankka kokemus perhetyöstä, asiakaskehittäjäryhmän ohjauksesta sekä sen kehittämisestä. Asiakaskehittäjäryhmiä on aiemmin pilotoitu, Kouvolan perhetyössä ja Kotkan perhetyössä, vuoden 2018 aikana. Nieminen on toiminut Kotkan asiakaskehittäjäryhmän ohjaajana. Palaute ryhmien kautta saadusta kehittämisestä on ollut positiivista. (Kouvolan kaupunki 2018, 35.)

Opinnäytetyöni tarkoitus alkoi hahmottua. Yhdessä työpaikkaohjaani, Laura Muurikan kanssa ryhdyimme kehittämään sisältöelementteihin pohjautuvaa perhetyön asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalia. Se toimisi suunnitelmalla ja valmiina konseptina Kymsoten perhetyön parissa työskenteleville ohjaajille. Muurikan (2020) mukaan näissä ryhmissä olisi tarkoitus yhdessä pohdita, mikä tai mitkä asiat oikeasti auttaisivat perheitä. Tämä opinnäytetyö etenee konstruktivistisen mallin mukaisesti. Salosen (2013, 15–19) mukaan konstruktivistisessa mallissa osallistava ja yhteisöllinen ote yhdistyvät. Ohjausmateriaalin päämääränä on osallistaa asiakaskehittäjäperheitä, lisäämällä heidän tietoisuuttaan olemassa olevista palveluista ja käytetyistä menetelmistä. Ohjausmateriaalissa olevien kehittämistehtävien avulla voidaan selvittää perheiden tarpeista nousevaa tuen tarvetta. Lahtinen ym. (2017, 11) ovat pohtineet, että asiakkaat eivät ole saaneet tarpeidensa mukaista tukea. Kokonaisuus on ollut pirstaleista, ja tuki on saattanut tuntua asiakkaista jopa kontrolloinnilta ja vallankäytöltä. Edellä mainitun perusteella koin, että on tarpeellista lähteä pohtimaan, kuinka perhetyön asiakkaat saisivat juuri heidän tarpeitaan vastaavaa apua ja tukea, ja kuinka asiakkaiden kokemusta kontrolloinnista ja vallankäytöstä voitaisiin lieventää.

Opinnäytetyöni sai nimekseen jo hyvin varhaisessa vaiheessa ”Arkeen tukea – asiakas osalliseksi”. Nämä kaksi suomalaista lausetta kuvaavat mielestäni hyvin laatimani produktin sisältöä. Ohjausmateriaalin avulla perheiden arkeen tarjotaan tukea ja perhetyön perustana tulisi olla asiakkaan osallisuus. Lyhyt, kutsuva ja ytimekäs nimi saattaisi helpottaa myös asiakasperheiden ryhmiin rekrytoimista.

2.2 Toimeksiantaja, työelämä ja yhteistyökumppanit

”Arkeen tukea – asiakas osalliseksi” -niminen asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaali laadittiin toimeksiantajalle perhetyön kehittämistarpeisiin. Toimeksiantajana opinnäytetyössäni toimi Sote-uudistuksen myötä, vuoden 2019 alussa syntynyt Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä. Se kulkee yleisesti nimellä Kymsote, joten käytän tätä lyhennettä jatkossa opinnäytetyössäni. Kymsoten tehtävänä on vastata kuuden kymenlaaksolaisen kunnan – Haminan, Kotkan, Kouvolan, Miehikkälän, Pyhtään ja Virolahden sosiaali- ja terveystalouksista. Tarkemmin opinnäytetyöni keskittyy sosiaalihuoltolain mukaisesti tuotettuun perhetyöhön, joka sijoittuu hallinnollisesti Kymsoten tuottamiin psykososiaalisiin ja kehityksellisiin palveluihin. (Kymsote, 2019.)

Yhteistyökumppanina sekä työpaikkaohjaajana produktissani toimi perhetyön palveluesimies, Laura Muurikka ja konsultoitavana asiantuntijana perhekeskuskoordinaattori Mari Nieminen. Muurikalta sain aiheidean opinnäytetyölleni sekä ohjausta ja konsultaatiota. Lisäksi hän toimi työni eettisenä valvojana tarkistaen, että kirjoittamani tekstit olivat todenperäisiä. Niemiseltä sain arviota produktini käyttökelpoisuudesta, sekä vinkkejä siitä, millaisia kehittäjäryhmiä perhetyössä oli aiemmin järjestetty. Muurikka sekä Nieminen toimivat niin ikään opinnäytetyöni työpaikka-arvioijina sekä validiteetin vahvistajina.

Produktin kuvitukseen sekä taittoon sain apua Jyri Ylämäeltä, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun graafisen muotoilun toisen vuoden opiskelijalta. Ylämäki oli sopinut oman opettajansa Teuvo Liikkasen kanssa, että hän tulisi saamaan tästä työstä opintopisteitä omaan työharjoitteluunsa. Tein Ylämäen kanssa yhteistyötä produktin visualisoinnissa – valitsimme yhdessä tuotoksessa käytettävät fontit, sekä suunnittelimme työn ulkoasun. Ylämäki piirsi tuotokseni kaikki kuvat, sekä suunnitteli, piirsi ja muokkasi liitteinä olevat ”Minussa asuu kortit”, ”Vauvaperheen voimavaramittarin”, ”Pikkulapsiperheen arjen voimavarat mittarin”, ”Perhetilannepuntarit 4–7”, sekä ”Sekvenssikartan” ja lopuksi teki produktin taittotyön.

Poikkeusajan ja vallitsevan koronatilanteen vuoksi järjestin tapaamiset pääsääntöisesti Teams -kokouksina. Poikkeuksena oli Ylämäen kanssa tehty yh-

teistyö, koska olisi ollut monin verroin haasteellisempi ja osin jopa mahdotonkin prosessi työskennellä verkossa. Muuten ohjaus, yhteydenpito ja konsultointi tapahtuivat ensijaisesti sähköpostin ja puheluiden välityksellä. Kehittämisen vaiheet kohti tuotosta etenivät toimeksiantajan edustajien ja toimijoiden kanssa vastavuoroisesti. Salosen (2013, 6) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tunnusmerkit täyttyvät, jos työssä tuotoksen teon lisäksi on toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Tässä työssä keskustelimme, arvioimme, pysähdyimme ja suuntasimme jälleen uudelleen toimintaa kaikkien osapuolien kanssa. Hain vertaistukea ja kysyin palautetta, sekä muokkasin tuotostani palautteen saatuani uudelleen haluttuun suuntaan.

2.3 Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää välillisesti perhetyötä suunnittelemani asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalin avulla. Ohjausmateriaalin tarkoitus on toimia ohjauskertojen suunnitelmana tai käsikirjana, perhetyön parissa työskenteleville, tuleville ryhmänohjaajille. Ohjausmateriaalien teemat on kehitetty siten, että ne rohkaisevat asiakkaita dialogiin ohjaajien ja vertaisten kanssa. Ohjausmateriaalia voidaan hyödyntää myös perhetyön menetelmäoppaana. Salosen (2013, 7–19) mukaan työtäni voidaan kutsua myös kehittämistoiminnaksi, koska ohjausmateriaali on täysin uusi produkti.

Kehittämäni ohjausmateriaalin avulla asiakkaita voidaan osallistaa ja samalla tuoda perheiden tietoisuuteen erilaisia auttamismenetelmiä, -keinoja ja -tahoja. Tämän opinnäytetyön pääasiallinen tarkoitus oli tuottaa käytännönläheinen, helposti ymmärrettävä, mielenkiintoinen ja visuaalisesti laadukas sähköinen ohjausmateriaali perhetyön asiakaskehittäjäryhmän käyttöön. Ohjausmateriaalin yhtenä tavoitteena oli, palveluiden kohdentaminen ikään kuin ”oikeaan osoitteeseen”, osallistamalla asiakasperheitä. Ryhmänohjauksen avulla asiakaskehittäjäryhmiin osallistuville perheille tarjotaan tietoa perhetyön menetelmistä, ja sitä kautta lisätään tietoisuutta tarjolla olevista palveluista. Tällä tavalla voidaan saada myös perheiden ”ääni” kuuluville, sekä dokumentoitua niitä arvokkaita ”tiedon hippusia”, joita ryhmänohjaajat ja perheet yhdessä tuottavat. Tarkoituksena olisi myös, että perheet löytäisivät ryhmässä käsiteltävien aiheiden kautta omia voimavarojaan, ja sitä kautta rohkaistuisivat kasvattajina.

2.4 Tavoitekuvaus

Opinnäytetyöni tutkimus- ja kehittämiskohde on välillisesti Kymsoten perhetyön asiakaskehittäjäryhmä. Aiheeni tuottaa ohjausmateriaalin avulla käytäntöön sovellettavaa tietoa ja toimintamalleja ryhmän ohjaajille, ja on sen vuoksi nimetty välilliseksi kohteeksi. Perhetyötä tehdään, jotta lastensuojelullisia toimenpiteitä, kuten huostaanottojen tarvetta voitaisiin vähentää. Alatalon ym. (2017, 11) mukaan lapsikeskeisessä suojelussa korostuu teoreettisen perustan ja työmenetelmien kehittämisen lisäksi perheiden kuuleminen. Erityisesti perheiden käyttämistä palvelukokemuksista ja -näkemyksistä kumpuavat ajatukset nousevat tarkastelun keskiöön. Tähän tarpeeseen pyrin vastaamaan kehittämälläni uudella tuotteella.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, eikä siihen Vilkan & Airaksisen (2003, 56–58) mukaan tarvitse välttämättä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimusmenetelmiä käytetään hieman väljemmin kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä. Tiedonkeruu tapahtuu kuitenkin samalla tapaa molemmissa töissä. Tutkimusta voidaan käyttää toiminnallisissa opinnäytetöissä selvityksen tekemiseen, kuten tässä opinnäytetyössä on tehty. Tiedonhankinnan apuvälineenä tässä työssä käytettiin asiantuntijakonsultaatioita. Aineistoa kerättiin myös alan tutkimuksista, sekä ammattikirjallisuudesta. Opinnäytetyön luotettavuus näyttäytyy lähdekriittisyytenä sekä asiantuntijahaastattelujen pohjalta tehtyinä aineistovalintoina sekä asiantuntija-arvioina.

Lähestymistapani valintaa perustelen opinnäytetyöni aiheen kontekstilla. Tiedäkseni Kymsotella ei vielä ole tämänkaltaista asiakaskehittäjäryhmän suunnitelmaa, vaikka ryhmiä lastensuojelun perhetyössä aiemmin onkin toteutettu. Esimerkiksi syksyllä 2017 Kouvolan lapsiperheiden sosiaalipalveluissa pilotoitiin lastensuojelun perhetyön piirissä oleville lasten vanhemmille asiakaskehittäjätoimintaa (Mauno 2018, 272). Jotta haluttuun lopputulokseen päästäisiin, haastattelin perhetyön kehittämistyötä aiemmin tehneitä asiantuntijoita, sekä tutustuin alan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Tällä tavalla uskon saaneeni produktiini validia tietoa.

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyöni on työ, joka täyttää toiminnallisen opinnäytetyön kriteerit pyrkien ammatillisella alueella tuottamaan käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Tämä on Vilkka & Airaksisen (2003, 9) mukaan tärkeä toiminnallisen opinnäytetyön kriteeri. Opinnäytetyöni on kaksiosainen sisältäen asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalin, sekä raporttiosuuden eli selvityksen materiaalin laatimisesta. Toiminnallisessa opinnäytetyössäni yhdistän ammatillista teoreettista tietoa ja sen tunteudesta produktiini, jota täydennän raporttiosuudella. Sen vuoksi raporttiosuuden tulee pitää sisällään tietoperustaa, jonka avulla produktiosuuden aiheita tarkastellaan. Niin ikä Vilkka (2006, 76) jatkaa toiminnallisen opinnäytetyön olevan ammatillisia taitoja, sivistystä ja tiedon lisäämistä ja kehittämistä lisäävää työtä. Opiskelijan tehtävänä on kehittää jotakin toiminnallista osa-alueitaan tuottamalla konkreettinen tuotos. Tässä opinnäytetyössä tuotettiin ohjausmateriaali eli produkti asiakaskehittäjäryhmän tarpeisiin, joten produktini on Vilkan & Airaksisen (2003, 9) ilmaisun mukaan rinnastettavissa käytännön toiminnan ohjeistamiseen. Opinnäytetyöni valmistuttua voin perustellusti todentaa, että tulen hallitsemaan perhetyöhön liittyvää ammatillista tietotaitoa, eli pyrin täyttämään myös ammattikorkeakoulussa asetetun koulutuksen tavoitteen. Sekä tuotoksessa että raportissa on esitelty runsaasti perhetyön taustoja, menetelmiä sekä ammatillisuuteen liittyvää tietoa. Hyvän opinnäytetyön kriteereiksi Hakala (2004, 32) nimeää mm. omaperäisen, innovatiivisen, ennakkoluulottoman ja idearikkaan näkökulman. Sellaiseksi olen pyrkinyt työtäni luomaan. Olen koonnut tuotokseen omaan kokemukseeni pohjautuvia ja asiantuntijoiden varmentamia hyväksi havaittuja, alan kirjallisuudesta varmentettuja menetelmiä ja ideoita perheiden arjen tueksi.

Hakala (2004, 29) tähdentää hyvän opinnäytetyön olevan sellainen, jossa on ajankohtainen ja tärkeä aihe. Aiheeksi kannattaa valita sellainen aihe, joka kaipaa kehittämistä tai mikä on aiheeltaan uusi ja ajankohtainen, tärkeä sekä ennakkoluuloton. Luonteeltaan sen tulisi olla käytännönläheinen ja sille tulisi olla tilausta työelämässä. Hyvän opinnäytetyön piirteitä osoittavat myös laatijan tiedonhankintataidot ja lähdekritiikki sekä pohtiva, eettisesti hyväksyttävä ote. Selkeä raportointi ja suppeat syvälliset rajaukset laajojen pinnallisten sijaan varmistavat hyvän opinnäytetyön lähtökohdat. (Hakala 2004, 29–36.)

Näitä Hakalan ohjeita olen pyrkinyt noudattamaan opinnäytetyöni raporttia kootessa. Tämä opinnäytetyö on tilaustyö Kymsoten perhetyön kehittämistarpeisiin. Näin ollen se on jo lähtökohtaisestikin käytännönläheinen ja rajattu aihe. Tutkimusasetelman tietoperusta pohjautuu perhetyön käsitteisiin, sekä perhetyön menetelmiin. Aiheet on pyritty valitsemaan ohjausmateriaalia palvellon, perhetyön sisältöelementteihin pohjautuen. Myös produktini, eli tuotokseni teksti on laadittu asiakaskehittäjät huomioonottavalla kielellä. Vilka & Airaksisen (2003, 65) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön teksti voi tyyliltään olla erilaista kuin tutkimusviestinnän ohjeiden mukaisesti kirjoitetussa raportissa. Aihe on lähtökohtaisesti hyvin laaja, mutta tilaajani toiveen mukaan olen sisällyttänyt sekä produkti- että raporttiosaan syvälliset pohdinnat. Lisäksi perusten valintojani perhetyön ammattikirjallisuudella sekä tutkimusraporteilla.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi uusi tuote, teemoitettu suunnitelma asiakaskehittäjäryhmän ohjaajille, joka pitää sisällään uudenlaista toimintaa. Salosen mukaan (2013, 19) toiminnallisen opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen sekä käytännönläheinen. Tässä opinnäytetyössä tuotetaan perhetyölle uudenlaista toimintaa ohjausmateriaalin avulla. Asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaali on kehitetty asiakkaita osallistavan mallin mukaisesti. Osallistaminen toteutetaan keskustelemalla ryhmien kanssa erilaisista aihepiireistä. Toivon keskustelujen tuottavan oivalluksia siitä, mikä auttaisi vanhempia entistä paremmin arjen pyörremyrskyissä.

4 PERHETYÖ

Tämän opinnäytetyö on laadittu sosiaalihuoltolain mukaisesti tuotettua varhaisen tuen perhetyötä varten. Syvimpänä ideologiana työllä on perhekeskeisyys, minkä vuoksi olen nostanut perhetyö -käsitteen toiminnallisen viitekehysten keskiöön.

Perhetyö -käsitettä ei voida määritellä tarkasti, eivätkä sen työmuodot ole vielä kovin vakiintuneita. Perhetyö on nimensä mukaisesti perheen kotona, lähellä perheen arkea toteutettavaa työtä. Arjen toimintojen tukemisella tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi hoito- ja huolenpitotehtävissä tai kotitöiden hallinnassa tai niiden järjestämisessä tehtävää tukemistyötä. Perhetyö voi olla

myös psykososiaalista tukea, jolloin pyrkimyksenä on keskustellen etsiä perheen omia voimavaroja, kehittää vuorovaikutustaitoja tai vahvistaa toimintakykyä uusissa tilanteissa (Rönkkö & Rytönen 2010, 40–41). THL:n (2021a) mukaan perhetyö on käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä, jossa keskeistä on aina lapsen edun turvaaminen.

Sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä tuetaan perheen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti ja moniammatillisesti (THL, 2021b). Työ on aina myös tavoitteellista perheen hyvinvointiin ja sen kohentumiseen tähtäävää määräaikaista työtä. Keskeisimpänä perhetyön toiminta-ajatuksena on pieniin arjen asioihin vaikuttaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että perheelle voidaan tarjota arjessa selviytymisen kokemuksia. (Järvinen ym. 2012, 13.) Perhetyötä tekevät ihmiset voivat olla monen eri alan ammattilaisia, ja sen vuoksi heidän näkemyksensäkin perhetyö -käsitteestä voivat olla monen suuntaisia. Työtä voidaan toteuttaa esimerkiksi sosiaalityön, kotipalvelun, neuvolan, päivähoiton tai seurakunnan tahoilta. Perhetyöksi voidaan laskea kaikki perheiden kanssa yhdessä toteutettava työ.

Tuen tarvetta voi olla monenlaista ja erilaisista perheiden tarpeista lähtöisin olevaa. Se voi olla joko korjaavaa tai ennaltaehkäisevää. Lapsiperheiden varhaisen tuen palveluita, eli ennaltaehkäisevän työn vastuualueita Kymsotella on viisi: *kasvatus- ja perheneuvonta, nuorten palvelut, päivystys ja arviointi, perheiden sosiaalityö, ja perheoikeudelliset palvelut sekä kotiin vietävät palvelut ja perhetyö* (Kymsote 2021). Ennaltaehkäisevää eli preventiivistä perhetyötä toteutetaan esimerkiksi osana äitiys- ja lastenneuvolapalveluita. Kymsotella tätä toteuttavat käytännössä neuvolan perheohjaajat – kynnyksetömänä ja asiakaslähtöisenä palveluna – jonka avulla perheen tilannetta voidaan arvioida ilman varsinaista huolta. Ennaltaehkäisevästä ja vapaaehtoisuuteen perustavasta perhetyöstä voidaan puhua myös silloin, kun perheeseen odotetaan lasta ja vanhemmat hakevat itselleen perheneuvolan kautta apua ja tukea (Järvinen ym. 2012, 36–40). Korjaavaksi työ muuttuu silloin, kun huoli on jo olemassa. Esimerkiksi tehostettu perhetyö on Kymsoten lastensuojelun avohuollon tukitoimena toteutettu korjaavan perhetyön muoto (Kymsote, 2021).

Perhetyötä toteutetaan monenlaisissa perheissä: koulutettujen tai kouluttamattomien sekä työssäkäyvien ja työttömien perheiden parissa. Koska perhetyö on hyvin monisyistä ja -menetelmäistä, sekä laissa tarkoin määrittelemätöntä, haasteitakin on ”takuuvarmasti” vastassa. (Vilén ym. 2014, 24–25.) Tämä ei ollenkaan tarkoita sitä, etteikö työtä tekevien ammattilaisten tarvitse tuntea lakia. Päinvastoin kutakin perhetyötä tekevää ammattikuntaa säätelee omat pätevyysvaatimuksensa ja lakinsa. Perhetyö on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua, jonka keskiössä on lapsen etu, varhainen puuttuminen, sekä yhteistyö eri toimijoiden kanssa (Ihalainen & Kettunen 2016, 103).

Huhtikuussa 2015, voimaan tulleessa uudistetussa sosiaalihuoltolaissa säädetään muun muassa ehkäisevien perhepalveluiden lisäämisestä. 18§ tarkentaa perhetyön kotiin annettavaksi sosiaalipalveluksi. Lain mukaan sosiaaliohjauksen ja muiden tarvittavien tukimuotojen avulla tuetaan asiakkaita ja heidän perheitään tilanteissa, joissa he tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.) Välillisesti perhetyötä ohjaavat samat lait ja asetukset, jotka säätelevät sosiaalialan toimintaa. Kunnallisen perhetyön keskeistä lainsäädäntöä ohjaavat lisäksi lastensuojelulaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta sekä kansanterveyslaki (THL 2021b).

4.1 Perhetyön prosessi

Perhetyön prosessin tavoitteena on saada lapsen kokemukset ja ajatukset näkyviksi, vahvistaa perheiden toimijuutta ja kuntouttaa. Perhetyön prosessi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen: aloitus-, suunnitelma- ja toteutusvaiheeseen (kuva 1). Toteutusvaiheesta voidaan käyttää myös nimeä yhdessä tekemisen vaihe. Perhetyön prosessi on eräänlainen tapahtumasarja, joka vaihtelee tapauskohtaisesti perheen tilanteen ja tarpeen mukaan. Se on suunnitelmallinen, systemaattinen ja tapahtuu vaiheittain kohti toivottua päämäärää. (Järvinen ym. 2012, 102.)

Kuva 1. Perhetyön prosessi (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Prosessin aloitusvaiheessa huoli herää. Huolenilmaus on voinut tulla perheenjäseneltä itseltään, mutta usein kuitenkin perheen kanssa kontaktissa olleelta työntekijältä. Neuvolan terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, tai vaikkapa seurakunnan työntekijä on voinut tunnistaa huolen aiheen ja on ottanut asian puheeksi perheen kanssa. Hän on antanut ensitiedon perheelle perhetyön mahdollisuuksista auttaa. Luottamuksellisen suhteen rakentumiseksi on tärkeää keskustella avoimesti perheen huolesta ja perhetyön mahdollisuudesta auttaa. (Järvinen ym. 2012, 102.)

Suunnitelmavaiheessa tehdään palvelutarpeen arviointi, joka järjestetään mahdollisimman pian perheen kotona tai työntekijän toimipisteessä. Tapaamisessa kerrotaan tarkemmin perheelle perhetyön toimintatavoista, ja samalla he voivat tutustua omaan työntekijään. Palvelutarpeen arvioinnissa kartoitetaan tuen tarpeet: sisältöelementit tuen tarpeiden kuvaajina ja mallintajina. (Järvinen ym. 2012, 104–105.)

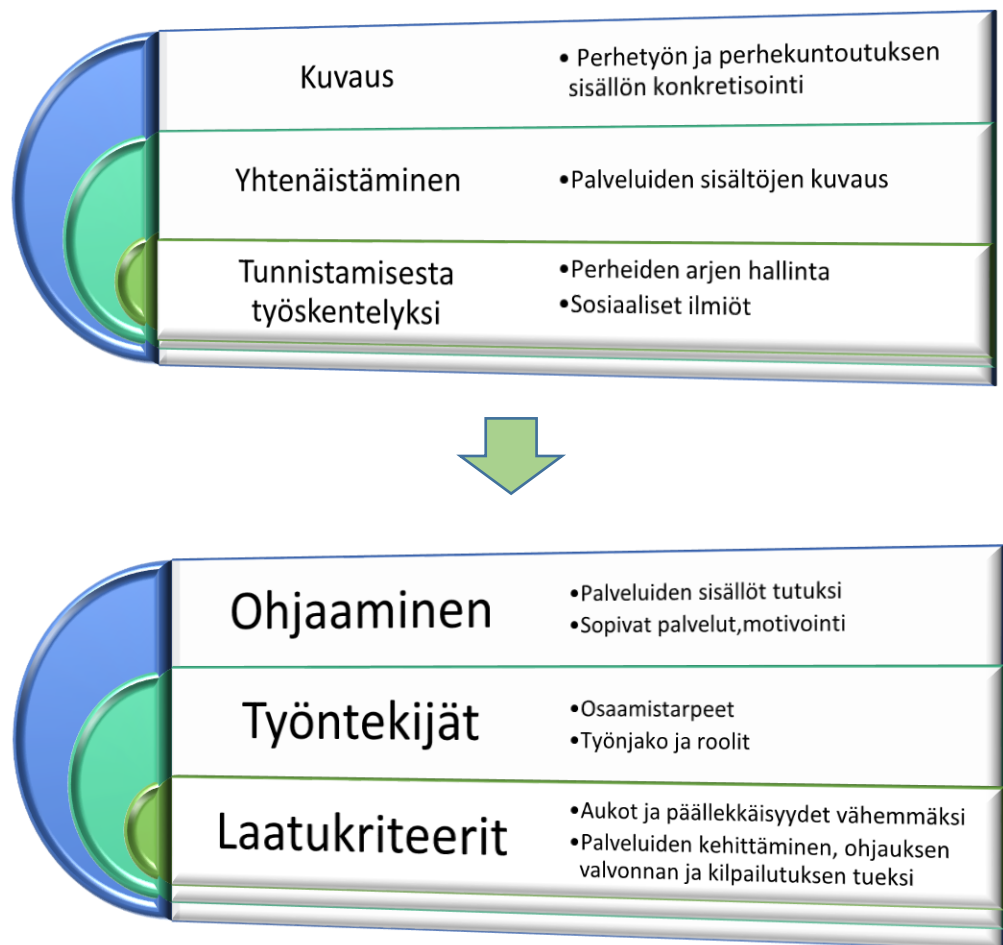
Toteutusvaiheessa perhe laatii omat tavoitteet, joiden pohjalta laaditaan yhteinen tavoitesuunnitelma. Tavoitteita realisoidaan ja tarkoituksenmukaistetaan. Perhetyöntekijä toimii arjen asioiden hoitajana. Perheenjäsenten voimavarat ja motivaatio vaikuttavat tavoitteiden saavuttamiseen, sekä realistisen määräajan asettamiseen. Kun tavoitteet on sovittu, mietitään yhdessä, kuinka ne voidaan saavuttaa. Sen jälkeen perheen ja perhetyöntekijän tapaamiset toteutetaan suunnitelman mukaisesti. Perheen lähi- sekä tukiverkostot ja vertaiset toimivat perheen tukena. Perhetyöntekijä voi olla apuna näiden suhteiden luomisessa. (Järvinen ym. 2012, 106–108.)

Tavoitteita kirjataan ja arvioidaan koko prosessin ajan. Muutaman kuukauden päästä työskentelyn aloittamisesta järjestetään arviointitapaaminen, jonka perusteella päätetään, jatketaanko työskentelyä. Tilannetta arvioidaan kolmesta eri näkökulmasta. Perhe arvioi itse omaa selviytymistään ja voimavarojaan, perhetyöntekijä arvioi kuinka arki sujuu ja yhteistyötahot arvioivat tilannetta omasta näkökulmastaan. Jos tavoite on saavutettu, voidaan siirtyä seuraavaan tavoitteeseen tai päättää perhetyö. Mikäli haluttuun tavoitteeseen ei olla päästy, selvitetään syyt siihen, mikä estää tavoitteiden toteutumisen. Päätös- vaiheessa etsitään yhdessä perheen kanssa, mistä apua saa tarvittaessa uudelleen. Perhetyön tulisi aina päättyä silloin, kun ollaan perheelle sopivassa vaiheessa. (Järvinen ym. 2012, 108–109.)

4.2 Asiakastyön kehittäminen sisältöelementtien avulla

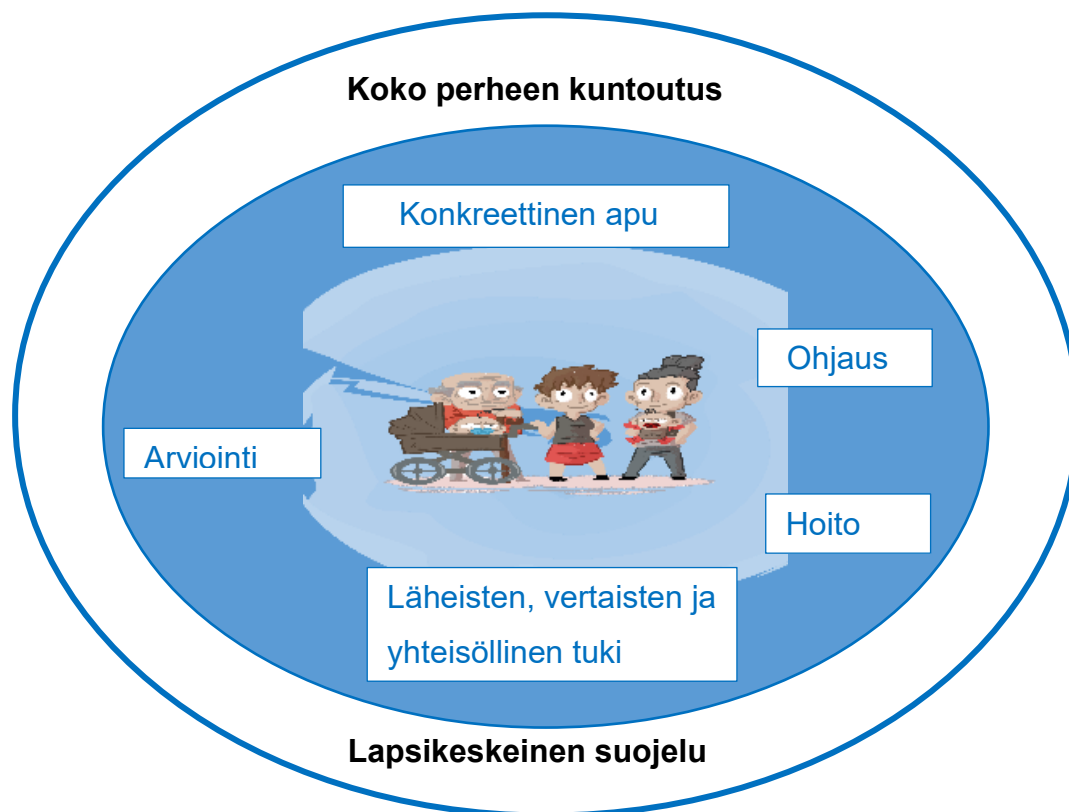
Hallituksen kärkihanke, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, eli LAPE-hanke toteutettiin vuosien 2016–2018 aikana. Sen tavoitteena oli lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen, sekä lapsille ja nuorille suotuisan kasvuympäristön mahdollistaminen. (LAPE-kärkihankkeen arviointi 2019, 3.) Käytän tästä jatkossa nimitystä LAPE-hanke, hallituksen virallisesti käyttämän lyhenteen mukaisesti. LAPE-hankkeen kehittäjäryhmä tuotti syksyllä 2016 ehdotuksen toimintamallista, jonka avulla laatua ja vaikuttavuutta voitiin todentaa. Perhetyöhön, lastensuojelun perhetyön sekä perhekuntoutuksen yhteisen työskentelyn mallintajaksi tarvittiin työväline. Perhetyöstä oli puuttunut mallinustyöryhmän mukaiset yhtenäiset käytännöt ja tämän vuoksi lainsäädännön käsitteitä oli tulkittu hyvin monella eri tavalla. Sisältöelementit kuvaavat, ohjaavat ja konkretisoivat aiemmin hajanaisena näyttäytynyttä perhetyötä.

Kuva 2. esittelee sisältöelementtien keskeisiä tehtäviä. Kuvatut elementit luotiin valtakunnallisesti, mutta silti arkisista toimintaympäristöistä käsin, palvelemaan perhetyön yhtenäistämistä- ja kehittämistarpeita. Sisältöelementtien avulla työn sisällön tarkastelu ja sitä kautta perustelu mahdollistuu ja vaikuttavuusmekanismit saadaan nostettua näkyviin. Ydinajatuksena sisältöelementeillä on toisistaan erillisten, lapsille ja perheille tarjottavien palvelujen kokoaminen yhtenäiseksi työskentelymuodoksi. (Alatalo ym. 2017, 58.)

Kuva 2. Sisältöelementtien tehtävät (Alatalo ym. 2017, mallin mukaan)

Yhteisen, monitoimijaisen perhetyön sisältöelementtien kaksi läpileikkaavaa ydintä ovat: *lasta suojeleva ja lapsikeskeinen sekä lasten, vanhempien ja koko perheen toimijuutta vahvistava ja kuntouttava työskentely*. Nämä kaksi läpileikkaavaa ydintä ovat aina läsnä lastensuojelun perhetyön kontekstissa olevina elementteinä. Perhetyön kontekstia konkreettisemmin kuvaavat sisältöelementit ovat: *lapsen ja perheen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi, konkreettinen apu, ohjaus, läheisten, vertaisten ja yhteisöllinen tuki sekä hoito* (kuva 3).

Kuva 3. Sisältöelementtien merkitykset (Alatalo ym. 2017, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki)

Sisältöelementit toimivat opinnäytetyöni raamittajana. Nimittäin asiakaskehittäjäryhmien ohjaukset on otsikoitu sisältöelementtien mukaisesti, olen myös rakentanut raporttiosuuden viitekehyksen kyseessä olevien elementtien ympärille. Vaikka sisältöelementit kulkevat perhetyössä limittäin, on tärkeää eritellä ne toisistaan teoreettis-, toiminnallis- sekä käsitteellisperustaisesti. Sisällön erittely ja perusteleminen tekee työskentelyn perhetyön ja perhekuntoutuksen palveluissa läpinäkyväksi ja sitä kautta perusteltavaksi. (Alatalo ym. 2017, 26.) Ajatukseni esitellä sisältöelementtejä perhetyön ohjausmateriaalipaketissa, liittyy aiemmin tässä raportissa mainittuun perheiden kokemukseen kontrolloinnista ja vallankäytöstä. Edelleen uskon, että sisältöelementtien avulla, perheiden palvelutietoisuutta lisäten, voidaan kyseessä olevia kokemuksia lieventää. Seuraavissa luvuissa avaan tarkemmin sisältöelementtien merkityksiä.

Lapsen ja perheen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi

Tuen tarpeen arviointi perheessä toteutuu yhdessä perheen kanssa, lapsilähtöisesti, yksilöllisesti ja perheen historia huomioiden. Arvioinnissa pysähdetään pohtimaan yhdessä, onko tukimuoto asianmukainen, ja miten perhetyön menetelmiä pitää tai on mahdollista sovittaa lapsen sekä perheen tarpeisiin.

Dokumentointiin ja suunnitelmallisuuteen tulisi kiinnittää huomiota ja asiakkaat tulisi osallistaa mukaan tähän osuuteen (kuva 4). Alatalo ym. (2017, 38) painottavat arvioinnissa lapsikeskeisyyttä siten, että lapsen ääni saataisiin kuuluville ja että hän tuntisi olonsa turvalliseksi.

Perhetyössä huomioidaan perheen historia:

-mitä on tehty

-mitkä palvelut ovat olleet aiemmin mukana

-minkälaiset vaikutukset työskentelyllä oli?

Arviointi on pysähtymistä pohtimaan.

Perheen tilannetta ja tuen tarpeita kartoitetaan yhdessä perheen, läheisten ja perheen kanssa työskentelevien kanssa.

Työskentelyyn luodaan yhteiset käytännön läheiset tavoitteet, joiden edistymistä seurataan säännöllisesti yhdessä perheen kanssa. Mikä toimii ja mikä on hyvää?

Kuva 4. Sisältöelementit. Tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Vanhemmille puolestaan tulisi kertoa, kuinka heidän tulisi toimia, jotta lapsi kokisi olonsa hyvinvoivaksi ja turvalliseksi. Muutos voi tapahtua vain vanhempien kautta, silloin jos vanhemmat ovat motivoituneita muutokseen.

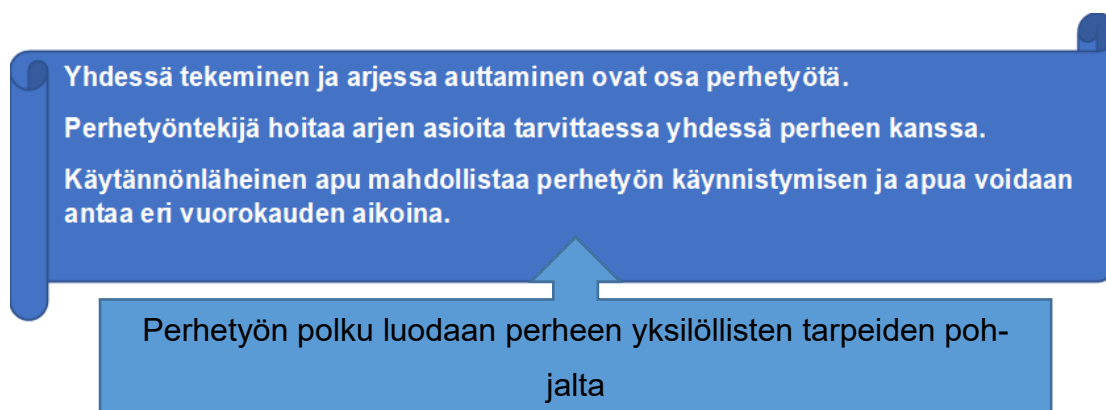
Oli mielenkiintoista huomata, kuinka Ward ym. (2014, 63) olivat pohtineet samantapaisia asioita – pakottamisen haitallisuutta, sekä motivaation löytämistä – vanhemmista itsestään. Sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijät ja muut ammattilaiset voivat ohjata ja tukea, mutta eivät voi määrätä perhettä muutokseen. Isobritannialaisen, Loughborough:n yliopiston kirjallisuuskatsauksen kirjoittajien ajatukset olivat yhteneväisiä myös Lape-Kymenlaakson kehittäjien ajatusten kanssa. Tuen tarpeen kartoitus tulee tehdä yhdessä ja vanhemmat motivoida ja sitouttaa yhteistyöhön koordinoitusti. Onnistuneet muutokset yhdellä alueella voivat johtaa muutokseen myös muualla. (Mt.17–19.)

Sisältöelementtien yhtenä tavoitteena on palveluiden sisältöjen yhtenäistämisen. Alatalon ym. (2017, 38) mukaan lapsen ja perheen tuen tarpeiden arviointia pitäisi tehdä yhtenäisellä tavalla sekä lastensuojelussa että perhetyössä. Näin ollen, työn edetessä, aiemmin kertynyt tieto olisi paremmin hyödynnettävissä sekä täydennettävissä. Yhtenäistämisen ansiot näyttäytyisivät sekä asiakkaiden että työntekijöiden etuna. Tällöin voitaisiin käyttää yhteisiä käsitteitä ja saada arvioinnin tavoitteet ongelmattomammin ymmärrettäviksi.

Opinnäytetyön produktissa perheen tilanteen ja tuen tarpeen arviointia esitellään muun muassa arviointimittareiden avulla. Arviointia tehdessä asiakasperheellä on oikeus tietää, miten ja miksi häntä tai hänen perhettään arvioidaan. Tämän osuuden aiheisiin on sisällytetty myös pohdintaa siitä, mitä perhetyössä lähdetään tavoittelemaan.

Konkreettinen apu

Perhetyön tavoitteena on lasten ja vanhempien omien voimavarojen, sekä arjen selviytymiskeinojen vahvistaminen, ohjaavalla otteella (kuva 5). Konkreettinen apu voi joissakin tilanteissa olla perusteltua. Yhdessä tekeminen ja arjessa auttaminen auttavat esimerkiksi väsynyttä vanhempaa tai epäluuloisesti ammattilaiseen suhtautuvaa lasta vähentämään ennakkoluuloja ja lisäämään kuulluksi tulemisen tunnetta.

Kuva 5. Sisältöelementit. Konkreettinen apu (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Arjen asioiden yhdessä hoitaminen vaatii työntekijältä tilannesidonnaista herkkyyttä, harkintaa sekä joustavaa suhtautumista. Työskentelyn tulisi olla kuitenkin suunniteltua ja tavoitteellista, eikä se saisi tapahtua ”hetken mielijohteesta”. Parhaimmillaan konkreettinen apu voi vahvistaa perheiden sitoutumista työskentelyyn ja toimia näin ollen perhetyön käynnistymisen mahdollistajana. Perhetyön polku luodaan aina yksilöllisesti, perheiden tarpeisiin vastaten. (Alatalo ym. 2017, 46–47.)

Konkreettista apua voidaan tarvita silloin kun asiakasperheen arjen rakenne eli struktuuri on hukassa. Apua voidaan tarjota struktuurin löytämiseksi tai vaikkapa päivittäisten asioiden hoitumisen avuksi tai sujumiseksi. Perhetyön-

tekijä voi olla myös tukena, kun etsitään arkeen säännöllisyyttä. Arkea voidaan sitten opetella yhdessä, ihan käytännössä, toistojen avulla. Produktiosuuteni, konkreettisen avun sisältö koostuu tilannekuvauksista, jotka johtavat avun tarpeeseen. Lisäksi olen nostanut esille joitakin konkreettiseen avun tueksi kehiteltyjä menetelmiä.

Ohjaus

Perhetyön ohjaus on yleensä aina perheen omassa ympäristössä tapahtuvaa, suunnitelmallista ja tavoitteellista konkreettista ohjeistusta tai neuvontaa, perheen arjen ja arkirutiinien tukemiseksi (kuva 6). Tavoitteiden tulisi olla käytännönläheisiä ja jokaisen perheenjäsenen omien tarpeiden pohjalta nousevia.

- Perhetyössä etsitään käytännönläheisiä ratkaisuja yhdessä perheen kanssa.
- Perhetyössä on mahdollista saada ohjausta ja neuvontaa omien tarpeiden pohjalta.
- Perheenjäseniä autetaan oivaltamaan uusia näkökulmia.
- Perhetyön avulla tuodaan esiin perheenjäsenten vahvuuksia.
- Perhetyö luo toivoa tulevaan ja toimii perheen tsempparina.

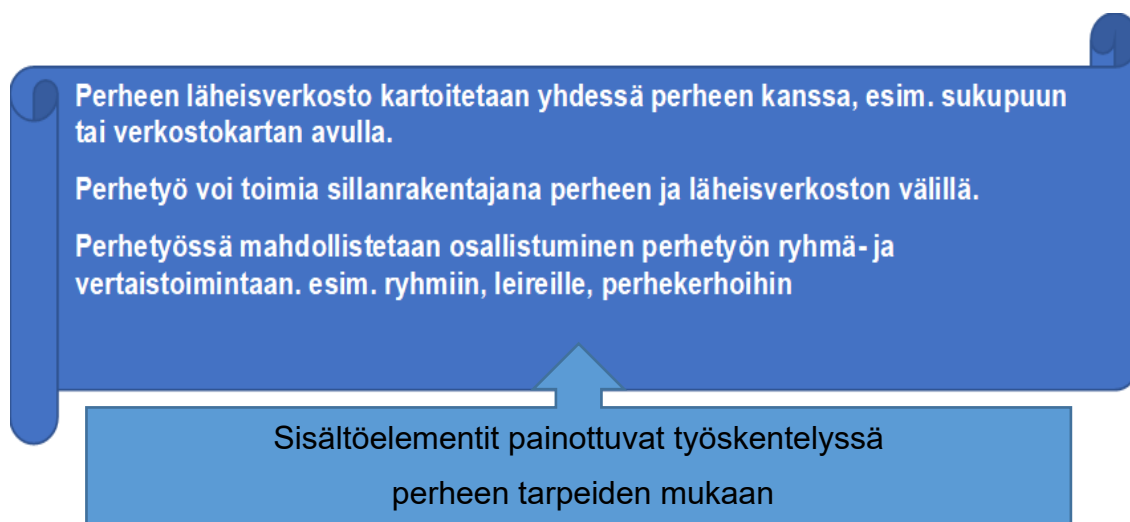
Kuva 6. Sisältöelementit. Ohjaus (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Ohjauksen tulisi tukea perheen arjen toimivuutta, sekä vahvistaa vanhemmuutta, vuorovaikutustaitoja ja hyvinvointia. Perhetyön ohjauksessa oleellista olisi saada vanhemmat oivaltamaan uusia näkökulmia ja tuoda esille perheenjäsenten vahvuuksia. Ohjaus tapahtuu arjen oikeissa tilanteissa, esimerkiksi näyttäen: kuinka asioita voidaan hoitaa – vaikka ”kädestä pitäen”. Fokusena olisi löytää keinoja tarkoituksenmukaisen vanhemmuuden löytämiseksi ja niiden vahvistamiseksi. (Alatalo ym. 2017, 45.)

Ohjaustyö on puheeksi ottamista, avointa ja suoraa kommunikointia, sekä asiakkaan rinnalla kulkemista. Näiden vahvistamiseksi on kehitetty erilaisia toiminnallisia välineitä ja lomakkeita, joista joitakin on nostettu esiin tämän opin- näytetyön produktiosuuteen.

Läheisten, vertaisten ja yhteisöllinen tuki

Yksilölliset tekijät, kuten luonteenpiirteet, sosiaalisuus, sekä erilaiset vuorovai-
kutukseen liittyvät tekijät, vaikuttavat perheenjäsenten kykyyn rakentaa ja yllä-
pitää sosiaalista verkostoaan. Myös ihmisen eri elämänvaiheisiin liittyvillä teki-
jillä, kuten sosioekonomisella asemalla, ammatilla, työpaikalla, parisuhteella,
perheellä, sukulaisilla, ja ystäväpiirillä on tärkeä merkitys, miten sosiaalinen
verkosto muodostuu. Perhetyöntekijä voi olla avuksi selvittäen ja tehden näky-
väksi perheen ja sen jäsenten sosiaalisia verkostoja (kuva 7). Vertaistuen
avulla perheenjäsenet saavat suoraa ja voimaannuttavaa tukea samanlai-
sessa tilanteessa olevilta. Edelleen vertaistuen etuna saattaa parhaimmillaan
olla asiakkaiden ja viranomaisten välisen luottamussuhteen rakentuminen.
(Alatalo ym. 2017, 48–53.)

Kuva 7. Sisältöelementit. Läheisten, vertaisten ja yhteisöllinen tuki (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Sosiaalisen verkoston antamalla tuella on suuri merkitys yksilön hyvinvoinnin kokemukselle. Jos sosiaalinen verkosto on vahva ja tukea antava, on ihmisen helpompi mukautua elämän mukanaan tuomiin muutoksiin. Siispä mitä vahvempi ja tukea antavampi verkosto, sitä paremmaksi ihminen kokee hyvinvointinsa ja terveytensä. Hyvinvoiva ihminen sietää myös stressiä paremmin. (Järvinen ym. 2012, 149–150.)

On tehty tutkimuksia, että pienten lasten äidit elävät elämänkaarensa yksinäisintä aikaa. Esimerkkinä voidaan ajatella vieraalle paikkakunnalle työn vuoksi muuttanutta perhettä. Ystävät ja tukiverkot ovat jääneet vanhalle kotipaikka-

kunnalle ja uusiin ei vielä olla ehditty tutustua. Myös silloin, jos perhettä tai jostain sen jäsentä kohtaa pitkäaikainen sairaus, avioero tai jokin muu voimavaroja kuluttava tapahtuma, saattavat sosiaaliset verkostot heikentyä. Jokaisella perheellä olisi hyvä olla ydinperheen ulkopuolella sosiaalisia verkostoja, eli perhettä auttavia tahoja. Ne voivat olla isovanhempia, kummeja tai ystäviä. Myöhemmin verkostoon mukaan tulevat päivähoito, koulu ja harrastukset, joiden mukana tulevat verkostot ja kaverit. Nämä verkostot kartoitetaan yhdessä perheen kanssa esimerkiksi verkostokartan tai sukupuun avulla. Varsinkin siinä tilanteessa, jos perheen omat voimavarat ovat vähissä, korostuu oman turvaverkoston antama tuki. Jokaisella perheenjäsenellä on perheen yhteisen sosiaalisen verkoston lisäksi omat verkostonsa. (Järvinen ym. 2012, 149.) Myöhemmin raportissa sekä myös opinnäytetyön produktissa esitellään verkostokarttaa menetelmänä, sekä pohditaan, miten perhetyö voi auttaa verkostojen etsimisessä ja löytämisessä. (kts. liite 1/35–37).

Perhetyössä on tärkeää huomioida perheiden omaa lähiverkostoa koko työskentelyn ajan, mutta erityisesti läheisten merkitys korostuu palveluiden päättymisvaiheessa. Perheen arki jatkuu ilman työntekijää, mutta tutut läheiset ovat arjessa mukana. Sen vuoksi myös läheiset on hyvä osallistaa jo aikaisessa vaiheessa mukaan perhetyön prosessiin. Jos sosiaalisia verkostoja on niukasti, perhetyöntekijä voi kannustaa ja auttaa perheitä osallistumaan esimerkiksi leireille, erilaisiin ryhmiin sekä perhekerhoihin.

Hoito

Kun pohditaan hoitoa sisältöelementtien näkökulmasta, tarkoitetaan sillä perhetyöntekijän terapeutista osaamista. Perhetyöntekijä on voinut hankkia terapeutista lisäkoulutusta tai osaamista esimerkiksi lisäkoulutuksen tai menetelmäkirjallisuuden avulla. Hoidolla sisältöelementtinä tarkoitetaan sitä, että kohtaamiset ja vuorovaikutus ovat kuntouttavia ja niillä voidaan vastata yksilöllisesti perheenjäsenten tarpeisiin (kuva 8). Esimerkiksi hoidolliset terapeutit keskustelut voivat olla sellaisia, että niiden avulla voidaan saada selville uusia näkökulmia ja ymmärrystä kiintymyssuhteista. Huomionarvoista on, että terapeuttien keskustelujen avulla voidaan toteuttaa lapsikeskeisyyden periaatetta kokonaisvaltaisemmin.

Perhetyössä kohtaamiset ja vuorovaikutus ovat hoitavia sekä kuntouttavia.

Perhetyön työotteina ovat voimavara- ja ratkaisukeskeisyys tai muu terapeutin työskentelyote.

Perhetyön työskentelytapoina käytetään esim. vuorovaikutusleikkejä, voimauttavaa työskentelyä ja kosketukseen pohjautuvia menetelmiä.

Perhetyö ei korvaa terveydenhuollon palveluita.

Kuva 8. Sisältöelementit. Hoito (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Ammatillisesti koulutettu perhetyöntekijä toteuttaa hoidollista asennetta, jos hän yhteistyössä perhetyön asiakkaiden kanssa suunnitelmallisesti etsii apua ja ymmärrystä heidän ongelmiinsa. Perhetyössä hoidollista voi olla myös kuntouttava arki, uudet toimintatavat ja rutiinit. Huomioitavaa on, että käsitteellä ”hoito”, ei pyritä korvaamaan terveydenhuollon palveluita, vaan tukimuotona hoidollisuus tulisi taata monitoimijaisen perhetyön mallin mukaisesti. Monitoimijaisella perhetyön mallilla tarkoitetaan lapsi- ja perhelähtöistä, monen toimijan tietoa ja taitoa yhdistävää sekä yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin perustuvaa työskentelyä. (Alatalo ym. 2017, 54–57.)

4.3 Asiakasosallisuus

Perhetyön asiakasosallisuudella tarkoitetaan sitä, että asiakkaan kokemuksia ja mielipiteitä kuunnellaan ja kuullaan. Osallisuus on myös yhteisöllisyyttä, millä tarkoitetaan yhteenkuulumisen tunnetta, joko omassa yhteisössä tai yhteiskunnassa (Ruuskanen ym. 2011, 154). Jos asiakkaalta itseltään kysytään, toteutuuko osallisuus heidän mielestään, voidaan saada kielteinen vastaus. Osasyynä tähän saattaa olla, ettei tiedetä, mitä kaikkea osallisuudella voidaan tarkoittaa. Se ei ole pelkkää osallistumista vaan Rönkön & Rytkösen (2010, 51) mukaan osallisuudella voidaan tarkoittaa kaikkea sellaista oikeutta, mitä ihmisellä on mahdollisuus saada itsestään – suunnitelmia, päätöksiä, ratkaisuja, toimenpiteitä tai mielipiteitä. Perheiden tietämättömyys ei hämmästytä. Civillin ym. (2019, 1) mukaan perheen tukena toimii usein eri alan ammattilaisia ja kokemus tuensaannista saattaa jäädä pirstaleiseksi. Siitä syystä työskentelyn tulisi olla hyvin suunniteltua, osallisuutta tukevaa, vastavuoroista ja

koordinoitua. Suunnitelmallisuudella ja osallisuutta tukevalla toiminnalla voidaan rakentaa jaettu ymmärrys perhetyön työskentelyn pohjaksi. ”Asiakas osalliseksi”, tarkoittaa tässä työssä perhetyön asiakkaiden omien kokemusten kuuntelemista, kannustamista ja voimavaraistamista. Osallisuus ikään kuin konkretisoituu toiminnassa, johon perheet pääsevät osallisiksi. Yhdessä tekeminen on yksinkertainen, mutta tehokas tapa tukea osallisuutta (Rönkkö & Rytönen 2010, 51).

Alatalon ym. (2017, 34) mukaan luottamusta asiakasosallisuuden muodostamiseksi voidaan saada arvostavalla kohtaamisella ja rakentuvalla luottamuksellisella työskentelyotteella. Madsen & Gillespie (2014) ovat kehittäneet ”yhteistoiminnallisen auttamisen” työskentelyorientaation (collaborative helping), toimijuutta tukevan työskentelyotteen perheiden kanssa. Se tukee periaatteen lähestymistapansa vuoksi perheiden osallisuutta. Tämä lähestymistapa pohjautuu työntekijöiden tapaan lähestyä yksilöitä ja perheitä. Se on kerronnallinen kielikuva, joka korostaa asenteen merkitystä. Toimintatavassa korostuu kuuntelutaidon merkitys, esittäen asiakkailleen merkityksellisiä ja kunnioitavia kysymyksiä, aidon uteliaisuuden hengessä. Tämän työotteen teemat ”walking” ja ”talking” kävellen ja kuunnellen, täydentävät toisiaan. ”Talking” tarkoittaa hoidollisterapeutista työtä ja ”walking” arjessa tukemista ja rinnalla kulkemista. Kun perheiden arjen ja työn kuormittavat asiat otetaan huomioon, vahvistaa tämä asiakkaiden sitoutumista myös muuhun työskentelyyn. Tässä työskentelyotteessa käytettävät menetelmät ja niiden sovittaminen perheiden tarpeisiin, sitouttavat perheitä voimaannuttaviin työskentelytapoihin. (Madsen & Gillespie 2014, 23–47.)

Tämän yhteistoiminnallisen työmuodon tuominen uudenaikaiseksi työotteeksi, perheiden kanssa tehtävässä työssä, liittyy perheiden osallisuuden kontekstiin. Osallisuuteen liittyy aina vastavuoroisuus. Yhteiskunnan tulisi tarjota perheille vaikuttamisen mahdollisuuksia, mutta vastavuoroisesti perheiltä edellytetään aktiivista toimijuutta. Civill ym. (2019, 2) tuovat esille hyvän kohtaamisen systeemisessä työskentelyssä. He painottavat hyvän kohtaamisen, lasten ja perheiden parissa, lisäävän myös asiakkaiden osallisuutta – heidän elämänsä liittyvissä asioissa. Kun yhteistä ymmärrystä lisätään, syntyy niin kut-

suttu ”lumipalloefekti” – pienet muutokset asiakasperheissä saattavat herkitä verkoston kuulemaan hiljaisetkin signaalit ja vahvistavat perheitä itsenäisiin ratkaisuihin.

Tämä opinnäytetyön produkti pyrkii edellä mainittuun tavoitteeseen, osallistamalla asiakkaita asiakaskehittäjäryhmän avulla. Perhe sitoutuu asiakaskehittäjäryhmien kautta, ja tavoitteena olisi luottamuksellisuuden luominen kiireettömästi. Lisäksi perheet saisivat kokemusta työntekijän välittämisestä, ymmärryksestä ja tuesta. Kymsote on yhteiskunta, työkalunaan ohjausmateriaali, minkä avulla asiakkaat voidaan saada osalliseksi. Palkintona osallistumisesta heille tarjotaan arkeen tukea. Tämä vertauskuva perustuu kirjoittajan ideologiaan ja visioon, jonka pohjalta opinnäytetyö laadittiin. Produktiosuus on suunniteltu palvelemaan siten, että sen avulla voidaan toteuttaa asiakkaan osallistumista työskentelyyn, päätöksentekoa tukevasti, koko prosessin ajan. Työskentelystä tehdään läpinäkyvää ja avointa kaikissa toimissa. Perheille annetaan riittävästi tietoa heitä koskevista asioista ohjausryhmissä, sekä niiden jälkeen. Perheiden kokemuksia dokumentoidaan jokaisen ohjauskerran jälkeen, ja näiden dokumenttien avulla perheiden osallisuutta voidaan vahvistaa myös Kymenlaakson maakunnallisen hyvinvointisuunnitelman strategian mukaisesti. Uusia kuulemis- ja palautekäytäntöjä on kehitteillä ja osallisuutta halutaan tukea kuuntelevalla, oppivalla ja luottamusta rakentavalla vuoropuhelulla (Kymenlaakson maakunnallinen... 2020).

4.4 Perhetyön interventiot ennaltaehkäisijänä

Interventio käynnistyy usein lapsen tilanteesta. Sillä tarkoitetaan väliintuloa. Perhetyön katsotaan aina olevan interventio, perhetyöntekijän tai jonkun muun tekemä huolen ilmaisu. Ongelmien vaikeusasteista ja interventioiden laadusta riippuen huoli voi kohdistua monelle eri huolenalueelle. Puheeksi ottaminen saattaa joissain tilanteissa olla hyvinkin haasteellista ja hankalaa. Vaikka perhetyöntekijä menisi perheeseen asiakasta kunnioittavalla ja perheen tarinat ja rajat huomioonottavalla työskentelytavalla, on se silti aina interventio perheen elämään (Rönkkö ym. 2010, 277–278). Perhetyöntekijä työskentelee usein perheen kotona, jolloin hän on ikään kuin ”vieraalla maaperällä”. Tässä muodostuu haasteeksi se, ettei kotikäynneillä voida toimia samalla tavoin kuin muualla työskenneltäessä. Esa Eriksson ja Tom Erik Arnkil ovat pohtineet

huolen puheeksi ottamista kokonaisen oppaan verran. He ovat havainneet, että huolen puheeksi otto liittyy olennaisena osana varhaisen vaiheen kunnioittavaa interventiota. Huolen ilmaisu on muutoksen vuoksi välttämättömyys, ellei haluta asioiden menevän lapsen kannalta huonompaan suuntaan. (Erikson & Arnkil 2012, 7–8.)

Nancy Boyd-Webb, emeritaprofessori ja yliopiston ansioitunut sosiaalityön professori, on havainnut tehdessään terapiatyötä, että interventioiden tarkasteluvälien – varsinkin työskenneltäessä moniongelmaisten perheiden kanssa – tulisi olla riittävän lyhyitä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että suunnitelman tuntua liiankin hyvältä ollakseen totta, voi se muuttua hetkessä, jos tilanne perheessä muuttuu. (Boyd-Webb 2019, 112.) Boyd-Webbin tekemän huomion ottaisin mielellään käyttöön perhetyöhön ennaltaehkäisevässä työssä. Tarpeeksi varhain ja usein ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä tehdyt interventiot, mahdollistaisivat parhaiten muutokseen reagoimisen. Nämä interventiot tulisi tehdä perheitä osallistavalla ja vahvuuksia korostavalla otteella. Työntekijän tulisi antaa aktiivisesti uutta tietoa perheille siitä, kuinka intervention avulla saatua uutta tietoa ja taitoa sovelletaan käytäntöön. Intervention tulisi ulottua monitoimijaisesti, tavoittaen myös lasten lähiverkoston. Hyvään tulokseen ennaltaehkäisevässä mielessä päästään, jos lähiverkosto sitoutuu pitkäkestoisesti ja säännöllisesti sovittuun hoitoon. Jotta työlle saataisiin vaikuttavuutta, tarvitaan perhetyöntekijän ja lapsen, sekä perheen välisen suhteen tukea antavaa, vakaata ja lämmenhenkistä otetta. Kaikenlaiset kritisoinnit vanhemmuudesta ovat haitaksi ja pahimmassa tapauksessa karkottavat perheen pois palveluiden piiristä. Ammatillaisen sensitiivisyys ja vuorovaikutustaidot ovat edellytys onnistuneelle interventiolle. (Bardy & Heino, 2013, 20.)

5 KATSAUS AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN PERHETYÖN KEHITTÄMISESTÄ

Tämä opinnäytetyö liittyy aihepiirinsä vuoksi perheiden arkielämään ja sen tukemiseen. Perhetyötä palveluna saavien vanhempien tietoisuutta saatavilla olevista palveluista ja kokemuksista tulisi kehittämistyön vuoksi korostaa entistään. Etsiessäni tietoa tutkimuksista perhetyön kehittämiseksi, löysin jonkin verran tietoa, missä asiaa kysyttiin useimmin ammattilaisilta, mutta harvemmin perheiltä itseltään. Siitä syystä pyrin opinnäytetyöni teeman mukaisesti nostamaan esille juuri niitä tutkimuksia, joissa perheiden ääni on nostettu keskiöön.

Arjen hallinta ja kehittämistyö perheiden parissa linkittävät seuraavia tutkimuksia tämän opinnäytetyön fokukseen.

Erilaisia perhetyön menetelmiä on tutkittu käytännössä, ja nostan näistä esille kolme kotitaloustieteen alaan kuuluvaa tutkimusta. Tutkimukset liittyvät sekä tämän opinnäytetyön toiminnalliseen viitekehykseen että perhetyöhön. Niiden taustalla on ”Arki haltuun” -perhetyön kehittämishanke, ”AH” -hanke, jonka Väestöliitto on toteuttanut vuosina 2007–2010. Tutkijat Pirjo Korvela, Sanna Sekki ja Marja Saarilahti ovat olleet mukana ”AH” -hankkeessa ja tutkineet perheiden arkielämän toteutumista hieman eri näkökulmista. Heidän yhteisenä kiinnostuksen kohteena on toiminut *sekvenssikartta* -niminen menetelmä perheiden arkityön tukemisessa. Kaikki kolme ovat tehneet väitöskirjan aiheesta, mutta vähän eri näkökulmista. Arjen hallinta ja kehittämistyö perheiden parissa yhdistävät toisaalta tutkimuksia, mutta myös linkittävät ne tämän opinnäytetyön fokukseen.

Korvela (2003) kutsuu väitöskirjassaan ”Yhdessä ja erikseen” lapsiperheen arjen tekemisen vaiheita arkipäivän sekvensseiksi. Hänen mukaansa tekemiseen pitää ryhtyä ja saattaa loppuun vaiheittain, ennen kun voidaan siirtyä seuraavaan vaiheeseen tai aloittaa alusta, eli toistaa. Korvelan mukaan siirtymävaiheet sekvensseistä toiseen aiheuttavat jännitteitä, jolloin energiaa kuluu enemmän. (Korvela 2003, 56–57.) Sekvenssikartta -menetelmä voisi olla ratkaisu *arjen kaaoksen haltuunotossa* sen auttaessa perheitä jäsentämään arkeaan sekvenssien avulla.

Korvela on lähestynyt perheiden arjen tutkimusta koti -käsitteen kautta. Hän on tutkinut, miten kotia ja arkea on voitu käsitteellistää, ja miten arjen päivärytmi on voitu jakaa sekvensseihin. Korvela (2003) on käyttänyt tutkimusmenetelmänään videointia ja siitä saadun aineiston avulla selvittänyt, miten kotia ”on tuotettu”. Hän on kuvannut kodin toimintoja jokapäiväisenä prosessina. Tutkimuksessaan hän on kuvailut arkipäivän muodostuvan erilaisista, ajallisesti toisiaan seuraavista vaiheista, jotka hän on nimennyt sekvensseiksi. Tutkimustuloksista on selvinnyt, että tuttu päivärytmi on muodostanut perheen arjelle hyvän tukirakenteen, mikä on helpottanut arjen sujuvuutta sekä jouhevuu-
vuutta. (Korvela 2011, 219–223.)

Sekki (2018) on tutkinut arjen voimavarojen käyttöönottoa. Voimavaroilla tutkija tarkoittaa niitä välineitä, joiden avulla perheen tavoitteet ja päämäärät voidaan saavuttaa. Voimavarat voivat olla esimerkiksi materiaalisia, kuten kiinteä omaisuus, rahavarallisuus sekä kestokulutushyödykkeet. Materiaalisten voimavarojen lisäksi tutkija nostaa ajan perheiden voimavaraksi, koska se jäsentää toimintaa. (Sekki 2011, 149–167.) Sekvenssikartan avulla perheitä voidaan auttaa *arjen ajan hallinnan tukemisessa*. Tutkija on keskittynyt tutkimuksessaan sekvenssikartan käyttöön erityisesti perhetyössä. Se on työväline, joka osallistaa perheitä rytmittämään omaa arkeaan. Työskentelyn ideana on, että perheet ottaisivat oman aktiivisen roolin työvälineen käytössä. Sekin (2018, 88) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista toimintaa arjen rytmittämiseen perustuvan välineen käyttö synnyttää kotikäynneillä ja perhearjessa.

Saarilahti (2020) on myös tutkinut ”sekvenssikartta” -nimistä välinettä tuoreessa väitöskirjassaan perheen arjen hallinnan tukena. Tutkija on kiinnostunut ”AH” -hankkeessa mukana olleiden perhetyöntekijöiden oppimishaasteista uuden menetelmän kehittämistyössä. Saarilahden tutkimus on kohdistunut sekvenssikarttaan ja erityisesti sen käyttöä koskevan tiedon luomiseen tiimipalavereissa. Eritoten niissä tuotettu potentiaalisen tiedon näkyväksi tekeminen ja sen uudelleen sanoittamisen ja käsitteellistämisen mahdollisuudet on nostettu tutkimuksen keskiöön. (Saarilahti 2020.) Tutkija on tarkastellut työntekijöiden oppimista lähinnä sosiaalikkulttuurisesta näkökulmasta, joka fokusoituu oppimiseen ja kehittymiseen sosiaalisissa konteksteissa. Suurimmat oppimisen haasteet perhetyössä, Saarilahden tutkimuksen mukaan, liittyivät käytännön työhön ja vuorovaikutustilanteisiin. Tämä on osoitus siitä, että *perhetyössä kokeneetkaan työntekijät eivät osanneet varautua etukäteen moniin tuntemattomiin tai ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin*. Jokaisen kohtaamisen voidaan katsoa olevan ainutkertainen, johon vaikuttavat lukuisat eri komponentit. (Saarilahti 2011, 189.)

Saarilahti (2020) osoittaa sekvenssikartan toimivan sekä *puheeksi ottamisen välineenä* että *perhetyöntekijän työn suunnittelun apuna ja palautekeskustelun välineenä*. Niin ikä hän pohtii sen toimivan myös sosiaalitoimen ja perheen välisenä tiedottamisen ja yhteistyön välineenä. Se on apuväline, jonka avulla saadaan tietoa, jotta voidaan *kartoittaa, havainnoida ja aikatauluttaa* kodin arkisia toimintoja. Siihen voidaan kirjata yhdessä sovittuja sääntöjä ja kotitöitä,

kuka tekee ja mitä tekee. Sekvenssikartta on ikään kuin lukujärjestys, johon kirjataan ylös päivittäiset tapahtumat, kellonajat yms. Sekvenssikartta auttaa parhaimmillaan ymmärtämään, minkä arjen asian tai asioiden tulisi muuttua, jotta siitä tulisi parempaa arkea. Sekvenssikartan päämääränä olisi tehdä itsensä tarpeettomaksi. Kun uudet tavat on omaksuttu ja arki alkaa rullaamaan uudella paremmalla tavalla, karttaa ei enää tarvita. (Saarilahti 2020.)

Sekvenssikartta linkittyy tähän opinnäytetyöhön asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalin yhtenä perheitä auttavana menetelmänä (ks. liite 1/14). Lisäksi edellä mainituista tutkimuksista saatiin arvokasta tietoa siitä, kuinka perheille voidaan lähteä esittelemään perhetyötä, sen tarkoitusta ja tavoitteita. Näissä kaikissa tutkimuksissa yhteisenä ajatuksena on arjen hallinta ja ”perheen äänen” kuuleminen. Päädyin sekvenssimenetelmän esittelyyn, koska uskoin kyseisen menetelmän tuovan myös Kymsoten alueen perheille *arkeen tukea*, hallitsemalla ”arjen kaaosta”. Menetelmä on tutkitusti saanut hyvää palautetta ja sen vuoksi sekvenssikarttaa voitaisiin jalkauttaa myös Kymsoten alueen perheiden arjen tueksi.

6 OHJAUSMATERIAALIN KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

Perhetyön teoriapohja oli itselleni jo jonkin verran tuttu aiemman työkokemukseni vuoksi, työskenneltyäni tehostetussa perhetyössä 2000-luvun vaihteessa. Minulle on lähes koko opintojeni ajan ollut selvää, että tulen yhdistämään tulevassa opinnäytetyössäni aikaisempaa osaamistani perheiden parissa. Kesällä 2020, lähes neljä kuukautta kestänyt työharjoittelu toi lisää kokemusta. Suoritin tuolloin viimeiset sosionomiopintoihini liittyvät harjoittelut neuvolan perheohjaajan tehtävissä. Seuraavaksi siirryn esittelemään ohjausmateriaalini eli produktini vaiheita konstruktivistista malli seuraillen.

6.1 Kehittämistyön lähtötilanteen analyysi

Lastensuojelun perhetyössä huostaanottojen tarpeen vähentäminen on aina ajankohtainen ja tärkeä aihe. Tähän tarpeeseen kaivattiin työkalua. Näkisin, että työni tulee olemaan kehittämisenäkökulmaltaan merkityksellinen ja ajankohtainen – pyrkien välillisesti produktin avulla vastaamaan perhetyön tarpeisiin – toivottavasti huostaanottojen tarvetta vähentäen.

Huostaanottojen tarvetta lastensuojelussa ja lapsiperheiden palvelujärjestelmissä on pyritty tietoisesti vähentämään jo 2000-luvun alusta lähtien. Sen eteen on tehty töitä jo kahden vuosikymmenen ajan, saamatta kuitenkaan konkreettisia tuloksia aikaansaavaa mallia kehitettyä. Syksyllä 2016, LAPE-hankkeessa toiminut kehittäjäryhmä tuotti raporttimuotoisen ehdotuksen toimintamallista, joka voisi olla kaivattu vastaus laadun ja vaikuttavuuden tuomiseksi lastensuojelun perhetyöhön sekä perhekuntoutukseen. LAPE-hankkeen kehittäjäryhmä koostettiin valtakunnallisesti kaikkiaan kymmenestä eri mallinnustyöryhmästä, joista viisi keskittyi lastensuojelun teemoihin. Jäsenistö koostettiin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista. Mukana oli toimijoita erityis- ja perustasolta, järjestöistä, yliopistoista, korkeakouluista sekä kokemusasiantuntijoiden verkostoista. Ryhmän kehittämistyön tuloksena syntyivät sisältöelementit, joiden avulla perhetyön ja perhekuntoutuksen sisältöjä voitiin kuvata ja mallintaa. Sisältöelementtejä ehdotettiin kokeiltavaksi Suomen maakunnissa, valtakunnallisena perhetyön ohjaavana ja jäsentävänä viitekehyksenä. (Alatalo ym. 2017, 3–62.)

Vuoden 2018 lopussa päätynyt Hallituksen kärkihanke LAPE, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, jatkuu edelleen maakunnissa kehittämistyön merkeissä. Kärkihankkeen tavoitteita lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia haettiin edelleen jatkojalostaa. Kymenlaaksossa sitouduttiin tuottamaan palvelut perhekeskustoimintamallilla, jonka toimintaperiaatteena oli lasten kasvuympäristön muodostaminen perheystävällisemmiksi. Kymenlaakson oma kärkihanke käynnistyi helmikuussa 2017, jota varten maakuntiin perustettiin omia LAPE-ohjausryhmiä. Lape-Kymenlaakso, perhetyön kehittäjät ohjausryhmässä oli laaja edustus sote- sivistys- ja järjestötoimijoita. (Kouvolan kaupunki, 2018.)

LAPE-kärkihankkeen ehdotuksen mukaan, lasten ja perheiden palveluja tul- laan kehittämään valtakunnallisessa ohjauksessa, perhekeskustoimintamallin mukaisesti, kaikissa maakunnissa. (Lape-Kymenlaakso, 2019.) Hankkeen alkaessa perhekeskustoiminta oli jo käynnistynyt Kouvolassa ja sitä oli suunnitella myös muissa kunnissa. Sen tarkoituksena oli yhdistää lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Maakunnallisen hyvinvointisuunnitelman mukaan yhtenä päätavoitteena oli kuunnella lapsia, nuoria ja perheitä, sekä edistää heidän

elämässään mukana olevien toimijoiden kykyä toimia yhdessä (Kymenlaakson maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020–2024, 4).

Perhekeskustoimintamallissa lasten, nuorten ja perheiden tarvitsemat palvelut tullaan tuottamaan omalla lähialueella sitä varten perustetuissa perhekeskuksissa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa tai kotiin tuotuna. Perhekeskuksen keskeisiä tehtäviä ovat lapsen kasvun ja kehityksen edistäminen ja koko perheen hyvinvoinnin tukeminen. Sen tavoite on kehittyä yhteisölliseksi kohtaamispaikaksi, jossa voidaan tukea perheitä vanhemmuudessa, parisuhteessa tai sovinnollisessa erossa. Perhekeskusmallissa huomioidaan myös perheiden monimuotoisuus- ja kulttuurisuus. Se ehkäisee lähisuhdeväkivaltaa ja lisäksi se tulee olemaan perheiden varhaisen tuen, oikea-aikainen tuki, lähellä perhettä ja sen arkiympäristöä. (THL 2019a.)

Kymsoten perhetyössä, maakunnan eri kaupungeissa, elettiin suurta muutovaihetta. Näin ollen perhetyössäkin havaittiin jatkokehittämistarpeita. Sisältöelementit viitepohjana, lähdimme yhdessä toimeksiantajani kanssa pohtimaan perhetyöhön liittyvää, asiakkaita osallistavaa kehittämistyötä, mutta ideointivaiheessa aihetta jäätettiin vielä hautomaan.

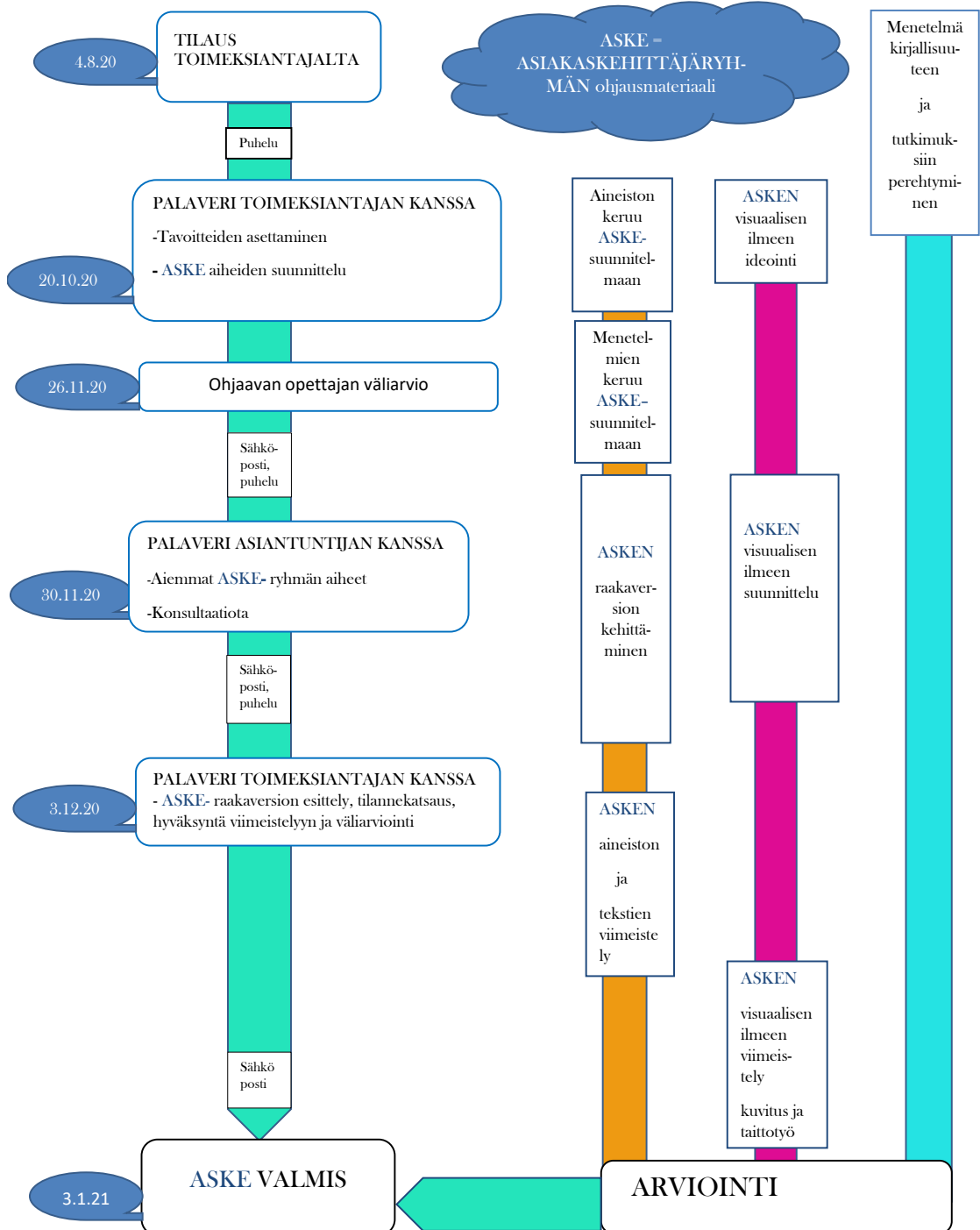
6.2 Kehittämistyön prosessi

Ohjausmateriaalini kehittämistyön prosessi etenee Salosen (2013, 15–19) kuvaileman konstruktivistisen mallin mukaisesti. Konstruktivistisella mallilla kehittämistyössä tarkoitetaan lineaarisen sekä spiraalimallin rakenteiden yhdistelmää. Tällä tarkoitetaan kehittämistyön etenemisen suuria linjoja. Lineaarissa mallissa linjat etenevät suoraviivaisesti: tavoitteesta suunnittelun ja toteutuksen kautta päätösvaiheeseen. Lineaarinen malli ei ennakoit projektin etenemisessä mahdollisesti tapahtuvia muuttuvia tekijöitä. Spiraalimallissa sitä vastoin kehitystyö jatkuu sykleittäin, aina edellistä sykliä arvioiden. Spiraalimallissa mahdollistuvat myös kehittämistyössä mukana olevien elementtien – inhimillisten, sosiaalisten ja kulttuuristen piirteiden tunnistaminen – elementit, jotka ovat produktini luonteen näkökulmasta olennaisia elementtejä. Toisaalta taas, ainoastaan spiraalimallin mukaisesti edeten, työstäni jäisi pois lineaarisen mallin selkeä vaiheistus.

Konstruktivistisen mallin mukaan kehittämistyötä voidaan pysähtyä arvioimaan, tarkentamaan ja tarvittaessa suuntaamaan uudelleen. Konstruktivistisessä mallissa edetään toisaalta systemaattisesti seuraavaan, mutta työskentelyyn lisätään spiraalimallin mukaista jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, etenkin toteutusvaiheen aikana. (Salonen 2013, 16-19.) Työhöni valikoitui juuri konstruktivistinen malli, koska lineaarisen mallin mukaisesti edeten työvaiheet olisivat edenneet liian suoraviivaisesti. Edellä mainittujen inhimillisten, sosiaalisten ja kulttuuristen piirteiden huomiointi olisi jäänyt suppeaksi, jos olisi edetty lineaarisen mallin mukaisesti. Nämä kaikki piirteet ovat näyttäytyneet asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalin kehittämistyöprosessin aikana. Tämän opinnäytetyön prosessi sisälsi elämää ja elementtejä. Muuttuvien tekijöiden tullessa esiin, toteutettiin arviointia, pysähtymistä ja tarkennusta, jotta päästiin jälleen jatkamaan eteenpäin. Tuloksena syntyi eheä, harkittu ja toimiva kokonaisuus. Produktini vaiheet sijoittuvat marraskuun 2020 ja tammi-kuun 2021 välille. Raportin selkiyttämiseksi ja luettavuuden varmistamiseksi, raportoin työni vaiheita, esittelen ainoastaan kuukaudet. Tarkat päivämäärät ovat tarkistettavissa kehittämisen prosessikuvauksessa (kuva 9). Seuraavassa esittelen konstruktivistisen mallin mukaisesti etenevää, havainnollisesti esitettyä kehittämistyön prosessia.

Kehittämistyön prosessi

Toimeksiantaja: Kymnsoten perhetyö

Kuva 9. Asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalin laatimisen prosessikuvaus

6.2.1 Aloitusvaihe

Opinnäytetyöni ideointi aloitettiin kesäkuussa 2020 yhteisellä palaverilla työelämäohjaajani kanssa. Keskustelimme toimeksiantajan toiveista ja tarpeista opinnäytetyölle, sekä omista suunnitelmistani opinnäytetyön laatimiseksi.

Aloitusvaihe on nimensä mukaisesti työn aloitus, liikkeelle paneva voima, jossa ilmaistaan tarve kehittämistyölle. Tässä vaiheessa myös keskustellaan niistä asioista, joilla on merkitystä työn onnistumiselle. (Salonen 2013, 17.) Kehittämistyön aloitusvaiheessa keskustelimme toimeksiantajan tarpeesta kehittää asiakaskehittäjäryhmälle suunnitelma. Aloitusvaiheesta asti keskusteluissa mukana oli asiakaskehittäjäsuunnitelma, mutta vielä ei ollut selvillä millainen siitä tulisi. Toimeksiantajan toiveena oli perhetyön asiakkaiden osallistaminen palveluiden kehittämiseksi sekä teemoitetut ohjaukset. Kun työni tilaus varmistui, ryhdyin heti prosessoimaan aihetta. Ryhdyin etsimään menetelmäkirjallisuutta sekä kartoitin, olisiko vastaavanlaisia suunnitelmia tehty aiemmin. Elokuun lopulla 2020 aiheeni hyväksyttiin ja opinnäytetyön prosessi käynnistettiin.

6.2.2 Suunnitteluvaihe

Suunnitteluvaiheessa tehdään suunnitelmat ja kirjoitetaan kehittämis- tai tutkimussuunnitelmat. Tässä vaiheessa työn sisältö ei ole vielä kirkastunut, eikä vielä tiedetä mikä toimii ja onnistuu. (Salonen 2013, 17.) Prosessiin tuli heti alkuun odottamattomia käännteitä. Neljäs harjoitteluni jatkui, mutta minusta riippumattomista syistä emme voineet jatkaa opinnäytetyöni prosessointia yhdessä ohjaajani kanssa. Jäin pohtimaan yksin sitä, millaisen asiakaskehittäjäsuunnitelman laatisin ja kuinka saisin sen ammatillisesti toteutettua. Käytin kuitenkin harjoitteluaikaani neuvolassa hyväkseni ja pyysin arvioita neuvolan terveydenhoitajilta, heidän esimieheltään sekä perheohjaaja kollegoiltani. Esiitin kysymyksiä siitä, millaisia toiveita perheet olivat tuoneet esiin saamistaan palveluista tai menetelmistä. Identiteettisuojaan vuoksi en esittelen keskustelun kulkuja tässä osana opinnäytetyötä, mutta keskustelu, läsnäolo ja yhdessä tekeminen nousivat näiden ”kahvipöytäkeskustelujen” pohjalta tärkeimmiksi perheiden toiveiksi. Tässä vaiheessa aloitin myös menetelmäkirjallisuuteen tutustumisen, sekä etsin ja tutustuin aiempiin perhetyön kehittämiseen liittyviin tutkimuksiin. Syyskuun alussa, ennen opinnäytetyönsopimuksen kirjoittamista puhuimme työpaikkaohjaajani kanssa puhelimesta aikatauluista ja peruskenteistä, jotta voisin laatia opinnäytetyölleni suunnitelman.

Suunnitteluvaiheen aluksi syyskuun aikana allekirjoitettiin opinnäytetyönsopimus, jonka jälkeen ryhdyin laatimaan opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaa.

Kirjasin opinnäytetyöni suunnitelmaan Salosen (2013, 17) listaamat tavoitteet, toiminnan vaiheet, toimintaympäristön, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointitavat, sekä käytettävät materiaalit ja aineistot – sen hetkisen tietouden mukaisesti.

Niin ikää syyskuun lopussa pidetyssä suunnitelmaseminaarissa aihekokonaisuus oli vielä ”yhtenä möykkynä” pääni sisällä. Saatoin kokeneen ohjaavan opettajanikin hämilleen laatimallani tutkimussuunnitelmalla. Asiat eivät olleet hyvin jäsenneily, mikä johtui pääni sisällä vallitsevasta kaaoksesta. Suunnitelmasta puuttui muun muassa kuvaus toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Onneksi ohjaajani osasi minua ohjeistaa niin, että toisella yrityksellä sain ajatukseni järjestykseen siitä, millaisen työn halusin tuottaa. Tutkimuslupa-anomus laitettiin vireille Kymsoten linjauksen mukaisesti. Myönteinen tutkimuslupapäätös (liite 2). saatiin lokakuun lopulla. Luvan myöntäjä vastasi tutkimusluvasta ja ratkaisi, ettei eettisen toimikunnan lausuntoa tarvittu, koska minun suunnittelemani työ ei ollut potilas/omaistutkimuksiin, eikä tieteelliseen julkaisutoimintaan liittyvä. (Kymsote, 2020.) Seuraavaksi prosessi siirtyi työstövaiheeseen.

6.2.3 Työstövaihe

Työstövaiheeseen kuului konsultointia sähköpostitse, puhelinkeskusteluja ja palaverreja, sekä tiedon dokumentointia. Työstövaiheessa laadin myös ohjausmateriaalin raakileen. Vilkan (2003, 58) mukaan tietoa voidaan kerätä asiantuntijoita konsultoiden. Konsultaatioksi voidaan laskea myös tieto, jonka mukaan haastatellen kerätään tai tarkistetaan faktatietoa. Salosen (2013, 18) mukaan työstövaihe on käytännön toteuttamisen vaihe ja toiseksi tärkein vaihe suunnitteluvaiheen jälkeen. Se on vaiheista pisin ja vaativin. Käytännön toteutuksen vuoksi vaiheen voidaan laskea olevan oman oppimiseni tärkein vaihe.

Ensimmäiseen palaveriin toimeksiantajani kanssa, joka pidettiin lokakuun puolivälin jälkeen, olin jo ehtinyt pohtimaan aihetta tarkemmin ja pääsin tarkistamaan tietojani. Olin laatinut työelämäohjaajalleni Laura Muurikalle tarkentavia kysymyksiä, nivoutuen tavoitteisiin ja aiheisiin (liite 3). Palaverin aiheena oli opinnäytetyösuunnitelmani esittely ja asiakaskehittäjäryhmän suunnitelman, josta käytän jatkossa lyhennettä ASKE, teemojen suunnittelu. Palaveriin oli

kysytty lupa Kymsoten opinnäytetyövastaavalta Maria Penttiseltä. Hänen mukaansa haastattelu oli mahdollinen, koska tutkimuslupa oli jo saanut hyväksynnän, mutta päätöksentekijän lomautus oli hidastanut käsittelyä. Laatimani kysymysrunko toimi haastatteluni punaisena lankana ja lisäksi nauhoitin haastattelun. Keskustelimme tarkemmin tuotteisiin tulevista aiheista, sekä työhön liittyvistä toiveista. Ohjaajani (Muurikka, 2020) mukaan opinnäytetyöni suunnitelma vastasi hyvin tilaajan tarpeita, mutta tässä palaverissa sain ehdotuksen perhetyön sisältöelementtien hyödyntämisestä teemojen runkona. Haastattelu eteni liitteen 3 mukaisesti. Haastattelun vastausten perusteella ryhdyin kehittämään ASKEN raakaversiota.

Kun aihevalinnat oli tehty, ryhdyin lukemaan menetelmäkirjallisuutta, sekä perhetyöhön liittyviä tieteellisiä tutkimuksia, artikkeleja ja raportteja. Hirsjärvi ym. (2018, 113) kehottavat lähdemateriaalin valinnassa sekä kriittisyyteen että harkintaan. Saman näkökulman pohjalta saattaa nousta erilaisten tutkimusmenetelmien avulla ristiriitaisia tuloksia. Tässä opinnäytetyössä käytetyt lähdemateriaalit liittyvät perhetyöhön, sisältöelementteihin, perhetyön menetelmiin sekä lapsiperheiden hyvinvointiin. Tuotteen aihekokonaisuus on koottu harkitusti valiten, edellä mainittujen elementtien mukaisesti.

Työni toisena asiantuntijana toimi Kymsoten perhekeskuskoordinaattori Mari Nieminen. Lähetin hänelle marraskuun alussa sähköpostin välityksellä lyhyen kyselyn, jonka aiheet käsittelivät perhetyön parissa aiemmin järjestettyjä asiakaskehittäjäryhmiä. Kysymyksilläni halusin selvittää, mitä teemoja niissä oli käsitelty, sekä miten asiakkaat sinne oli saatu. Lisäksi tiedustelin Marin halukkuutta olla konsultoitavana väliarvioijana tekemälleni asiakaskehittäjäryhmän raakaversiolle. Tapaaminen sovittiin marraskuun loppuun.

Lokakuun alussa pääsin kirjoittamaan ohjausmateriaalin raakiletta. Hyödynsin työssäni tutkimustietoa, jota sovelsin raportin kirjoitusprosessin edetessä ja tuotokseni kehittyessä. Samalla kun työstin tuotetta, kävin keskusteluja työni graafisen suunnittelijan Jyri Ylämäen kanssa. Olin hahmotellut kuvituksen mielessäni ja kirjoittanut ajatuksiani muistivihkooni. Näiden pohjalta Ylämäki jatkoi ajatusteni jalostamista valmiiksi kuviksi. Marraskuun puolivälin jälkeen päästiin tekemään yhteenvetoa ASKEN raakaversiosta, kuvista sekä liitteeksi tulevasta materiaalista. Alkuperäinen suunnitelma ohjausmateriaalin tyylistä

alkoi hahmottua. Tämän jälkeen lähdettiin suunnittelemaan materiaalin visuaalista ilmettä, ennen taittovaiheeseen siirtymistä.

Toteutusvaiheessa konsultoin sähköpostin välityksellä Muurikkaa sekä Niemistä. Arvioimme produktiani yhdessä ja muokkasin työtäni heidän parannusehdotustensa pohjalta. Marraskuun lopulla olin saanut ASKE:n raakilevaiheeseen ja kaipasin ohjaajaopettajani mielipidettä työstäni. Osallistuin väliohjaukseen ja kävimme raakileen opettajan kanssa tarkasti läpi. Tässä vaiheessa työni ei ollut vielä ”kuvitettu”, eikä graafista suunnittelua tehty, joten työ näytti vielä kovin sekalaiselta ja vaikealukuiselta.

ASKE:n raakileen tilannekatsaus Niemisen kanssa pidettiin marraskuun lopulla. Tämän katsauksen tarkoitus oli arvioida ja kehittää työtäni. Sain Niemiseltä monia hyviä vinkkejä, perustuen hänen käytännönkokemukseensa vastaavanlaisten ryhmien ohjauksessa. Materiaalipaketti oli hänen mielestään kattavasti laadittu, mutta materiaalia oli tulossa paljon ja hän ehdottikin, että vaikka työhön jäisi runsaasti teemoja, voitaisiin niitä vaikka äänestää ohjausryhmän perheiden kesken. Työ oli kuitenkin etenemässä oikeaan suuntaan ja pääsin jatkamaan produktin työstämistä.

Joulukuun alussa oli toisen toimeksiantajapalaverin aika ja työpaikkaohjaajani vuoro saada tilannekatsaus työstäni. Kävimme hänen kanssaan arvio- ja kehittämiskeskustelun ASKE:n raakileesta. Tässä keskustelussa pohdimme jo ASKE:n hienosäätöä. Sain ehdotuksia joidenkin sanamuotojen ja menetelmien uudelleen sijoittamiseksi. ”Alkujuttuja” kaivattiin lisää. Työ oli kuitenkin menossa oikeaan suuntaan ja sain hyväksynnän viimeistelyyn ja väliarviointiin.

6.2.4 Tarkistusvaihe

Salosen (2013, 18) mukaan tarkistusvaihe voi sisältyä kaikkiin konstruktivistisen mallin vaiheisiin. Arviointia eri toimijoiden kesken käydään koko prosessin ajan ja työssä voidaan joko edetä tai palata takaisin edelliseen vaiheeseen. Tämän työn tarkistusvaiheessa palattiin takaisin ja muokattiin tuotosta opettajan, sekä työelämäkumppaneiden ehdotusten pohjalta. Tässä vaiheessa kirjoi-

tin tekstit puhtaaksi ja suunnittelin kuvien paikat. Kirjoitin myös sisällysluettelon, kuvatekstit, kuvaluettelon sekä lähdeluettelon valmiiksi ja tallensin ne muistitikulle. Joulukuun loppupuolella produktin graafisen suunnittelijan piirtämät kuvat valmistuivat ja sovimme ASKE:n suunnittelupäivän. Kinkkua paistessa oli aikaa pohtia taittoon, kuvitukseen sekä menetelmien muokkaamiseen liittyviä asioita. Tämänkin vaiheen jälkeen suoritin arviointia ja tuotosta muokattiin vielä kerran, ennen kuin siirryttiin viimeistelyvaiheeseen.

6.2.5 Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaihe kestää Salosen (2013, 18) mukaan yllättävän kauan. Tähän vaiheeseen lasketaan kuuluvan sekä produktin että raportin viimeistely. Tässä tapauksessa kehittämisraportin kirjoittaminen aloitettiin vasta kun tuotos oli saatu valmiiksi. Tämä vaihe kesti kokonaisuudessaan neljä kuukautta. Viimeistelyvaiheessa tarkistin tuotoksen kieliasua ja asettelin produktin aineiston ja tekstit oikeille kohdilleen, jonka jälkeen lähetin tuotoksen esiluettavaksi graafiselle suunnittelijalle. Joulukuun lopulla aloitimme ASKEN muokkauksen valmiiseen muotoon yhdessä. Suunnittelimme yhdessä värit, kirjaisintyytit sekä tekstin asettelut, jonka jälkeen graafinen suunnittelija jatkoi työtä itsenäisesti. Tammikuun kolmantena päivänä 2021, sain valmiin ASKEN tarkistettavaksi. Tarkistuksen jälkeen arvioin produktia vielä kerran, jonka jälkeen työ sai lopullisen muotonsa. Tämän jälkeen se oli mielestäni valmis ja se voitiin lähettää toimeksiantajan arviointiin. Viimeistelyvaiheessa, neljäs tammikuuta 2021, lähetin valmiin ASKE:n, sekä laatimani palautekyselyn (liite 4) Muurikalle ja Niemiselle arvioitavaksi.

6.3 Produktin arviointi

Produktin arviointia toteutin laatimalla palautekyselyn opinnäytetyön ohjaajaleni Laura Muurikalle, sekä asiantuntija-arvioija Mari Niemiselle. Toteutin palautekyselyn sähköpostin välityksellä, liitteeksi laaditun kysymyssarjan avulla. (liite 4). Pyysin palautetta 25.1.21 mennessä, jotta voisin aikatauluttaa raporttini valmistumista. Palautekysely rajattiin pienimuotoiseksi, ohjausmateriaalin sisältöä arvioivaksi, sillä ohjausmateriaali oli uusi työväline, eikä sitä vielä oltu testattu käytännössä. Tämä arviointi tulee lisäämään opinnäytetyöni luotettavuutta. Kanasen (2015a, 113) mukaan yksinkertaisin tapa vahvistaa aiheen

luotettavuus on luetuttua aineisto ja tulkinta henkilöillä, joita se koskee ja jotka ovat olleet tietolähteinä.

Palautekyselyn avulla toivoin saavani selville koettiinko tekemäni produkti hyödyllisenä ja tulisiko ohjausmateriaali vastaamaan toimeksiantajani tarpeisiin. Niemisen vastaus saapui heti seuraavana päivänä, mutta Muurikan vastausta sain pyytää useaan kertaan. Sain vastauksen 11.3.21. Kummaltakaan arvioijalta en saanut systemaattisesti kaikkiin kysymyksiini vastauksia ja sen vuoksi päädyin liittämään raporttiini arvioinnin pääkohdat, risut sekä ruusut.

Marin vastauksista kumpuaa tyytyväisyys tuotokseen. Hänen mielestään tekemäni käsikirja sopii mainiosti, niin asiakaskehittäjäryhmien vetämäisen avuksi sekä materiaalin puolesta myös muussa työskentelyssä perheiden kanssa. Käytännön vinkit, esimerkit yms. olivat hänen mielestään hyviä ja niitä voisi käyttää loistavasti perheiden kanssa. Marin kokemuksen mukaan ohjausmateriaali antaa valmiin paketin työskentelyyn sekä rohkaisee työhön. Hänen mukaansa asiakkaiden mukaan ottaminen kehittämistyöhön on äärimmäisen tärkeää ja se on tapa minkä avulla voidaan saada suunnattua työtä sekä sisältöjä oikeaan suuntaan, sinne missä apua ja tukea tarvitaan. Mari jatkaa, etteivät ammattilaiset pysty arvioimaan tuen tarpeita samalla tavalla, kun perheet, jotka ovat perhetyötä saaneet. (Nieminen, 2021.)

Perhetyön sisältöelementit antavat Marin mielestä hyvän ja selkeän rakenteen sisällölle. Hän painottaa niiden olevan tärkeitä asioita, joita tulisi käydä kaikkien perhetyön asiakkaiden kanssa läpi, jotta perheet tietäisivät, että mitä perhetyö pitää sisällään. Marin mielestä työtäni voitaisiin hyödyntää myös tässä. Erityisen hyväksi työssäni Mari nimeää työn toiminnallisuuden. Kokemuksensa pohjalta hän linjaa perheiden kaipaavan toimintaa ja sen lomassa asioiden prosessointia. Työni menetelmällisiä vinkkejä voitaisiin hyödyntää laajasti myös työkentällä. Lisäksi Mari arvioi ohjausmateriaalin mahdollisuuksia perheiden oman toiminnan arviointiprosessin käynnistymisvaiheessa. Tämä sen vuoksi, koska monessa kohtaa tehtävät yms. ohjaavat miettimään omaa toimintaa. Näitä tehtäviä voitaisiin ottaa käyttöön myös perhetyön välineinä laajemminkin, kun vain asiakaskehittäjä ryhmän toiminnassa. Kaiken kaikkiaan Mari kokee paketin todella laajaksi. Tässä produktissa riittää työstämistä moneneen kertaan, mutta jokainen voi ottaa sieltä oman tarpeensa mukaan materiaalia ja käyttää sitä apunaan tilannekohtaisesti.” (Nieminen, 2021).

Lauran arvion mukaan produktini tulee lisäämään vanhempien tietoa perhetyössä käytettävissä olevista menetelmistä, sekä lisää heidän tietouttaan perhetyöstä. Menetelmiä on hänen mielestään esitelty todella kattavasti ja hän uskoo produktin olevan hyödynnettävissä tällaisenaan perhetyössä. Tuotos on käytännönläheinen ja helppolukuinen. Sisältöelementtien esittelyssä käytetty fontti on hieman vaikealukuinen. Tuotoksessa on materiaalia runsaasti ja hän pohtii, että olisiko osa voinut olla erillään. Kaikki osiot eivät ihan auenneet Lauralle. Jotkut osiot ovat aika täynnä, mikä asettaa ryhmän ohjaajalle haasteita valita monien asioiden joukosta, mihin tulisi keskittyä.

Joka tapauksessa työ tulee varmasti tarpeeseen perhetyössä. (Muurikka, 2021.)

Nieminen, sekä myös minä laatijana toivon, että tämä materiaali tulee perhetyössä käyttöön, eikä unohdu ”kaapin perälle” lojumaan. Ohjausmateriaalin laatijana minulle jäi arvioinnista tuntuma, että työhöni oltiin tyytyväisiä ja se vastasi toimeksiantajan tarpeisiin. Laatijana minua hieman hämmensi, kun aloitus sekä lopetusvaiheessa toimeksiantajani toiveena oli mieluummin laaja kuin suppea tietopaketti. Minulle oli alun perin annettu melko vapaat kädet toteuttaa ohjausmateriaalipaketti. Loppuarvioinnin mukaan molemmat arvioijat kokivat työni kuitenkin liian laajaksi. Se miksi materiaalia työssä oli paljon, johduu siitä, että pyrin toteuttamaan toimeksiantajani toivetta. Itseasiassa laatija toivoo jokaiseen ryhmään löytyvän joitakin teemoja ja aiheita. Ei ole tarkoituskaan kaikkea käydä kaikkien kanssa läpi. Syvällisempää pohdintaa suoritin raporttiosuudessa. Laatijan ideologiana oli se, että ohjaajat ryhmänsä toiveiden mukaan löytäisivät sen yhteisen, ”kultaisen keskitien”, jossa kehittäville dialogeille jäisi aikaa.

7 OHJAUSMATERIAALIPAKETIN MENETELMIÄ JA TUKIMUOTOJA – PRODUKTIN ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalia, jonka olen jaotellut sisältöelementtien mukaisesti. Valmis ohjausmateriaali löytyy raportin lopusta kuvina (ks. liite 1). Mainittakoon että, ohjaava opettaja, arvioijat, opponetti sekä työn toimeksiantaja saavat produktin PDF-tiedostona, jossa työn laatu säilyy alkuperäisenä. Kuvailen keskeisimpiä menetelmiä ja kerron mistä ajatuksista sisältöelementteihin kootut menetelmät, tukimuodot ja asiakaskehittäjien tehtävät kumpuavat. Ohjausmateriaali on teemoitettu kuudelle eri ohjaukskerralle seuraillen sisältöelementtejä. Olen suunnitellut teemat siten, että ne soveltuvat käyttöön joustavasti: jos aihe tuntuu mielenkiintoiselta, sitä voidaan käyttää ohjaajan mieltymysten mukaan jonkin toisenkin teeman alla. Ohjaukskerrat on otsikoitu Lape-Kymenlaakson perhetyön kehittäjäryhmässä tarkennettujen, valtakunnallisten monitoimijaisten perhetyön sisältöelementtien mukaisesti. Ohjauskerroille on laadittu asiakkaita osallistavia tehtäviä, keskustelunaiheita ja perhetyön kehittämiseen liittyvää pohdintaa, verkkolinkkejä sekä kirjavinkkejä. Lisäksi teemojen alle on sisällytetty joitakin jo käytössä ole-

via perhetyön kartoitus- sekä työskentelymenetelmiä. Tapaamiskerroilla ryhmäläisille olisi tarkoitus esitellä erilaisia perhetyön käytäntöjä ja menetelmiä. Näiden tarkoitus olisi saada esille perheen tarpeita tukevia työmuotoja. Ryhmän kokoontumiset noudattavat aina samaa kaavaa. Kerrat aloitetaan fiilikierroksella ja lyhyellä lämmittelytuokiolla.

7.1 Tutustuminen ja pelisäännöt

Ensimmäisen tapaamiskerran tarkoituksena on tutustuminen. Tavoitteena on luoda turvallinen ja luotettava ilmapiiri. Tällä kerralla sovitaan ryhmän säännöt ja keksitään ryhmälle nimi. Tutustumista varten pohdin, kuinka saisin ryhmän jäsenet rentoutumaan sekä kertomaan ajatuksistaan ja tuntemuksistaan. Kun ryhmä saadaan muodostettua, alkaa vuorovaikutuskin ryhmän kesken sujumaan. Kun ihmisellä on jotain kädessään, hänen on yleensä helpompi kertoa itsestään. Tästä ajatuksesta lähdin kehittämään ”Minussa asuu” -kortteja (kts. liite 1/47). Nämä vahvuuskortit on suunniteltu ja tuotettu mukaillen Alastalon & Pietiläisen (2015), *Vahvike* -sivustolta löytyneitä kortteja.

7.2 Tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi

Kouvolan lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, lastensuojelun perhetyön *pilotti kehittäjäryhmässä* 2018, vanhemmat olivat kokeneet ajatuksen – arvioinnin kohteena olemisesta – vaikealta. Kotikäyntejä jännitettiin ja perhetyöntekijöiden läsnäolo laittoi perheet miettimään omaa toimimistaan lastensa kanssa. (Mauno 2018, 69.) Tätä mielikuvaa halusin lähteä hälventämään pohtiessani sisältöä tälle osiolle. Toivon vanhojen arvoitusten alkujuttuna keventävän alkujännitystä ja saamaan vanhemmat pohtimaan omaa lapsuuttaan. Ehkäpä he mummolassa ollessaan ovat kuulleet näitä arvoituksia.

Perheen tuen tarpeiden arviointimittarit kuuluvat olennaisena osana perhetyön arviointiin ja toivoisin yhdessä tutkiskelun hälventävän oikean arvioinnin mukanaan tuomaa jännitystä. Toisen tapaamiskerran tarkoituksena on myös kertoa ryhmäläisille perhetyöstä: millaista se on ja mitä sillä tavoitellaan. Tästä näkökulmasta pohjustetaan asiakaskehittäjien ensimmäistä tehtävää, jonka tarkoitus olisi pohtia, mikä perhetyön aihealue auttaisi juuri heidän perhettään.

7.3 Konkreettinen apu

Aiemmin mainitussa kehittäjäryhmässä vanhemmat olivat toivoneet arkeen konkreettisen avun tueksi yhdessä tekemistä (Mauno, 2018). Tämä sama teema näyttäytyy myös konkreettisen avun sisältöelementissä. Ohjausmateriaalin päätyneet menetelmät on laadittu asiakasperheiden puutteellista tai kadoksissa olevaa struktuuria korjaamaan, jolloin perheen avun tarve kohdistuu päivittäisten asioiden hoitumiseen ja sujumiseen.

Perhetyön asiakasverkoston kokoontumisessa 20.11.2018 perheitä haastateltiin ja heiltä kysyttiin mistä avuntarpeen lähteistä heille oli ollut hyötyä. Seuraavat kuusi toivetta nousivat esille: *kodin säännöt, kotitöiden jako, neuvoja lapsen raivokohtauksiin, omien ajatusten vahvistaminen, vanhemmuuden tuki ja rentoutuminen*. (Nieminen, 2020.) Konkreettinen apu -osion teemat nousivat näiden toiveiden pohjalta.

Perhetyön konkreettisen avun keinot ovat moninaisia, perheiden tarpeet edellä kulkien. ”Kodin säännöt” taulun ajattelin auttavan erityisesti *ruuhkavuosisista selviytyjiä*. (ks. liite 1/ 12) Kun perheen vanhemmat toimivat konemaisesti, suorittaen asioita asenteella ”kunhan jotenkin selvittää tästä päivästä”, saattavat monet hyvät arvot ja tavoitteet jäädä vain ajatukseksi ja toiveeksi. Kodin säännöt tauluja on monenlaisia, mutta tämä on tehty visuaalisesti kauniiksi, kuten taulu, ja siihen voidaan kirjoittaa ikään kuin muistiin – niitä hyviä ja kauniita tavoitteita – joita perheen kanssa yhdessä halutaan toteuttaa. Esimerkiksi yhdessä ruokailu, toisille kauniisti puhuminen tai iltarauhan ajankohta, jolloin ruudut laitetaan pois.

Kotitöiden jakoon ja arjen hallintaan voidaan saada tukea *sekvenssimenetelmällä*. *Sekvenssikartta* (ks. liite 1/ 14) on kehitetty alun perin perhetyöntekijän työvälineeksi. Menetelmä on tutkitusti saanut hyvää palautetta, sitä on helppo toteuttaa ja mielestäni sen vuoksi sekvenssikartta voitaisiin jalkauttaa – arjen tueksi – myös Kymsoten alueen perheille. Opinnäytetyöni produktiosuuteen on liitetty Saarilahta (2020) ja Sekkiä (2018) mukailleen laatimani A4-kokoinen sekvenssikartan pohja. (ks. liite 1/ 61). Se on Jyri Ylämäen, piirtämä ja helpposti tulostamalla käyttöön otettava. Tämä tulostettu aikataulu voidaan laminoida ja viedä perheen kotiin ja yhdessä perheen kanssa laatia siihen sisältö.

Sekvenssikarttaan voidaan merkitä tehtävät, jotka tuotetaan yhteistyönä asiakkaan kanssa neuvotellen ja pohtien. Sekvenssikartassa olevat kuvat antavat perheelle viiheitä suositeltavista päivän toiminnoista ja johdattelevat kertomaan perheiden toivetilasta. Värit puolestaan antavat selkeän rakenteen päivän eri vaiheisiin ja tapahtumiin. (Saarilahti 2020, 46.)

Aggressioita ja raivokohtauksia saavien lasten vanhemmat, kokevat haasteita niiden taltuttamisessa ja tarvitsevat tietoa, kuinka ”kiukku kesytetään”. On tärkeää tietää, että riidat ja konfliktit edistävät sosiaalisten taitojen, itsensä ilmaisun, itsehillinnän ja tunteiden kanavoinnin harjoittelua. Näiden ajatusten pohjalta liitin tähän osioon *neuvoja lapsen raivokohtauksiin*. Menetelmänä ohjausmateriaaliini olen valinnut *aggression portaat* (ks. liite 1/ 17). Asiakaskehittäjiä osallistavassa tehtävässä pyydetään perheitä miettimään omakohtaisia kokemuksia lapsen kiukkukohtauksista sekä sitä, kuinka he tuolloin olivat toimineet.

Omien ajatusten ja vanhemmuuden vahvistamisen tarve on usein pulma, jonka takia perhetyöhön on hakeuduttu. Työntekijän on usein vaikea tietää alistavatko vai tukevatko hänen tekemänsä tuki-kontrolliyhdistelmät. Perheet ovat erilaisia, ja siksi näitä yhdistelmiä lähdetään vain kokeilemaan – mikä auttaisi juuri kyseessä olevaa perhettä. Dialogin tulisi olla avointa ja työntekijän tulisi osata arvioida ja muunnella omaa toimintaansa sen mukaisesti, että perheen hallinta omasta elämästään lisääntyisi ja eri tahojen huolet tilanteesta hälvensivät (Reijonen 2005, 77). Ohjausmateriaalin kyseinen teema käydään dialogisesti asiakaskehittäjiä kanssa. Materiaaliin on kerätty ohjaavia kysymyksiä aiheen käsittelemisen tueksi. (ks. liite 1/18–20).

Rentoutumisen eikä arjen pienten mikrohetkien voimaannuttavaa vaikutusta sovi unohtaa. Sen vuoksi olen liittänyt ohjausmateriaalin lyhyen, lapsillekin sopivat rentoutustuokioon johtavan linkin – Kettu, jolla ei ollut häntää (liite 1/20).

7.4 Ohjaus

Kouvolan lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, lastensuojelun *perhetyön pilotti kehittäjäryhmässä* ohjaus nähtiin keskeisenä sisältöelementtinä perhetyössä.

Ohjauksesta käytiin raportin mukaan vilkasta keskustelua, jossa painottui vahvimpana näkökulmana yhdessä tekeminen. Asiakaskehittäjät kokivat, ettei heille vain sanottaisi mitä pitäisi tehdä ja miten, vaan asiat koettaisiin yhdessä. Pahimpia asiakaskehittäjien mielestä olivat kotikäynnit, joissa vain ohjeistettiin sohvalla istuen. (Mauno 2018, 70). Tämä ajatus ohjenuorana pohdin sisältöjä tähän osioon. Alkujutuksi kehitin toiminnallisen harjoituksen, jossa opetellaan kuuntelemaan toista ihmistä (ks. liite 1/21, 22).

Tämän jälkeen etenemistä johdattelee ohjaileva keskustelu, teemalla mihin ohjausta ja neuvontaa voi saada (ks. liite 1/22). Keskustelussa esiin nousseiden ajatusten perusteella syvennytään tarkemmin juuri niihin menetelmiin, jotka liittyvät aiheisiin. Ohjausmateriaaliin olen liittännyt vanhemmuuden tuen noustessa keskustelun teemaksi: *vanhemmuuden roolikartan* (ks. liite 1/23), *parisuhteen roolikartan* (ks. liite 1/23), sekä *sisarussuhteen roolikartan* (ks. liite 1/24). Näiden karttojen pohjalta vanhempana, puolisona sekä sisaruksena oloa voidaan arvioida ja tukea. Olen myös linkittänyt Pertti Ylitalon (2011) kirjoittaman verkkokirjan kaikista edellä mainituista roolikartoista (ks. liite 1/24), lisätietoja kaipaaville.

Jokaisella meistä on vahvuuksia, jotka saattavat olla arjen pyörremyrskyssä hukassa. Niitä voi tietoisesti etsiä ja kun ne on löytänyt, voi kehittyä paremmaksi vanhemmaksi. *Vahvuuspuu* menetelmätehtävän (ks. liite 1/26) valitsin ohjausmateriaaliin sen vuoksi, että se soveltuu tehtäväksi kaikenikäisten kanssa. Omia vahvuuksiaan pohtiessa vahvistuu, toisaalta osaamisen tunnistaminen sekä vahvuuksien löytäminen, toisaalta vuorovaikutuksen kehittyminen. Puun avulla asiakaskehittäjät voidaan herätellä miettimään keskellä arjen kiireitä, kadoksissa olevia taitoja. Ajatuksenani oli, että vahvuuksien löytäminen koettaisiin myönteisenä, joka taas lisää yhteenkuuluvuutta ja merkityksellisyyden tunnetta.

Vuorovaikutustaitojen puutteellisuus on kokemukseni pohjalta usein asia, jonka vuoksi perhetyön aloitukseen päädytään. Perheiden kanssa voidaan harjoitella erilaisia vuorovaikutustaitoja: kuten rohkaisua ja kannustamista, tarkkaavaista läsnäoloa, myönteistä ja realistista palautetta, tukea ja kuuntelemista, sekä myötätuntoa, huomioimista ja ilahduttamista. Aina rakentavan

vuorovaikutuksen harjoitteluun ei tarvita suuria tekoja tai menetelmiä. Kyse-
hän on arjen pienistä kannustavista ja rohkaisevista eleistä, sekä toista tuke-
vista ilmaisista. Joissain tilanteissa menetelmät kuitenkin ovat avuksi, kun
perheiden ajatuksia selvitetään ja jäsennellään. Työntekijän voi olla myös hel-
pompia ottaa asia puheeksi, sekä saada menetelmän avulla palautetta tilan-
teesta. Yksi vuorovaikutuksen tukemiseen, toimivaksi koettu menetelmä on
vuorovaikutusympyrä (ks. liite 1/28,29). Sen päätavoitteena on konkretisoida
vuorovaikutuskäsitettä. Vuorovaikutusympyrä on työntekijälle perheen tuke-
mismenetelmä, mutta asiakkaalle arviointimenetelmä. Menetelmä ei toimi, jos
perheen aikuisella on mielenterveysongelmia tai perhe kieltää ongelmat koko-
naan. (Vilén ym. 2014, 229–233.)

Vuorovaikutusporkkanat (ks. liite 1/29,30) on Viljan & Väänäsen (2014, 235–
236) kehittämä menetelmä lapsille. Tämä menetelmä valikoitui ohjausmateri-
aaliin, koska oman kokemukseni pohjalta perhetyön perheen avun tarve saat-
taa johtua vanhemman ja lapsen keskinäisen vuorovaikutustaitojen puut-
teesta. Uskoisin tämän mukavan yhdessäolon aikuisen kanssa vahvistavan jo
toimivia asioita ja antavan välineitä vuorovaikutuksen paranemiselle, etenkin
alle kouluikäiselle lapselle.

Tunnetaitojen osaamattomuus johdattaa perheet usein perhepalveluiden pii-
riin. Ohjausmateriaalissa esittelen erilaisia menetelmiä, joilla tunnetaitoja voi-
daan harjoitella sekä vanhempien että lasten kanssa. Perhetyön avulla tunne-
taitoja ja tunnetyöskentelyä voidaan harjoitella. Vanhemman oman ajatteluta-
van muuttuminen saattaa näyttäytyä voimaannuttavana kokemuksena. Voi-
maantuminen vahvistaa vanhempia kasvatustehtävissään, minkä vuoksi *tun-
netaito menetelmien esittely*, (ks. liite 1/30–32) ohjausryhmäläisille on mieles-
täni erittäin perusteltua. Lapsille taas leikit ja pelit ovat luonteva tapa oppia uu-
sia taitoja, myös tunnetaitoja. ”*Vain yksi sana tunteista*” -tehtävässä (ks. liite
1/30) pyysin ryhmäläisiä miettimään yhtä sanaa, joka kuvaisi tämänhetkistä,
sekä myös sitä tunnetilaa, millä mielellä hän tuli tänään ryhmään. Tällä tehtä-
vällä pyritään siihen, että voidaanko omia näkökulmia muuttaa tunnetaitojen
harjoittelulla.

7.5 Läheisten vertaisten ja yhteisöllinen tuki

Jokaisella perheellä olisi hyvä olla ydinperheen ulkopuolella sosiaalisia verkostoja eli perhettä auttavia tahoja. Ne voivat olla isovanhempia, kummeja tai ystäviä. Myöhemmin verkostoon voivat tulla mukaan päivähoito, koulu ja harrastusten mukana tulevat verkostot ja kaverit. Varsinkin siinä tilanteessa, jos perheen omat voimavarat ovat vähissä, korostuu tämän turvaverkoston antama tuki. Jokaisella perheenjäsenellä on perheen yhteisen sosiaalisen verkoston lisäksi oma verkostonsa. Yksilölliset tekijät: kuten luonteenpiirteet, sosiaalisuus, sekä erilaiset vuorovaikutukseen liittyvät tekijät vaikuttavat perheenjäsenten kykyyn rakentaa ja ylläpitää sosiaalista verkostoaan. Myös ihmisen eri elämänvaiheisiin liittyvillä tekijöillä: kuten sosioekonomisella asemalla, ammatilla, työpaikalla, parisuhteella, perheellä, sukulaisilla ja ystäväpiirillä, on tärkeä merkitys sille, miten sosiaalinen verkosto muodostuu. Ylipäänsä, merkittävää on, miten paljon sosiaalisen verkoston antama tuki vaikuttaa siihen, miten yksilö kokee hyvinvointinsa. Mitä vahvempi ja tukea antavampi verkosto, sen paremmaksi ihminen kokee hyvinvointinsa. (Järvinen ym. 2012, 212–219.)

Alatalo ym. (2017, 46) ovat pohtineet vertaistuen merkitystä raportissaan ja todenneet sen olevan perhetyön vaikuttavuutta lisäävä elementti. Perheet saavat suoraan tukea samanlaisessa tilanteissa ja samanlaisia asioita kokemuksia läpikäyneiden kesken. Tästä on hyötyä myös pitkällä tähtäimellä, siinä vaiheessa, kun perhetyötä ollaan päättämässä. Kun perheellä on arjessa valmiiksi tukea – joko vertaisista tai läheisistä muodostuen – ei perhe jää aivan yksin arkeaan pyörittämään perhetyön loppuessa.

Kouvolan lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, lastensuojelun perhetyön kehittäjät ovat tuoneet esille, perheiden vaikeuden kertoa omille vanhemmille lastensuojelun asiakkuudesta ja siitä, että kotona käy perhetyöntekijöitä (Mauno 2018, 71). Tämä vaikutti päätökseeni ottaa *verkostokartta -menetelmä* (ks. liite 1/35–36) ohjausmateriaaliin mukaan. Verkostokartan avulla perhetyön asiakas voi kuvailla millainen tukiverkosto hänellä on ja kuinka se toimii. Tarkoituksena olisi, että vanhempien kynnys pyytää apua myös tukiverkostolta, esimerkiksi juuri verkostokartan avulla, voisi lieventyä pohtimalla asiaa yhdessä perhe-

työntekijän kanssa. Kun tilanteesta on saatu kerrottua esimerkiksi omille sisaruksille tai vanhemmille, voitaisiin läheisiä pyytää enemmän mukaan perhetyöhön. Perhetyössä on tärkeää huomioida perheiden omaa lähiverkostoa koko työskentelyn ajan, mutta erityisesti se korostuu palveluiden päättymisvaiheessa. Perheen arki jatkuu ilman työntekijää, mutta tutut läheiset ovat arjessa mukana. Sen vuoksi myös läheiset on hyvä osallistaa jo aikaisessa vaiheessa mukaan perhetyön prosessiin. Perhetyöntekijä voi olla avuksi selvittäen ja tehden näkyväksi perheen ja sen jäsenten sosiaalisia verkostoja. (Sepänen ym. 2014, 221–223.)

7.6 Hoito

Käytännön työssä hoito näkyy kuntouttavalla työotteella työskentelynä. Joskin kuntouttavaa työtä toteutetaan enemmän lastensuojelun perhetyössä, tulisi ennaltaehkäisevässä työssäkin, eli sosiaalihuollon alaisessa perhetyössä, pyysähtyä miettimään entistä enemmän vanhemman sisäisiä asioita, sillä ne vaikuttavat tai voivat jopa estää vanhempana toimimista. Perhetyöntekijän tulisi löytää vanhemmista motivaatiota ja aitoa halua muutokseen ja muuttumiseen. Ulkoinen arjen hallinta voisi alkaa sujumaan ja näkymään, jos vanhemmat motivoituisivat muutokseen. (Alatalo ym. 2017, 20.)

Kouvolan lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, lastensuojelun perhetyön kehittäjät kokivat hoidon sisältöelementeistä hankalimmin kuvailtavaksi. Ryhmän ohjaajat kävivät asiakaskehittäjien kanssa keskustelua perhetyön terapeuttisista elementeistä. (Mauno 2018, 71.) Koska vuorovaikutusleikit koettiin perhetyön asiakkaiden mielestä hoidollisiksi, halusin nostaa ne esille ohjausmateriaalissani. Kuvaan joitakin *Theraplay-inspiroituja leikkejä*. (ks. liite 1/39–41). Näitä leikkejä voi käyttää muutkin kuin koulutetut terapeutit. Leikkejä voidaan räätälöidä yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Leikeistä kumpuavat keskustelut ovat lapsikeskeisiä ja keskustelujen avulla voidaan löytää esimerkiksi uusia näkökulmia ja ymmärrystä kiintymyssuhteista. (Jernberg ym. 2003, 126.) Ohjaus sisältöelementtinä voi tarkoittaa myös perhetyöntekijän terapeuttista osaamista tai lisäkoulutuksen ja menetelmäkirjallisuuden avulla hankittua osaamista (Alatalo ym. 2017, 55).

Luottamuksellisuus ja hyvä kohtaaminen olivat asioita, jotka myös koettiin hoidollisina (Mauno 2018, 71). Edellä mainittu puhutteli minua siinä määrin, että halusin nostaa ohjausmateriaalini hoidollisen teeman alle *voimauttavan työskentelyn* perhetyön parissa (ks. liite 1/42). Voimauttava työskentely on ratkaisukeskeinen menetelmä, jonka avulla voidaan toteuttaa luottamuksellista ja hyvää kohtaamista. Hirvihuhta & Litovaaran (2003) mukaan ratkaisukeskeisyys on käytännön strategia, joka antaa välineitä ongelmatilanteissa ja kehittämistyössä toimimiseen – sekä yksilö- että ryhmätasolla. Käsite ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneisuus on myönteinen, maalaisjärkinen ajattelutapa, josta saa välineitä paitsi työhönsä, niin myös oman elämänsä kysymyksiin. Työskentelyyn sisältyy aina myös arviointia, joka tekee edistymisen näkyväksi. Malliksi ratkaisukeskeisestä menetelmästä olen liittänyt ohjausmateriaaliin *Huolen vyöhykkeistön* (Erikson & Arnkil 2012). Sitä voidaan käyttää moninaisesti esimerkiksi arvioimaan huolta, mutta myös janamaisesti asettamalla janelle erilaisia palveluita.

7.7 Ryhmän lopetus

Viimeisellä kerralla ryhmäläisiltä olisi tarkoitus kerätä palautetta toiminnallisen menetelmän avulla. Tavoitteena olisi saada osallistujat miettimään kokoontumisia ja käsiteltyjä teemoja. Näiden teemojen kautta kerätään tietoutta siitä, mikä oikeasti on auttanut heitä, ja mitä he toivoisivat perhetyöltä jatkossa. Menetelmänä tässä osiossa on *piirrostehtävä*, jossa isolle paperille ajatuskuplan sisään kerätään palautetta (ks. liite 1/46). Paperit voidaan koota seinälle yhteistä tarkastelua varten. Palautteen avulla toivotaan saatavan vastaus kysymykseen – millaista apua perheet itse kokevat tarvitsevansa. Lopuksi kiitetään ryhmäläisiä rohkeudesta olla mukana kehittämässä perhetyötä. Kiitetään myös kommentteista ja ajasta, jonka he jakoivat, sekä niistä arvokkaista ”tiedonhippusista”, joita he toivat ryhmään mukanaan.

8 POHDINTA

Kehittämistyöni katsantokannasta, koin että oli tarpeellista lähteä pohtimaan, kuinka perhetyön asiakkaat saisivat juuri heidän tarpeitaan vastaavaa apua ja tukea, ja kuinka asiakkaiden kokemusta kontrolloinnista ja vallankäytöstä voitaisiin helpottaa. Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi Kymsoten sosiaalihoitolaisten mukaisesti tuotetun perhetyön asiakaskehittäjäryhmälle ohjausmateriaali, jonka sisältöä tukee kehittämisraportin toiminnallinen viitekehys. Viitekehystenä toimivat perhetyö, sekä sitä ohjaavat sisältöelementit, joiden ympärille teemat rakennettiin. Ohjausmateriaaliin suunnittelin tehtäviä, joiden avulla asiakaskehittäjiä voidaan osallistaa sekä ryhmissä, että perheiden kotona. Lisäsin mukaan runsaasti ajatuksia herättäviä keskustelunaiheita ja perhetyön kehittämiseen liittyvää pohdintaa, sekä kirjavinkkejä ja verkkolinkkejä. Lisäsin mukaan myös muutamia hieman harvinaisempia perhetyön menetelmiä, mausteeksi, jotta ohjausmateriaaliin saataisiin jotain uutta. Perhetyön teoriapohjasta, sekä sisältöelementeistä kokosin raporttiosuuteni toiminnallisen viitekehysten. Materiaali toimii, toivon mukaan, ohjaajan apuna asiakaskehittäjäryhmissä. Ohjausryhmissä olisi tarkoitus yhdessä pohtia mikä tai mitkä asiat oikeasti auttaisivat perheitä.

Tätä opinnäytetyötä varten ei kerätty tutkimusaineistoa, johon olisi liittynyt potilas- tai henkilötietoja. Tiedossani oli Kymsoten linjaus tutkimuslupiin liittyen. Tämän kehittämistyön luvanhankinta-aikaan lokakuussa 2020, päätös olisi ollut kielteinen, mikäli tutkimus olisi kohdistettu potilaisiin, asiakkaisiin tai rekisteritutkimuksiin tai Kymsoten salassa pidettäviin potilas/asiakas – rekisteritietoihin (Kymsote 2020). Tämä johti siihen, että en päässyt opinnäytetyöni puitteissa testaamaan produktin toimivuutta, enkä näin ollen saamaan vastausta kysymykseen, millaisin menetelmin perheelle voitaisiin parhaiten tarjota arkeen tukea. Syklin prosessissa mukana olevat elementit havainnointi ja seuranta tulivat jäämään ilman asiakaskokemuksista saatuja tietoja.

Opinnäytetyöni jatkotutkimusaiheeksi nostaisin esiin interventionistisen kehittämistutkimuksen. Jatkotutkimuksella saataisiin hyödyllistä tietoa siitä, kuinka ohjausmateriaalini toimii käytännön työssä. Ryhmän ohjaajat ja asiakaskehittäjäryhmään osallistuneet perheet voisivat antaa palautetta kehittämästäni ohjausmateriaalipaketista ja näin ollen saataisiin selville produktin toimivuus.

Tämä jatkotutkimus nostaisi esiin niitä asioita ja elementtejä, joista perhetyön vanhempien näkökulmaa voitaisiin saada selville. Saadun palautteen ja kokeusten pohjalta työtäni voitaisiin edelleen jatkojalostaa ja saada vastauksia kysymyksiin: mikä auttaisi parhaiten perheitä ja millaisin keinoin heidän kokemuksiaan kontrolloinnista ja vallankäytöstä voitaisiin helpottaa.

Opinnäytetyöni produkti on todennettu kirjalliseen aineiston ja asiantuntijoiden vahvistamana, joten ohjausmateriaalini on vahvistettu luotettavaksi teokseksi. Olin pyytänyt produktini luotettavuuden eli validiteetin vahvistajiksi työpaikkaohjaajani Laura Muurikan sekä Kymsoten perhekeskuskoordinaattori Mari Niemisen. Heidän arvionsa mukaan työni sopii mainiosti, niin asiakaskehittäjäryhmien ohjaamisen tueksi, kuin myös muunlaiseen työskentelyyn perheiden kanssa. Yhteistyö ohjaajani kanssa sujui hyvin ja koin saaneeni suunnittelu- vaiheessa erinomaisia vinkkejä, sekä selkeät puitteet, joiden pohjalta minun oli mutkatonta lähteä työstämään opinnäytetyötäni tilaajan toiveiden mukaisesti. Kanasen (2015 a, 115) mukaan riittävän tarkalla dokumentaatiolla voidaan perustella työssä tehdyt ratkaisut ja tulokset. Työni raporttiosuudessa olen pyrkinyt löytämään relevantteja alan tutkimuksia, sekä ammattikirjallisuutta, joiden avulla vahvistin työni luotettavuutta.

Tästä opinnäytetyöstä hyötyvät itseni lisäksi myös työni tilaaja, sekä perhetyön työyhteisö. Tämä opinnäytetyö on prosessi, jonka aikana olen kasvanut kehittäjänä, tutkijana sekä kirjoittajana. Oma tietouteni on lisääntynyt sisältöelementtien substanssista, perhetyöstä, systeemisestä toimintamallista, osamisen johtamisesta, sekä kyvystäni toimia asiantuntijana. Vilkan (2015, 16) mukaan ammattikorkeakouluopetuksessa tavoitellaan työelämän kehittämis- haasteisiin tarttumista. Opetuksen tavoitteisiin on asetettu ammatillisen kasvun tukeminen, sekä ammatillisiin asiantuntijatehtäviin sijoittuminen. Edellä mainitut tavoitteet voidaan toteuttaa ammattikorkeakoulujen, työelämää sekä aluekehitystä sekä elinkeinorakennetta huomioivan ja korkeakouluopetusta palvelevan tutkimus- ja kehittämistyötä edistävän otteen ansiosta. (Vilka 2015, 16.) Uskon, että tällä opinnäytetyöllä voidaan vastata työelämälähtöisen perhetyön muutoksen synnyttämään kehittämistarpeeseen, perhetyön asiakkaita osallistamalla, tekemäni tuotokseni avulla. Ohjausmateriaalin laajuudesta huolimatta koin onnistuneeni tehtävässäni tuottaa toimeksiantajani tilauksen mukainen tuotos – perhetyön sisältöelementtien rakenteen mukainen paketti. Käytin opinnäytetyössäni sisältöelementtejä työni punaisena lankana,

johdatellen lukijaa, ohjausryhmän perheitä, sekä ohjaajia konkretisoimalla elementtien tarkoitusta käytännössä.

Oli mielenkiintoista huomata oman ajatusmaailman ja arvostusten muutos opinnäytetyöprosessin aikana. Hakala (2004, 72) vertaa opinnäytetyön kirjoittamista mielikuvaksi sarvikuonon kokoisesta möhkäleestä. Sen syömisestä selviää, kun möhkäleen jakaa sopivan kokoisiin osiin. Kaikki on kiinni vain sopivan pienistä annospaloista. Vilkka & Airaksinen (2003, 16) ovat todenneet hyvän opinnäytetyön aiheen syventävän opiskelijan tietoja ja osaamista, jos opiskelija on saanut toimeksiannokseen kiinnostavan aiheen. Vaikka kirjoittaminen oli ajoittain raskasta, eikä ajatus kulkenut toivotulla tavalla, jaksoin silti pienin palasin kerrallaan viedä työtäni eteenpäin, kun aihe oli kiinnostava. Noudatin Hakalan neuvoja. Jaoin prosessin osiin ja kirjoitin, vaikka välillä työni tuntui tuskaiselta ja jopa hedelmättömältä. Kuitenkin nyt sosionomiksi valmistumisen kynnyksellä, opinnäytetyöni viimeisiä rivejä kirjoittaessa, katselen asioita eri näkökulmasta, kuin aloittaessani sosionomiopinnot. Opinnäytetyön laatiminen on vahvistanut teoreettista osaamistani. Lisäksi tietous perhetyön kehittämistä on saanut vahvistusta. Ylipäänsä oma valmiuteni toimia tulevaisuudessa perhetyön parissa on lisääntynyt, joten voin perustellusti sanoa onnistuneeni tehtävässäni erinomaisen hyvin. Mielestäni tämä on oikeanlaista oppimista ja ammatillista kasvua. Toivon ohjausmateriaalin aiheiden innostavan asiakaskehittäjiä sekä ryhmäohjaajia hedelmällisiin keskusteluihin ja tuovan perheiden arkeen tukea asiakkaita osallistamalla. Haluan päättää tämän opinnäytetyön raportin Hakalan (2013, 75) siteeraukseen Veikko Huovisen tekstistä:

Näennäisestä epämääräisyydestään huolimatta asiat sittenkin etenevät. Vaikka et tule välttymään taka-askelelta, tukeudu siihen, että yhden taka-askeleen jälkeen useimmiten seuraa kaksi eteen.

LÄHTEET

Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaisia, yhteistä perhetyötä. THL. Työpöytä 21/2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence= [viitattu 10.12.2020].

Alatalo, K. & Pietiläinen, S. 2015. Vahvuuskortit. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.vahvike.fi/sites/default/files/perussivu-pdf/Mi-nussa_asuu_tutustumiskortit.pdf [viitattu 1.1.2021].

Bardy, M. & Heino, T. 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikkista toivoon ja näköalat auki. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. E-kirja. Neljäs uudistettu painos. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 18.2.2021].

Boyd-Webb, N. 2019. Social work practice with children. Fourth edition. New York: The Guilford Press.

Civil, T., Abrahamsson, O., Mäki-Fossi, S. & Miettunen, N. (toim.) 2019. Systeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä. THL. Työpöytä 34/2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139077/TY%c3%96_2019_34%20s.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 24.1.2021].

Eriksson, A. & Arnkil, T.-E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1 [viitattu 27.2.2021].

Hakala, J.T. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22.painos. Helsinki: Tammi.

Hirvihuhta, H. & Litovaara, A. 2003. Ratkaisun taito. Helsinki: Tammi.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10.uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Jernberg, A.-M., Booth, P.-B. & Träff, T. (suom.) 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2.uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Kananen, J. 2015a. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015b. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Korvela, P. 2003. Yhdessä ja erikseen. Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77250/Tutkimus%20130%20verkko.pdf?sequence=1> [viitattu 12.1.2021].

Korvela, P. 2011. Arki, päivärytmi, ja sekvenssit. -Miten käsitteellistää kotia? Teoksessa: Fågel, S., Jonsson, M., Korvela, P., & Kupiainen, A. (toim.) Arki haltuun: sekvenssimenetelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto, 219–223.

Kouvolan kaupunki, 2018. Kärkihanke Lape-Kymenlaakso Loppuraportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://ep.kouvola.fi/koukous/20194709-9-1.PDF> [viitattu 11.2.2021].

Kymenlaakson maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020–2024. Lapsista, nuorista ja perheistä voimaa Kymenlaaksoon. Voidaan hyvin huomennakin! 1. Strategiaosa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.miehikkala.fi/content/uploads/2020/11/Liite-5-Lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelman-strategiaosa.pdf> [viitattu 15.1.2021].

Kymsote, 2021. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/fi/Palvelut/Lasten%2C-nuorten-ja-perheiden-palvelut/Lastensuojelu/p/lastensuojelu> [viitattu 15.2.2021].

Kymsote, 2020. Opiskelijoille. Ohjeita opinnäytetyön tekoon. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/fi/opiskelijoille> [viitattu 15.12.2020].

Kymsote, 2019. Perussopimus. Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/> [viitattu 14.12.2020].

Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. THL. Työpaperi 7/2017 PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TY%C3%962017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1 [viitattu 11.12.2020].

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S.(toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Madsen, W.C. & Gillespie, K. 2014. Collaborative helping. A strengths framework for home-based services. E-kirja. New Jersey: Wiley & Sons Inc. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 24.1.2021].

Lape-Kymenlaakso. 2019. Maakunnallisten hankkeiden tulokset. Sosiaali- ja terveysministeriö. PowerPoint-esitys 25.3.2019. Saatavissa: https://stm.fi/documents/1271139/12798552/Lape-Kymenlaakso++PP-esityksen%C3%A4_final.pdf/da10f563-bc5a-6f77-967f-cc5ab3e756bf/Lape-Kymenlaakso++PP-esityksen%C3%A4_final.pdf.pdf [viitattu 15.1.2021].

LAPE-kärkihankkeen arviointi 2019. Loppuraportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://stm.fi/documents/1271139/13111556/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf/3efbd6b7-c22f-ef66-b412-4b3b521d9512/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf [viitattu 21.3.2021].

Mauno, R. 2018. ”Tutkitaan yhdessä mikä oikeasti auttaa” – kokemuksia perhetyön kehittämisestä yhdessä asiakaskehittäjien kanssa Kouvolassa. Teoksessa Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim.) Uudistuva lastensuojelu — kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 1.2.2021], 65–74.

Muurikka, L. 2020. Perhetyön palveluesimies. Haastattelu 20.10.2020. Kymsote.

Muurikka, L. 2021. Vs. Sosiaalityöntekijä. Palautekysely 11.3.2021. Kymsote.

Nieminen, M. 2020. Perhekeskuskoordinaattori. Haastattelu 30.11.2020. Kymsote.

Nieminen, M. 2021. Perhekeskuskoordinaattori. Palautekysely 8.1.2021. Kymsote.

Reijonen, M. (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus

Ruuskanen, P., Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.) 2011. Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNI Press cop.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. 1.painos. Helsinki: WSOYpro.

Saarilahti, M. 2011. Työntekijöiden oppimishaasteita. Teoksessa: Fågel, S., Jonsson, M., Korvela, P. & Kupiainen, A. (toim.) Arki haltuun: sekvenssimenettelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto, 189.

Saarilahti, M. 2020. ”Sekvenssikarttaa peliin”. Tutkimus uuden työvälineen kehittämisestä lapsiperheiden arjen tueksi. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6450-6> [viitattu 12.1.21].

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf> [viitattu 1.1.2021].

Sekki, S. 2011. Arjen voivarojen haltuunotto. Teoksessa: Fågel, S., Jonsson, M., Korvela, P. & Kupiainen, A. (toim.) Arki haltuun: sekvenssimenetelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto, 149–167.

Sekki, S. 2018. Arki perhetyön kohteena: Tutkimus uuden työtavan kokeilusta Arki haltuun -hankkeessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4301-3> [viitattu 12.1.2021].

Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilén, M. 2014. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 218–228.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

THL, 2021a. Hyvinvointi- ja terveyserot. Lapset ja perheet. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elaman-kulku/lapset-ja-perheet> [viitattu 24.1.2021].

THL, 2021b. Lastensuojelun käsikirja. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro-sessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo> [viitattu 15.1.2021].

THL, 2019. Perhekeskus. Kohti alueellista perhekeskustoimintamallia - Näin sen teemme. PowerPoint-esitys. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/4519190/Perhekeskus/bebb0abc-820e-4682-abfb-c053bc793a5f> [viitattu 15.1.2021].

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2014. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 24–43.

Vilja, R. & Väänänen, J. 2014. Perheen työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 235–236.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja Kehitä. 4.uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ylitalo, P. 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf [viitattu 26.2.2021].

Ward, H., Brown, R. & Hyde-Dryden, G. 2014. Assessing parental capacity to change when children are on the edge of care: an overview of current research evidence. Research report. Centre for child and family. Loughborough

University. Saatavissa: https://repository.lboro.ac.uk/articles/report/Assessing_parental_capacity_to_change_when_children_are_on_the_edge_of_care_an_overview_of_current_research_evidence/9580151 [viitattu 15.2.2021].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Perhetyön prosessi (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Kuva 2. Sisältöelementtien tehtävät (Alatalo ym. 2017, mukaan)

Kuva 3. Sisältöelementtien merkitys (Alatalo ym. 2017, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki)

Kuva 4. Sisältöelementit. Tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Kuva 5. Sisältöelementit. Konkreettinen apu (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Kuva 6. Sisältöelementit. Ohjaus (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Kuva 7. Sisältöelementit. Läheisten, vertaisten ja yhteisöllinen tuki (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Kuva 8. Sisältöelementit. Hoito (Kouvolan kaupunki 2018, LAPE-Kymenlaakso perhetyön kehittäjät mallin mukaan)

Kuva 9. Asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalin laatimisen prosessikuvaus

ARKEEN TUKEA – ASIAKAS OSALLISEKSI

**Asiakaskehittäjäryhmän
ohjausmateriaalia
Kymsojen perhetyöhön**

Sisällys

1.	JOHDANTO	1
2.	TUTUSTUMINEN JA PELISÄÄNNÖT	2
3.	TILANTEEN JA TUEN TARPEIDEN ARVIOINTI	4
4.	KONKREETTINEN APU	8
5.	OHJAUS	19
6.	LÄHEISTEN, VERTAISTEN JA YHTEISÖLLINEN TUKI	32
7.	HOITO	36

LIITTEET

Liite 1. "Minussa asuu" -kortit

Liite 2. Vauvaperheen voimavaramittari

Liite 3. Pikkulapsiperheen arjen voimavarat mittari

Liitteet 4-7. Perhetilannepuntarit

Liite 8. Sekvenssikartta

1. JOHDANTO

Tämä ohjausmateriaali on tuotettu Kymsoten perhetyölle osana sosionomi amk-opinnäytetyötä. Materiaalin tarkoituksena on toimia ohjaajan apuna asiakaskehittäjäryhmissä. Ohjausryhmissä on tarkoitus yhdessä pohtia mikä tai mitkä asiat oikeasti auttaisivat perheitä.

Ohjausmateriaali on teemoitettu kuudelle eri ohjauskerralle, seuraillen valtakunnallisia perhetyön sisältöelementtejä. Tarvittaessa teemoja voidaan käyttää siten, että niitä jaetaan useammille ohjauskerroille. Ohjauskerrat on otsikoitu Lape Kymenlaakson perhetyön kehittäjäryhmässä tarkennettujen, valtakunnallisten monitoimijaisten perhetyön sisältöelementtien mukaisesti. Ohjauskerroille on laadittu asiakkaita osallistavia tehtäviä, keskustelunaiheita ja perhetyön kehittämiseen liittyvää pohdintaa, sekä verkkolinkkejä ja kirjavinkkejä. Lisäksi teemojen alle on sisällytetty joitakin jo käytössä olevia perhetyön kartoitus- sekä työskentelymenetelmiä. Tapaamiskertojen aikana ryhmäläisille olisi tarkoitus esitellä erilaisia perhetyön menetelmiä, jotta perhetyön sisällöt ja tehtäväkenttä hahmottuisi koko perhettä kuntouttavana muotona ja lapsikeskeisesti.

Ryhmän kokoontumiset noudattavat aina samaa kaavaa. Kerrat aloitetaan fiiliskierroksella ja pienellä lämmittelytuokiolla. Symbolit auttavat ohjaajaa ottamaan mukaan tarvittavat välineet sekä seuraamaan ohjaustuokion kulkua. Ohjausmateriaali on kirjoitettu mahdollisimman ymmärrettävällä kielellä, pyrkien välttämään ammattisanastoa. Tämä mahdollistaa materiaalin käyttämisen sellaisenaan ohjaustilanteissa.

Se millaiseksi ryhmä aikanaan muotoutuu, jää tämän työn laatijalle arvoitukseksi. Materiaaleja voi käyttää ohjaajan arvion mukaan, kuitenkin niin, että perheet saisivat niistä apua arkeensa. Ohjausmateriaalin loppuun olen liittänyt tulostettavat "Minussa asuu"-kortit, sekä myös joitain perhetyössä käytettyjä lomakkeita (voimavaramittareita ja perhetilannepuntareita, sekä sekvenssikartan).

Ryhmän jokaisella kokoontumiskerralla kirjataan ylös mikä tai mitkä olisivat perheitä auttavia tekijöitä/keinoja. Tällä tavalla saadaan perheiden ääni kuuluville, sekä dokumentoitua niitä arvokkaita tiedon hippusia, joita ryhmäläiset ja perheet yhdessä tuottavat.

Työn laatija toivoo ohjausmateriaalin aiheiden innostavan hedelmällisiin keskusteluihin ja saavan perheiden arkeen tukea asiakkaita osallistamalla.

2. TUTUSTUMINEN JA PELISÄÄNNÖT

Tällä kerralla:

- Tutustutaan toisiimme
- Luodaan turvallinen ja luotettava ilmapiiri
- Päätetään ryhmän säännöt ja keksitään halutessa ryhmälle nimi

Tarvittavat välineet:

- "Minussa asuu"- kortit, tulosta ja leikkaa (liite 1)
- iso paperi
- paksu tussi
- muistilappuja
- kyniä
- sakset

Aluksi keskustelua siitä, mitä varten ryhmä on kokoontunut. Mitkä ovat ryhmän tavoitteet ja tarkoitus. Tavoitteena löytää yhdessä joko eri kerroilla esiteltävien materiaalien tai ryhmältä itseltään nousevien ajatusten pohjalta niitä keinoja, millä perhetyö voisi parhaiten auttaa perhettä. Ryhmä toimii ikään kuin äänitorvena perheiden puolesta. Tämän ryhmän myötä perheille tarjotaan mahdollisuutta osallistua saamiensa palveluiden kehittämistyöhön. Kerrotaan ryhmälle luottamuksellisuudesta, vapaaehtoisuudesta ja teemoista pääpiirteittäin sekä aikataulusta. Luodaan yhdessä hyvä ryhmähenki.

- Ryhmien aikana jokainen saa kertoa kokemuksistaan sen verran kuin haluaa, luottamuksellisesti.
- Kerrotaan että ryhmässä saa puhua tai olla puhumatta, jos ei halua puhua voi kertoa ajatuksistaan kirjoittamalla lapuille.

Alkujuttu:

"Minussa asuu" - kortit (liite1)

Ensimmäisellä tapaamiskerralla tavoitteena on tutustua toisiimme. Ryhmä muodostuu ja vuorovaikutus ryhmän kesken alkaa sujumaan. Kun ihmisellä on jotain kädessään, hänen on yleensä helpompi kertoa itsestään. Jokainen ryhmän jäsen poimii itselleen sopivan "Minussa asuu" kortin. Kortissa on tunnettuja keksittyjä hahmoja. Korteissa on myös tyhjiä kortteja. Kortit on tehty mukailen www.vahvike.fi - sivustolta saatavia kortteja.

- Ryhmän ohjaajat aloittavat ja kertovat jotain itsestään korttien avulla. Sen jälkeen jokainen ryhmän jäsen jatkaa kertoen itsestään juuri sen verran mitä haluaa.

Esimerkkilauseita keskustelun käynnistämiseksi:

- Poimi kortti, jonka hahmo on lähellä sydäntäsi. Jos korteista ei löydy sopivaa hahmoa, poimi tyhjä kortti ja keksi oma hahmosi.
- Kuka tunnet tänään olevasi? Voit kertoa myös etunimesi ryhmälle niin halutessasi. Kerro miksi valitsit juuri tämän kortin ja avaa hiukan hahmoa muille ryhmäläisille.
- Ryhmäläinen voi halutessaan myös kertoa omasta perheestään korttien avulla. Esim. Keitä perheeseen kuuluu? Montako lasta? (Keksi tilanteen mukaan lisää kysymyksiä)

Vinkki: Hahmojen valinnan jälkeen voitte halutessanne muodostaa yhteen sopivia pareja tai porinaryhmiä.

PELISÄÄNNÖT

Kun jokainen on kertonut jotain itsestään, on aika sopia *ryhmän pelisäännöt*. Tavoitteena on luoda ryhmälle yhtenäiset säännöt ja vahvistaa ryhmän yhteisyyttä.

Ryhmän kanssa laaditaan yhteiset säännöt. Huomaa, että ehdotusten pitää tulla ryhmältä, ja sääntöjen pitää olla kaikkien yhteisesti hyväksymiä. Ohjaaja tai joku ryhmäläisistä kirjaa ehdotukset, joista sitten valitaan noin 5–10 sääntöä. Sääntöjen noudattaminen vahvistetaan jokaisen henkilökohtaisella allekirjoituksella. Ryhmässä voidaan tehdä myös tilannekohtaisia sopimuksia pelisäännöistä.

Sovitaan esimerkiksi...

- vaihtolosta
- luottamuksellisuudesta
- paikalla olosta ajoissa
- puheenvuoroista
- puhelimesta

RYHMÄLLE NIMI? (ryhmän niin halutessa)

Jaetaan ryhmäläisille paperilaput. Jokainen kirjoittaa lapulle oman ehdotuksensa. Kiinnitetään laput seinälle, keskustellaan yhdessä ja valitaan ehdotuksista sopivin

Kokoontumisen loppuksi keskustelua

- Mitkä asiat tekisivät ryhmästämme "hyvän" eli sellaisen, että tänne on kiva tulla ja täällä on kiva olla?
- Miten varmistamme, että meidän ryhmästämme tulisi sellainen "hyvä ryhmä"?
- Kerrataan seuraavan kerran kokoontumisaika ja kartoitetaan, ketä pääsee paikalle.

3. *TILANTEEN JA TUEN TARPEIDEN ARVIOINTI*

Tällä kerralla:

- Kerrotaan ryhmäläisille perhetyöstä, mitä se on?
- Esitellään arviointimittareita
- Kerrotaan aiheita mitä perhetyössä voidaan tavoitella
Osiossa on paljon aiheita, voidaan jakaa useammalle tapaamiskerralle

Tarvittavat välineet:

- Vahvuuskortit. Jos sellaiset on, niin ota mukaan tai tulosta täältä:
https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/vahvuuskortit_24kpl.pdf
- "Minussa asuu" - kortit (liite 1)

Tapaamisen aluksi kysellään, millainen fiilis jäi viime kerrasta. Osallistujat voivat kertoa myös halutessaan mitä kuuluu itselle?

Tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi

Perhetyössä huomioidaan perheen historia:

- se mitä on ja tehty
- mikä palvelut ovat olleet aiemmin mukana.
- minkälaisia vaikutuksia työskentelyllä on saatu?

Arviointi on pysähtymistä pohtimaan.

Perheen tilannetta ja tuen tarpeita kartoitetaan yhdessä perheen, läheisten ja perheen kanssa työskentelevien kanssa.

Työskentelyyn luodaan yhteiset käytännön läheiset tavoitteet, joiden edistymistä seurataan säännöllisesti yhdessä perheen kanssa. Mikä toimii ja mikä on hyvää?

Kuva 1. Perhetyön sisältöelementit (LAPE Kymenlaakso: perhetyön kehittäjät mallin mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki, muokannut Sirpa Ylämäki)

Alkujuttuna on tällä ohjaukerralla vanhoja arvoituksia.

Arvoitukset:

1. Pikkulintu liinahäntä läpi seinän lentelee?
2. Kerma kaatui lattialle, ei lähde nuollen eikä vuollen?
3. Yksi tynnyri kahtalaista (kahdenlaista) olutta täynnä?
4. Helsingissä hakataan, tänne lastut lentelee?
5. Aamun neljällä, päivän kahdella, illan kolmella jalalla kulkee?

Vastaukset:

1. Neula ja lanka
2. Auringonvalo, joka heijastuu ikkunasta lattialle.
3. Kananmuna
4. Sanomalehti
5. Ihminen

Vaihtoehtoinen alkujuttu.

- Vahvuuskortit. Ota kortit mukaan toimistolta tai tulosta:
<https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/vahvuuskortit>
tai voidaan käyttää "Minussa asuu"- kortteja uudelleen.

Ihmisestä aasinsiltana ohjauksen teemaan johdattelu:

Perhetyöstä, mitä se on ja mitkä ovat perhetyön tavoitteet ja tarkoitus

- **Perhetyö on**
 - sosiaalihoitolain mukaista
 - perheen kotona toteutettavaa arkityötä
 - ehkäisevää tai korjaavaa työtä
 - kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä
 - mikä tahansa perhe saattaa joskus tulla tilanteeseen, ettei selviä yksin, koska ihmiselämä on arvaamatonta ja ennakoimatonta
- **Perhetyön tavoitteet**
 - auttaa, opastaa ja ohjata lapsiperheen arjessa
- **Tuen tarpeita**
 - lapsen hoitoon ja kasvatukseen, parisuhteeseen tai sosiaalsiin ongelmiin liittyviä tarpeita
 - tunnistetaan riittävän varhain, jotta lisätukea saadaan tarjottua perheelle oikea-aikaisesti
- **Tilanteen kartoitus**
 - vapaamuotoista keskustelua tai jäsennellyä lomakkeen avulla toteutettua
- **Tuen tarpeen arviointi**
 - tehdään yhdessä perheen kanssa, suunnitelmallisesti ja perhelähtöisesti.
 - arviointit tehdään muistaen asiakkaan oikeus tietää miten ja miksi häntä tai hänen perhettään arvioidaan

Perhetyössä käytettyjä, perheen tuen tarpeen arvioinnin työvälineitä

- kuulemista ja haastattelua ->ns. arkielämän havainnointia -> vuorovaikutuksen, voimavarojen ja tukiverkostojen havainnointia
- vapaasti keskustellen tai kaavakkeita käyttäen

Esimerkkejä arviointikaavakkeista:

- Vauvaperheen voimavarat (liite 2) -> mittaria voidaan halutessa tarkastella yhdessä
- Pikkulapsiperheen voimavarat (liite 3) -> mittaria voidaan halutessa tarkastella yhdessä

- Perhetilannepuntarit: (liitteet 4 - 7) -> puntareita voidaan halutessa tarkastella yhdessä

➔ koostuu kolmesta eri osasta: lapsen tilanteesta, vanhempien tilanteesta ja koko perhettä koskevista asioista. Vanhemmat ja isommat lapset täyttävät puntarin itsenäisesti tai työntekijän avustuksella. Puntarin pohjalta keskustellaan mihin toivotaan muutosta.

Alkuperäisiä arviointikaavakkeita löytyy täältä:

https://blogi.savonia.fi/lastenjanuortenhoito/wp-content/uploads/sites/5344/2013/10/pikkulapsiperheen_arjen_voimavarat-mittari.pdf

ja täältä:

https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf

Perhetyössä voidaan tavoitella esimerkiksi näitä asioita. Esitellään hieman seuraavan kerran teemoja, jotka muotoutuvat kehittäjäryhmän ajatusten pohjalta.

- perheen aikuisten välisen vuorovaikutuksen paranemista
- perheen aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen paranemista
- tunnetaitojen oppimista, sekä perheen vanhempien kesken että lasten ja aikuisten kesken
- vanhemmuuden ja parisuhteen tukea
- kodin sääntöjen luomista
- kotitöiden jakoa
- neuvoja lapsen raivokohtauksiin
- omien ajatusten vahvistusta
- vanhemmuuteen tukea
- rentoutumista arjen keskellä, mikrohetket

Tehtävä ryhmälle. Tällä kerralla aloitetaan perhetyön kehittäminen: Mikä aihepiiri auttaisi juuri teidän perhettänne? Kirjatkaa ylös ja ehdottakaa millainen perhetyön tukimalli, olisi teidän mielestänne hyödyllinen? Nämä ovat vain esimerkkejä, hyviä ehdotuksia otetaan vastaan. Ryhmältä voisi kysyä myös esim. äänestämällä erilaisia teemoja, joista perhe kokenut saaneensa apua. Voidaan myös äänestää mikä on mennyt ihan pieleen.

Ohjaaja jakaa paperia ja kynät. Voidaan pohtia joko yksin tai pienissä porinaryhmissä ryhmän toiveiden mukaan. Lopuksi esitetään vastaukset. Ohjaaja kerää vastaukset ylös paperille tai fläppitululle. Keskustelua aiheesta.

4. KONKREETTINEN APU

Tällä kerralla:

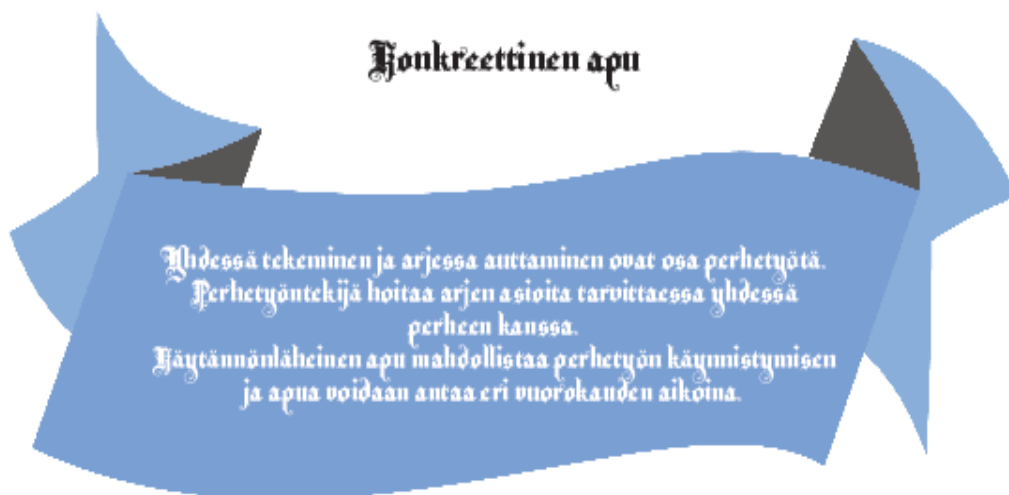
- Keskustellaan mm. tilanteista, jotka johtavat avun tarpeeseen
- Esitellään konkreettiseen apuun kehitettyjä menetelmiä
- Aloitetaan ryhmän kanssa kehittämistyö

Tarvittavat välineet: Muistiinpanovälineet ohjaajalle. Tälle kerralle ei tarvita muita erityisiä välineitä.

Tapaamisen aluksi kysellään, millainen fiilis jäi viime kerrasta. Tämän jälkeen siirrytään ihmekysymysten kautta päivän teemaan eli konkreettiseen apuun.

Kuva 2. Perhetyön sisältöelementit (LAPE Kymenlaakso: perhetyön kehittäjät mallin mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki, muokannut Sirpa Ylämäki)

Alkujuttuna on tällä ohjaukerralla ihmekysymykset.

Kysymysten tavoitteena on saada mielikuvitus liikkeelle, irrottaa ajatukset ongelmasta aikaan, jolloin ongelma tai pulma on ratkennut. Ajatusten suuntaaminen tulevaisuuteen antaa tilaa uusille näkökulmille ja ideoille löytää konkreettisia tavoitteita ja keinoja.

Tehtävänanto: Mieti joku sinulla oleva pulma tai ongelma, joka ei millään ratkea.

Kysymykset:

- Oletetaan että yöllä nukkuessasi tapahtuisi sellainen ihme, että edessäsi oleva pulma poistuisi. Mitä olisi tapahtunut? Miten se olisi toteutunut?
- Jos sellainen ihme olisi tapahtunut, että olisitte ylittäneet tämän esteen, miten se olisi tapahtunut?
- Mitkä asiat olisivat eri lailla, kun heräätte?
- Valitse yksi pieni käyttäytymisen muutos, joka edustaisi askelta kohti ihmettäsi, ja harjoittele sen tekemistä.

Jokainen kirjoittaa omat ajatuksensa paperille. Ajatuksia ei ole pakko jakaa ryhmälle, mutta jos joku ryhmäläinen haluaa käyttää puheenvuoron, siihen tuetaan.

Keskustelua ihmekysymyksistä. Oliko niiden miettiminen helppoa vai vaikeaa.

Perhetyö arjen konkreettisena apuna. Mitä se sitten on?

Asiakasperheissä arjen struktuuri saattaa olla puutteellinen tai kadoksissa ja perhe saattaa tarvita apua päivittäisten asioiden hoitumisessa ja sujumisessa. Perhetyöntekijä voi olla apuna, kun etsitään arkeen säännöllisyyttä. Tätä arkea sitten opetellaan yhdessä ihan käytännössä toistojen avulla.

Perhetyön konkreettisen avun keinot ovat moninaisia, perheiden tarpeet edellä kulkien.

Se voi olla vanhemman tukemista arjen rutiineista selviytymiseksi esimerkiksi

- ruokataloudessa
- tekstiilitaloudessa
- asunnon siisteydessä
- lasten hoidossa

Se voi olla myös arjen yllättävissä tilanteissa tukena olemista. Odottamattomat elämäntilanteet ja elämänmuutokset saattavat horjuttaa perheen arjessa selviytymistä sekä totuttuja rutiineja.

Keskustelua arjen tuesta, mitä mieltä te olette, oletteko saaneet apua arjessa silloin kun sitä olisitte tarvitseet?

Mihin perheet tarvitsevat konkreettisesti apua?

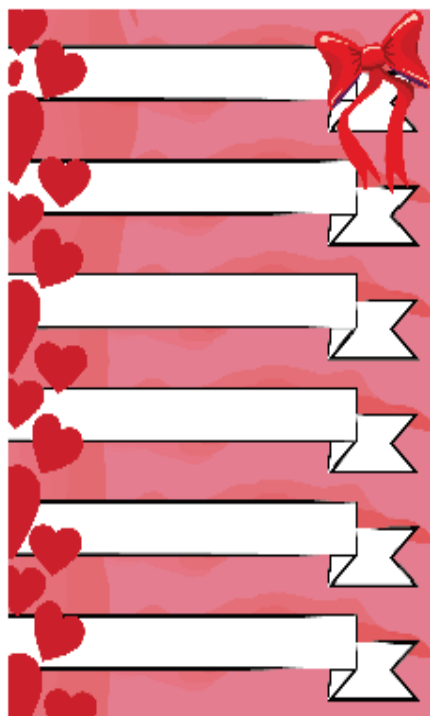
PERHETYÖN ASIAKASVERKOSTO:n kokoontumisessa 20.11.2018 perheitä haastateltiin ja heiltä kysyttiin mistä avuntarpeen lähteistä heille oli ollut hyötyä. Listasin tähän 6 kohtaa. Tässä kokoontumisessa käsitellään näitä kohtia ryhmän toiveiden mukaisesti. Aiheiden alle on kerätty muutamia keinoja, joilla avuntarpeisiin esimerkiksi voitaisiin puuttua.

1. Kodin säännöt
2. Kotitöiden jako
3. Neuvoja lapsen raivokohtauksiin
4. Omien ajatusten vahvistukseen
5. Vanhemmuuden tukeen, keskustellen
6. Rentoutumiseen

Seuraavaksi käsitellään, millaisia välineitä näihin on olemassa

1. *Kodin säännöistä voi tehdä oman näköisensä taulun. Kuvassa esimerkki eräästä kodinsäännöt taulusta.*

Kuva 3. Kodin säännöt (Jyri Ylämäki, 2020)

Näin onnistut tekemään yhteiset säännöt perheelle.

- Varaa aikaa riittävästi (päivä tai ilta, jolloin ei ole harrastuksia, töitä tai tapaamisia kalenterissa, luo hetkestä rauhallinen)
- Mieti kysymykset etukäteen, huomioiden lasten ikätaso. ”jutellaanpa nyt” ei välttämättä ole oikea keskustelun aloitus, kysymyksiä olisi hyvä ennakoida ja miettiä etukäteen. 4–5 v. osaavat jo hyvin osallistua tällaiseen keskusteluun. nuorempien kanssa keskustelua kannattaa käydä käytännön tasolla.
- ”Mikä on sinulle tärkeää?”
- ”Millä tavalla toivot meidän perheessämme puhuttavan?”
- ”Mitä asioita haluaisit tehdä koko perheenä?”
- ”Mitä osaamme tehdä?”
- ”Mikä olisi sinulle sopiva kotityö?” jne.
- Vanhemmat voivat keskenään käydä toimintasuunnitelmakeskustelun lasten ollessa liian nuoria.

Esimerkkikysymyksiä perheen toimintasuunnitelman tekoon:

- Mikä on perheemme tarkoitus?
- Millainen perhe haluamme olla?
- Mistä haluamme perheemme muistettavan?
- Mitkä ovat tavoitteemme?
- Millaisen ilmapiirin haluamme kotiin?
- Millä tavalla kohtelemme ja puhumme toisillemme?
- Mitkä asiat ovat meille tärkeitä?
- Mitkä ovat jokaisen perheenjäsenen vahvuudet, lahjakkuudet ja taidot? (Tässä hyvä käydä läpi esimerkiksi jokaisen luontevahvuudet)
- Mitkä ovat jokaisen perheenjäsenen vastuualueet?
- Mitkä ovat jokaisen perheenjäsenen oikeudet ja vapaudet?
- Millaisten periaatteiden mukaan toimimme?
- Ketkä ovat esikuvamme?
- Mitkä asiat inspiroivat meitä ja miksi?
- Mitä annamme perheenä tälle yhteiskunnalle?

Kysymys ryhmälle, voisiko ”kodin säännöt taulu” tuoda apua teidän perheellenne? Kokeilkaa yhdessä perheen kanssa.

2. Kotitöiden jako

*Kodin säännöistä ja kotitöistä voidaan laatia myös lukujärjestys, jota kutsutaan **sekvenssikartaksi** (liite 8).*

	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
Aamu 							
Päivä 							
Iltä 							

Kuva 4. Sekvenssikartta (Sekki 2018, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki)

Sekvenssikartta on perhetyöntekijöille kehitetty menetelmä, joka mahdollistaa perheen päivittäisten toimintojen läpikäymisen yhdessä asiakkaan kanssa. Se on apuväline, jonka avulla saadaan tietoa, jotta voidaan kartoittaa, havainnoida ja aikatauluttaa kodin arkisia toimintoja. Siihen voidaan kirjata yhdessä sovittuja sääntöjä ja kotitöitä, kuka tekee ja mitä tekee. Sekvenssikarttaa voidaan hyödyntää myös puheeksi ottamisen välineenä, oman työn suunnittelun ja palautekeskustelun välineenä sekä tiedottamisen ja yhteistyön välineenä sosiaalitoimen kanssa. Se on todettu tutkitusti toimivaksi, sitä on helppo toteuttaa eikä se vaadi lisäkoulutusta, jotta sitä osattaisiin käyttää.

Sekvenssikartta on ikään kuin lukujärjestys, johon kirjataan ylös päivittäiset tapahtumat, kellonajat yms. Sekvenssikartta auttaa parhaimmillaan ymmärtämään, minkä arjen asian/asioiden tulisi muuttua, jotta siitä tulisi parempaa arkea. Sekvenssikartan päämääränä olisi tehdä itsensä tarpeettomaksi - kun uudet tavat on omaksuttu ja arki alkaa rullaamaan uudella paremmalla tavalla, karttaa ei enää tarvita.

Keskustelua ryhmän kanssa, Mitä ajatuksia sekvenssikarttamallista herää. Voisiko sekvenssikartta tuoda apua teidän perheellenne? Keskustelua aiheesta. Kokeilkaa yhdessä perheen kanssa.

3. Neuvoja lapsen raivokohtauksiin

Kaikki lapset kokeilevat rajojaan. Aggressio ei ole väkivaltaa, se ei ole vielä teko vaan tunne. Se on voima, jonka tarkoituksena on johtaa lasta terveeseen itsetuntoon ja itsenäistymiseen. Tämän vuoksi vanhemman on hyvä tiedostaa, että kiukkua ei tarvitse pelätä.

Ne lapset, joiden aggressio ja raivokohtaukset aiheuttavat haasteita perheessä, tarvitsevat tietoa, rakentavaa rajoittamista ja aikuisten turvaa. On tärkeää tietää, että riidat ja konfliktit edistävät sosiaalisten taitojen, itsensä ilmaisun, itsehillinnän ja tunteiden kanavoinnin harjoittelua.

He saattavat käyttäytyä hankalasti, kiukkuilla, hermostua ja turhautua. Se on vain hyvä asia, koska turhautuminen sopivissa määrin saa kasvun ja kehityksen ponnisteltua liikkeelle. Tulee muistaa kuitenkin, että onnistumisen kokemuksia tulee olla riittävästi. Tärkeää on, että lapsi kokee kotona turvallisen ilmapiirin, jossa kaikenlaisten tunteiden näyttäminen on turvallista ja luvallista. Kokemus siitä, että vaikka lapsi suuttuu, niin silti häntä rakastetaan, eikä hylätä. Tunteiden tunnistamattomuus voi lisätä aggressiivisuutta. Siksi on tärkeää opettaa lapselle tunnistamaan tunteitaan ja että tunteet ovat sallittuja, mutta toista ihmistä tai esineitä ei saa vahingoittaa. Lapselle on tärkeää oppia esittämään omia mielipiteitään, sekä saada tehdä omalle kehitystasolleen sopivia päätöksiä ja valintoja.

Vaihtoehtoisesti voidaan miettiä miltä tilanne näyttää lapsen näkökulmasta. Mitä hyvää lapsi hakee?

Aggressio nousee, kun jokin tärkeä lapsen arvo on uhattuna.

- Lapsi ei osaa toimia toisin - opeta vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Mitä kiukkuisena ei saa tehdä ja mitä saa tehdä)
- Kokeile auttaisiko huumori?
- Entäpä osaisitko asettua ulkopuolisen rooliin. Miltä tilanne sitten näyttää?
- Olisiko aikamatka tulevaisuuteen paikallaan? – Osaatteko kuvitella miltä tilanne tuntuu vuoden päästä? Mitä voisimme ottaa opiksi? Voisiko tästä aueta kenties jotain uutta?
- Lapsi voi myös hakea huomiota
- Lapsi ei kykene hallitsemaan käytöstään
- Lapsi pyrkii hallitsemaan tilannetta

Lapsen aggressio voidaan kääntää positiiviseksi voimavaraksi. Lapsi oppii itsensä arvostamista ja turvataitoja.

Aggressiivisuus saa purkautua, ohjeita kuinka riitatilanteissa toimitaan

- Katkaise aggressiivinen ja tuhoava käyttäytyminen välittömästi
- Muista aikuisen vastuu – rauhoita tilanne
- Älä pelkää lapsen kiukkua
- Tavaroita ei saa rikkoa
- Ketään ei saa satuttaa – estä lasta satuttamasta toisia ja itseään
- Lasta voi estää, muttei kostaa – lujat määrätietoiset otteet, älä satuta lasta
- Älä pitele lasta väkisin kiinni, mikäli se lisää rimpuilua. Ole lähellä älä jätä lasta yksin huoneeseen tai sulje häntä sinne

- Pyri säilyttämään oma rauhallisuutesi – lapsi ottaa mallia tilanteesta
- Pyri ohjaamaan käyttäytymistä toivottuun myönteiseen suuntaan antamalla suoria käskyjä ja toimintaohjeita

Kun lapsi on rauhoittunut

- Anna rauhoittumisesta myönteistä palautetta
- Opeta uusia toimintatapoja, kertomalla kuinka jatkossa toimitaan,
 - ts. mitä saa tehdä: jalkoja saa tömistellä, paikallaan saa pomppia ja syvään saa hengittää yms. tai puhuminen kannattaa aina: "Nyt minua kiukuttaa tosi paljon"
- Kerro lapselle, että vihan ja suuttumuksen tunteet ovat sallittuja, mutta anna tietoa siitä mitä suuttuneena saa tehdä ja mitä ei
- Isommalle lapselle voi opettaa tunteiden kanavoittoa – miten reagoidaan hyväksyttävällä tavalla ja kuinka voi rauhoittua itse etukäteen

Lisää tietoa täältä:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejä-lapsiperheen-arkeen/lapsi-kokeilee-rajoja/>

Kirjavinkki:

- Arki toimimaan- vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen. Kirjaa voi tilata ilmaiseksi (1kpl) tai lukea verkossa ADHD-liitto ry:n sivustolta: <https://adhd-liitto.fi/julkaisut/esitteet/>

Aggressiivisten tunteiden hallintaa kannattaa harjoitella silloin kun kaikki on hyvin.

Kaikki me tiedämme, että kun joku tosissaan suuttuu, silloin ei järki toimi. Kun ihminen on "poissa tolaltaan", silloin on turha neuvotella tai yrittää päästä sopimukseen. Voimakkaan tunteen tullessa aivojen toimintatila muuttuu, vaikei ihminen sitä itse huomaa. Aivot menevät taistele tai pakene – olotilaan, eli eräänlaiseen hätätilaan, jolloin kaikki turha pyyhkiytyy mielestä pois. Toimintaa hallitsee voimakas tunne - Ikään kuin olisi kyse elämästä tai kuolemasta. Tässä tilanteessa voi vain yrittää saada ihminen rauhoittumaan. Kaiken muun voi jättää tuonemmas.

Muistetaan seuraavalla kerralla, kun lapsi kiukkuu, että hän haluaa kertoa aikuiselle seuraavaa:

- Pidän puoleni!
- Sanon mielipiteeni!
- Taistelen oikeudenmukaisuuden puolesta!
- Olen samanarvoinen kuin muut!
- Siedän tunteita ja pärjään niiden kanssa.
- Siis: Nautin elämästä!

Aggression hallintaan menetelmiä:

Kuva 5. Aggression portaat (Cacciatore 2018, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki, muokannut Sirpa Ylämäki)

KUKIPASO eli kuuntele, kiitä, pahoittele ja sovi. Mallissa on neljää askelmaa, porrasta, joilla pyritään saamaan suuttunut henkilö rauhoittumaan. Ne voivat toimia myös keinona puhua, sekä negatiiviseksi miellettyjen tunteiden (pettymys, kateus, voitonhalu, katkeruus ja raivo) harjoittelun apuna. Sen vuoksi tätä voidaan kutsua nimellä aggression portaat.

- Kun kuuntelet, hillitse itsesi ja kuuntele, anna suuttuneelle aikaa kertoa asiansa. Raivostunut ihminen tulkitsee kaikki ilmeet vihamieliseksi, sen vuoksi tervehti ja puhuttele aggressiivista asiallisesti ja ystävällisesti mielellään ilmeettömästi. Katso silmiin, nyökkäile, älä keskeytä suuttunutta. Anna suuttuneelle mahdollisuus purkaa voimakasta tunnetta. Tunne laantuu hetken päästä. Älä reagoi syytöksiin, vaikka ne olisivat liioiteltuja ja epäoikeudenmukaisia. Sinun kannattaa olla vain hiljaa ja nyökytellä.
- Kiitä, antamalla tunnustusta suuttuneelle sanomalla "olet oikeassa", jos mahdollista. Voit myös kiittää, kun suuttunut otti asian puheeksi. "On hyvä että kerroit tästä."
- Pahoittele. Älä puolustele tai esitä vastakommentteja, Myönnä ja pahoittele jotain "Olen pahoillani, että kävi näin."
- Sovi jotain. Ehdota ratkaisua tai uutta tapaamista aiheen käsittelyyn

Keskustelua tästä menetelmästä

Lisää tietoa:

https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/tietoa_parisuhdeammattilaisille/kuinka-akapussi-kesytetaan/

<https://lapsuus.ouka.fi/sujuva-arki/lapsen-tunne-elama-ja-tunnetaidot/ohjeita-tunnefilanteisiin/>

Kysymys ryhmälle:

Onko jollain kerrottavana joku omakohtainen kokemus lastenne kiukkukohtauksesta? Miten sait lapsen rauhoittumaan?

Kirjavinkki:

- Olisiko Raisa Cacciatoren kirjoittama ja Vuokko Hurmeen toimittamasta: Kiukkukirja Aggressiokasvattajan käsikirja - vauvasta kouluikään, teidän perheellenne apua? Sen voi ladata luettavaksi täältä: <https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmat/julkaisut-ja-materiaalit/>

4. Omien ajatusten vahvistus

Kaipaisitko sinä ajatuksillesi vahvistusta tällä hetkellä? Pohditaan yhdessä mistä sitä voisi saada.

Mistä omille ajatuksille voi saada vahvistusta?

Perheen ja ystävien rooli ajatusten vahvistajana. Jos ei niitä ole...

Media? Sosiaalinen media? Vai kenties hallitus?

Omista ajatuksista puhuminen työntekijän, kokemusasiantuntijan tai vertaisen kanssa.

Muita?

5. Vanhemmuuden tuki, keskustellen

Millainen tuen tarvitsija sinä olet? Keskustelun tueksi kysymyksiä...

➔ *Kaipaatko sosiaalisia kontakteja ja lastenkasvatusneuvoja?*

Elämäsi kuormitustekijöinä voivat olla

- arjen aikataulut ja eri-ikäisten lasten tarpeet
- työn ja perheen yhteensovittaminen
- vähäinen sosiaalinen verkosto

➔ *Kaipaako apua vaikeaan elämänvaiheeseen, jossa sinnittelet uupumukseen asti?*

Elämäsi kuormitustekijöinä voivat olla

- lapsi ei nuku öisin tai sairastaa paljon
- väsymys
- oma masennus
- arki on niin uuvuttavaa, etten ehdi levätä
- minun on vaikea myöntää, etten tarvitse apua

➔ *Onko ongelmia kasautunut niin ettet enää selviä niistä yksin?*

Elämäsi kuormitustekijöinä voivat olla

- arjen useat ja pitkäaikaiset haasteet -> joita voi olla esim. taloudellinen tilanne, väsymys, lapsen ongelmat, oma mielenterveys
- kuormitus en kehittynyt hiljalleen, minun on vaikea myöntää tai huomata etten jaksa
- tietoa palveluista vain vähän
- pohdin auttavatko palvelut minun tapauksessani

➔ *Onko ongelmana erityislapsen mukanaan tuoma väsymys?*

Elämäsi kuormitustekijöinä voivat olla

- arjessa selviytyminen erityislapsen haasteiden ja oman jaksamisen kanssa
- katkonaiset palveluketjut tai epätietoisuus niistä
- tukien ja palveluiden saamisen kanssa taistelu
- koen että minua pompotellaan viranomaiselta toiselle

➔ *Onko minulla sellainen tuen tarve tai ongelma, jota tässä ei ole mainittu?*

Mikä/mitkä on /ovat kuormitustekijöitäni?

Pohditaan yhdessä voisiko perhetyö auttaa?

Verkossa: Lisää tietoa SOS-lapsikylän sivuilta:

https://www.sos-lapsikylya.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/Vanhemmuuden_varhainen_tukeminen_ja_ohjautuminen_tuen_piiriin_Liisa_Jokinen.pdf

6. Rentoutuminen

Rentoutuminen ja mielikuvaharjoitukset tuovat turvallisuuden tunnetta.

- Rentoutusharjoitukset toimivat hyvin arjen kiireen katkaisijana. On vaikeaa nauttia arjesta, jos on kireä olo. Ajatuskaan ei kulje, olo on levoton ja on vaikea keskittyä. Aikuinen viestii omalla olemuksellaan kiireen tuntua lapsenkin elämään. Voisiko arkihälinän keskelle ottaa tavaksi hiljentyä hetkeksi?
- Mikrohetket vanhemmalle: Pikkulapsiperheessä rentoutumishetkiä voi löytää ihan arjen toiminna, esim. tiskien, leipomisen, pyykinviikkaamisen tai vaikkapa imuroinnin yhteydessä.

Kaisa Vuorinen, 2017:

"Tärkeää on, että hyvät mikrohetket eivät humpsahda ohi päiviemme kulussa, hyvää tulee tietoisesti etsiä ja sanoittaa sitä sekä opetella nauttimaan hetkestä".

- Yksinkertaisia rentoutus- ja läsnäoloharjoituksia voi tehdä myös yhdessä lasten kanssa Niiden avulla voidaan opetella keskittymistä, jännityksen lieventämistä, pelottavien hetkien käsittelyä ja poisoppimista siitä tai nukahtamista. Jos haluaa syventää tietoista rentoutumista, voi sen avulla jopa harjoitella tunteita.

Verkossa: Neuvokas perhe: <https://neuvokasperhe.fi/meidan-perheen-tunnetaidot/>

Kirjavinkkejä:

- Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas. Uusitalo-Malmivaara Lotta, Vuorinen Kaisa. PS-kustannus 2017.
- Positiivisen psykologian voima. Uusitalo-Malmivaara, Lotta. PS-Kustannus 2014.

Helppoja harjoituksia ryhmälle:

- Opetellaan rentoutumista jännittämällä ja rentouttamalla vartaloa vuorotellen.
- Opetetaan lasta kuulostelemaan tuntemuksiaan: Pyydä lasta olemaan ensin jäykkä robotti ja sen jälkeen valuva hiekka. Kysy sen jälkeen missä jännitys tuntui ja miten rentous näkyi kehossasi?
- Opetellaan ruokapöydässä rauhoittumista, pieni hetki ennen ruokailua. Yhteisen ruokailuhetken aluksi jokainen voi vuorollaan kertoa haluamansa tapahtuman päivästä.
- Opetetaan lasta toimimaan tietoisesti arjen toimissa, esimerkiksi hampaat voi harjata mahdollisimman hitaasti ja keskittyen. Kiinnittämällä huomio eri aisteihin yksi kerrallaan.
- Opetetaan lasta keskittymään hengitykseen esimerkiksi rakkaan pehmolelun avulla. Pyydä lasta keinuttamaan pehmolelu uneen. Aseta pehmolelu selälleen makaavan lapsen vatsan päälle ja pyydä lasta seuraamaan, miten se nousee ja laskee hengityksen tahdissa.
- Lapsen uneen rauhoittelu: silittle häntä koko kehon alueelta: erikseen jalkoja käsiä, vatsaa, rintakehää sekä päätä silittle. Voit kokeilla auttaako, jos hyräilet tuttua laulua samalla kun silittle. Tai jos lapsi ei pidä silittelystä pelkkä laulu tai hyräily rauhoittaa.
- Kokeile rentouttavan tekstin lukemista lapselle esimerkiksi osana iltarutiineja.
- Opettele ottamaan itsellesi arjessa omia pieniä arjen hetkiä = mikrohetkiä.

Lopuksi tehdään yhdessä rentoutumisharjoitus.

- Kettu, jolla ei ollut häntää:
<https://www.youtube.com/watch?v=CYSiYtimqps>

Kuva 6. Hännätön kettu (Jyri Ylämäki, 2020)

5. OHJAUS

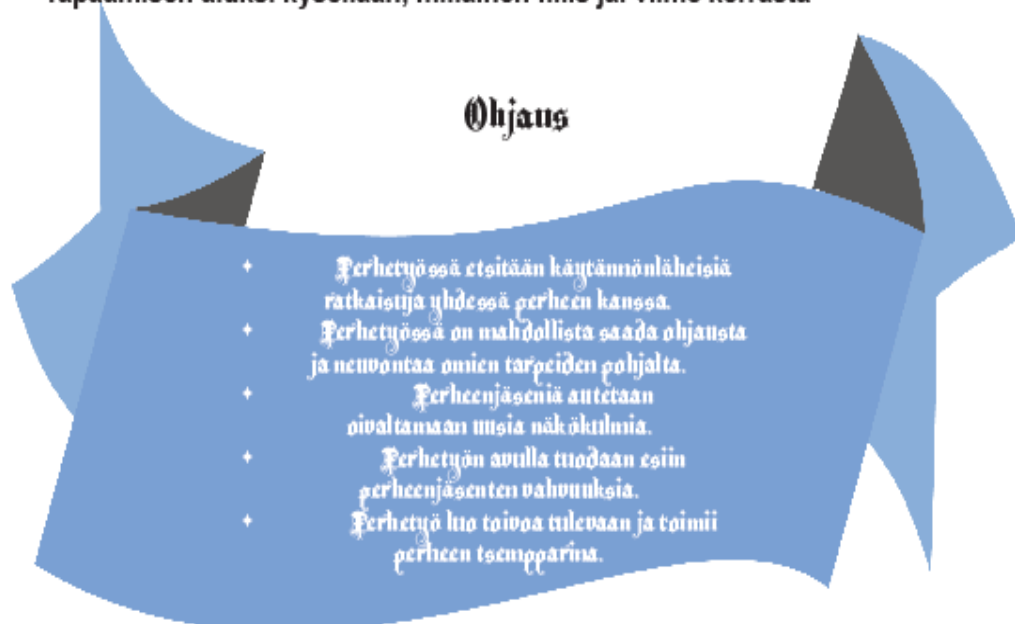
Tällä kerralla:

- Mihin ohjausta ja neuvontaa voi saada?
- Vuorovaikutus
- Tunnetyöskentely
- Miten löydetään uusia näkökulmia?
- Miten perheenjäsenten vahvuudet saadaan esiin?
- Miten perhetyö auttaa arjen haasteiden tsemppaajina?
- Syvennetään ryhmän näkemyksiä
- Lopuksi annetaan ryhmälle kehittämistehtävä

Tarvittavat välineet: iso pahvi, jolle on piirretty puu, värikkäitä tusseja, kyniä ja paperia.

Tapaamisen aluksi kysellään, millainen fiilis jäi viime kerrasta

Kuva 7. Perhetyön sisältöelementit (LAPE Kymenlaakso: perhetyön kehittäjät mallin mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki, muokannut Sirpa Ylämäki)

Alkujuttu

Kuunteluharjoitus parin kanssa

Tämän harjoituksen tarkoitus on herätellä huomaamaan, kuinka tärkeää on tulla kuulluksi. Samalla kuuntelemisen taidot kehittyvät. Omia vahvuuksia voi opetella tunnistamaan esimerkiksi tämän harjoituksen avulla. Se tuottaa parempaa tulosta kuin heikkouksiin keskittyminen. Alkuun voi päästä, kun miettii, millaiset tekemiset innostavat ja vetävät puoleensa.

Tehtävänanto:

1. Sopikaa, kumpi aloittaa puhumalla ja kumpi kuuntelemalla
2. Puhuja kertoo, minkälaisia vahvuuksia ajattelee itsellään olevan. Miten ne näkyvät käytännössä, miten hän on huomannut, että ne auttavat elämässä, kuinka hän on käyttänyt niitä? Onko hän saanut palautetta vahvuuksistaan? Jos on niin mistä ja jos ei, niin mistä vahvuudesta on aina salaa toivonut saavansa palautetta?
3. Toinen kuuntelee keskeyttämättä ja vuoron saatuaan, kertoo omin sanoin, mitä kuuli (ilman tulkintaa).
4. Vaihdetaan osia.

Mukaellen täältä: <https://www.hel.fi/static/nk/Klaari/Menetelmapaketti.pdf>

Keskustelua miltä tehtävä tuntui?

Seuraavaksi siirrytään päivän teemoihin käsitellen ensin niitä konkreettisen auttamisen muotoja, joita kumpuaa ryhmäläisiltä. (Viimekerran kotitehtävä.)

Mihin ohjausta ja neuvontaa voi saada?

Perhe voi tarvita ohjausta ja neuvontaa esimerkiksi

- vanhemmuuteen, (vanhemmuuden roolikartta)
- lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa
- arjen ja arkirutiinien hallinnassa (sekvenssikartta)
- perheen toimintakyvyn vahvistamisessa (kodinsäännöt, sekvenssikartta)
- perheen vuorovaikutustaitojen vahvistamisessa (vuorovaikutuspuu, vuorovaikutusporkkanat)
- perheen sosiaalisten verkostojen laajentamisessa (tämä käsitellään seuraavilla kerroilla)

Vanhemmuuden roolikartta:

Vanhempiana oloa voidaan arvioida ja tukea esimerkiksi vanhemmuuden roolikartan avulla. Sen on kehittänyt Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä ja sitä voidaan käyttää tukena ja apuna perhetyössä vanhemmuuden tarkastelun tukena. Se pohjautuu vanhemman erilaisiin rooleihin, joita he tarvittaessa voivat kehittää. Se on jaettu viiteen eri päärooliin, joita vanhemmilla yleensä on. pääroolit on jaettu vielä erilaisiin tavoiteroleihin. Tavallaan pääroolit on pilkottu pienempiin osiin, jotta on helpompi ymmärtää mitä pääroolit tarkoittavat käytännön tasolla. Perhetyöntekijä voi keskustella näistä rooleista vanhemman kanssa ja parhaimmassa tapauksessa tämä voi käynnistää muutosprosessin.

Käydään läpi vanhemmuuden roolikartta mitä ajatuksia tästä herää?

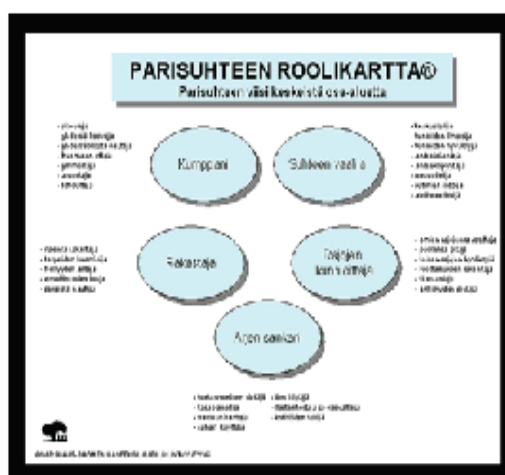
Kuva 8. Vanhemmuuden roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)

Parisuhteen roolikartta:

Tämä toimii samalla periaatteella, kun vanhemmuuden roolikartta, mutta osa-alueet käsittelevät parisuhteen osa-alueita. Vanhemmuuden roolikartan kehittämisen tarve syntyi, kun havaittiin perheiden vaikeuksien tukemisessa ja tilanteissa, joissa perheet olivat vaarassa hajota työvälisestä. Parisuhteen roolikartan avulla voidaan pohtia parisuhteeseen liittyviä kysymyksiä ja tätä kautta voidaan pohtia mihin alueeseen perhe tarvitsee lisää tukea. Hyvä parisuhde on myös hyvän vanhemmuuden kivijalka.

Käydään läpi parisuhteen roolikartta mitä ajatuksia tästä herää?

Kuva 9. Parisuhteen roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)

Sisarussuhteen roolikartta:

On syntynyt 2018–2019 vanhemmuuden roolikartan pohjalta. Kehittämistyön tuloksena on syntynyt roolikartta myös sisarussuhteiden roolien selvittämiseksi sekä niiden tukemiseksi. Sisaruudessakin on monenlaisia eri rooleja. Ystävät voidaan valita, mutta sisarussuhteet tulevat elämäämme halusimme sitä tai emme. Tämä roolikartta toimii moninaisissa tilanteissa, kuten sijaishuollon työssä ja perhetyössä. Se on alun perin luotu erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sisaruksia varten. He joutuvat usein toimimaan hoitajina, auttajina ja puolustajina. He saattavat ottaa suojelijan roolin niin sisaruksia kuin vanhempiaan kohtaan ja näin ollen omat tarpeet saattavat jäädä sivuun.

Sisarussuhteen roolikarttaa voi hyödyntää monessa eri tilanteessa. Oikeaa tai väärää tapaa ei ole. Se soveltuu käytettäväksi itsenäisesti, yhdessä perheen kanssa tai ammattilaisen kanssa.

Roolikartan kehittäjät Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä yhteistyökumppaneineen ovat asettaneet roolikartan tavoitteeksi herätellä pohtimaan sisarussuhteen merkitystä ja vaikutuksia elämään.

Käydään läpi sisarussuhteen roolikartta mitä ajatuksia tästä herää?

Kuva 10. Sisarussuhteen roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)

- **Roolikarttoihin** voi tarkemmin tutustua Pertti Ylitalon (2011) kirjoittaman Roolikartta-kirjan avulla.
- Painettuna kirjana: Ylitalo, P. 2011. Roolikartta, vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Kuntatalon paino
- Verkossa: https://vslk.fi/uploads/files/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf

Vahvuuksien metsästystä

Jokaisella meistä on vahvuuksia, jotka saattavat olla arjen pyörremyrskyssä hukassa. Niitä voi tietoisesti etsiä ja löydettyäsi ne voit kehittyä paremmaksi vanhempänä.

Mitä ovat vahvuudet? Vahvuuksia ovat asiat, joissa

- olet hyvä
- osaat toimia hyvin muiden kanssa
- luonteenvahvuudet ohjaavat toimintaamme
- niitä voi vahvistaa
- niiden tunnistaminen ja tiedostaminen tekee hyvää lapsille sekä aikuisille

Esimerkkejä vahvuuksista positiivisen psykologian ajattelumallin mukaan

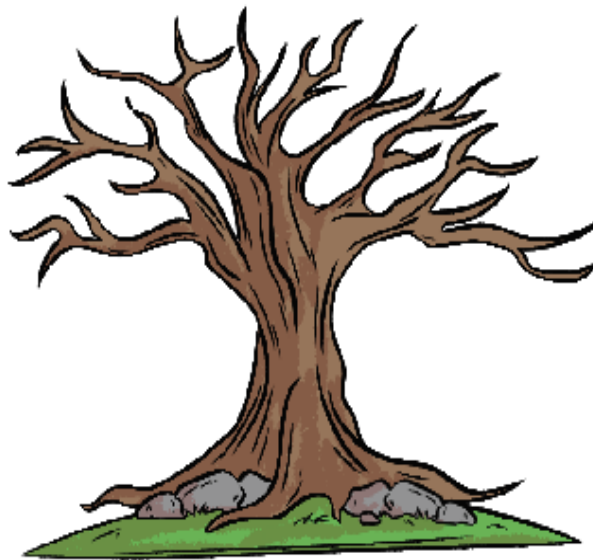
- luovuus
- uteliaisuus
- arviointikyky
- oppimisen ilo
- näkökulmanottokyky
- rohkeus
- sinnikkyys
- rehellisyys
- innostus
- ystävällisyys
- rakkaus
- sosiaalinen älykyys
- reiluus
- johtajuus
- ryhmätyötaidot
- anteeksiantavuus
- vaatimattomuus
- harkitsevaisuus
- itsesäätely
- kauneuden arvostus
- kiitollisuus
- toiveikkuus
- huumorintaju
- hengellisyys
- myötätunto
- sisu

Tunnistamis- ja tukemiskeinoja

- Yllä oleva jaottelu auttaa miettimään mikä on sinun vahvuutesi
- Vahvuuksien tunnistamiseen on olemassa erilaisia apuvälineitä
- Helpoin keino on kirjoittaa vahvuudet lapulle ja kiinnittää ne esim. jääkaapin oveen, siitä voi sitten käydä katsoa ja muistutella mieleen mikä oli kenenkin vahvuus ja nähdä perheenjäsen uusin silmin, vahvuuksien kautta
- Verkosta löytyy erilaisia vahvuuden tunnistamisen tarkoitettuja testejä ja työkaluja

VAHVUUSPUU

Kuva 11. Vahvuuspuu (Jyri Ylämäki, 2020)

Seuraavan tehtävän avulla harjoitellaan yhdessä vahvuuksien etsimistä. Tehtävänanto: Kirjoita kumppanistasi vähintään kolme vahvuutta, kirjoita vahvuudet puun lehdille. Kun olet kirjoittanut, kirjoita itsestäsi kolme vahvuutta. Käyttäkää eri värejä. Keskustelua. Mitä vahvuuksia löytyi, kuinka niitä voisi hyödyntää omassa arjessa? Voisiko perhetyöntekijä auttaa löytämään lisää vahvuuksia?

Muita vahvuudentukemismenetelmiä

- Pesäpuun tuottamat vauvan vahvuuskortit: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/news/27/vauvan-vahvuuskortit-ilmestyneet>
- Pesäpuun vahvuuskortit kaikille: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/109/vahvuuskortit>
- Pesäpuun vahvuuskortit lapsille: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/103/lasten-vahvuuskortit>
- Suomen mielenterveys ry:n ladattavat ja tulostettavat vahvuuskortit: <https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/vahvuuskortit>
- Neuvokas perhe sivustoilta tulostettava lasten ja perheiden vahvuussivu: <https://neuvokasperhe.fi/ideacard/mina-olen-tehtavasivu-lapsille-ja-perheille/>
- Kaisa Vuorisen ym. Huomaa hyvä vahvuuskortit ja kirjat: <https://kaisavuorinen.com/huomaa-hyva/>

Vuorovaikutustaidoista ja niiden tärkeydestä

Mitä on vuorovaikutus

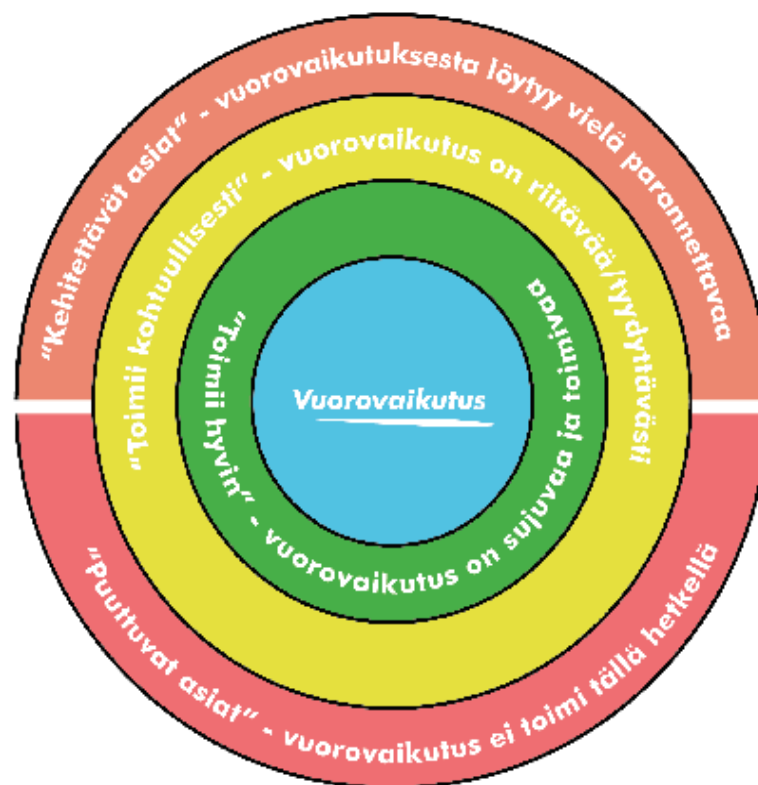
- Suomen mielenterveys ry. 2020: vuorovaikutus voi olla esim. vitsailua, juttelua, kiistelyä, nauramista, hellittelyä, tervehtimistä, kuuntelua, väittelyä, rupattelua, riitelyä, chattailua, kiittämistä, verkossa asiointia, somepostauksia, kaupassa asiointia, liikenneaivoa, kohteliaisuuksien vaihtamista
- Väestöliitto: ihmisille ominainen kognitiivinen ja sosiaalinen kyky ymmärtää ja jakaa keskenään subjektiivisten kokemusten sisältöä esim. tunteita, havaintoja,
- ajatuksia, kielellisiä tai muita merkityksiä, vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa.
- Pyhäjoki, J. 2015: vuorovaikutus on sitä, että osaa puhua niin, että toisessa syntyy halu kuunnella ja kuunnella niin, että toisessa syntyy halu puhua.
- Mäkisalo-Ropponen 2011: tavoitteellinen vuorovaikutus on taitoa kuulla, nähdä ja havaita sekä sanallista että ei sanallista viestintää.

- Vilén ym. 2002: Vuorovaikutus on kahden tai useamman ihmisen kohdatessa käyttämää sanallista tai sanatonta viestintää.”- myös sanomatta jättäminen on viestintää. -Vuorovaikutustaitoja ovat kaikki nämä: toisen kuunteleminen, asioista kertominen, neuvottelu, avun pyytäminen, toisen kunnioittaminen, yhteisten sääntöjen noudattaminen, asioiden perustelu, havaintojen tekeminen, tuen tarjoaminen, palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- Vilén ym. 2014: Arjen tilanteissa vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on usein erilaisten ohjeiden ja palautteiden antamista sekä vastaanottamista sekä myös mielipiteiden esittämistä. Hyvät vuorovaikutustaidot ja toimiva vuorovaikutus sekä onnistunut viestin välitys sekä vastaanottaminen ovat tärkeitä kaikissa ihmissuhteissa

Menetelmiä:

Vuorovaikutuksen opetteluun/palautteen antoon:

Aikuisille: **VUOROVAIKUTUSYMPYRÄ**

Kuva 12. Vuorovaikutusympyrä (Viljan & Parviaisen 2014, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki)

Riikka Viljan ja Karoliina Parviaisen ideoima vuorovaikutusympyrä toimii apuna, kun halutaan selvittää mitä vuorovaikutus oikeasti on. Kaikki eivät ymmärrä sanan merkitystä ja ympyrän avulla sanan merkitystä voidaan avata. Sillä voidaan myös mallintaa mitä vuorovaikutuksella tarkoitetaan juuri minun perheeni kohdalla. Tavoitteena sillä on parantaa perheen sisäistä vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä ja vahvistaa vanhemmuutta. Se voi myös helpottaa perheen tilanteiden tarkastelua. Sen avulla työntekijä voi antaa palautetta perheelle sekä myös perheenjäsenet voivat käyttää vuorovaikutusympyrää palautteen antokeinona.

Välineiksi tähän tarvitaan *kuvan kaltainen* (kuva 12) vuorovaikutusympyrä lomake ja ”näin meillä” -laput.

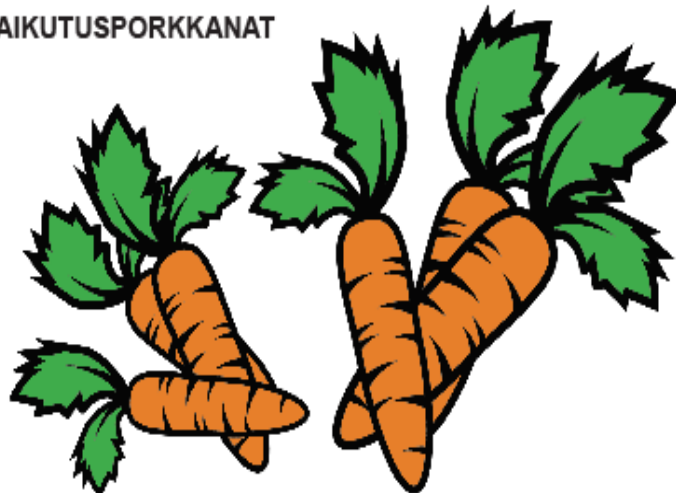
Näin meillä lappuihin kirjoitetaan yksinkertaisia sanoja kuten kannustaminen, katsekontaktin ottaminen, hoivan antaminen, hymy, lohduttaminen, empatian osoittaminen, lapsen huomioiminen, vastavuoroisuus, kehuminen, lapsen kuuleminen, lapselle vastaaminen, kiinnostuksen osoittaminen, sylissä pitäminen, yhteinen tekeminen, rapsuttelu, silittäminen, tunnetilojen aistiminen, jutteleminen ja asioiden selittäminen.

Vuorovaikutustyöskentelyä tehdään perheen aikuisen kanssa.

1. Aikuinen valitsee ”näin meillä” -lapuista hyvin toimivia asioita ja kiinnittää ne ympyrän päälle kohtaan ”toimii hyvin”. Työntekijä voi auttaa tarvittaessa.
2. Sen jälkeen keskustellaan lapuista ja annetaan positiivista palautta, voidaan myös etsiä käytännön esimerkkejä
3. Seuraavaksi pyydetään aikuista valitsemaan ”toimii kohtuullisesti” kohdan päälle sopivia asioita. Keskustelua sen jälkeen.
4. ”Puuttuvat asiat” osiossa todetaan nykytilanne, mutta keskustelussa ilmaistaan mahdollisuus siirtää ”kehitettävät asiat” osioon.

Lasten kanssa työskentelyssä:

VUOROVAIKUTUSPORKKANAT

Kuva 13 Vuorovaikutusporkkanat (Viljan & Väänänen 2014, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki)

Riikka Vilja ja Jaana Väänänen ovat kehittäneet vuorovaikutusporkkanat menetelmäksi lapsille. Yhdessä aikuisen kanssa alle kouluikäinen lapsi voi harjoitella keskinäistä vuorovaikutusta aikuisen kanssa helppojen tehtävien avulla. Tätä voi käyttää itsenäisenä tehtävänä tai vuorovaikutusympyrän jatkotehtävänä tai apuvälineenä perheiden kanssa työskenneltäessä. Tavoitteena tällä on vahvistaa jo toimivia asioita tai antaa välineitä vuorovaikutuksen paranemiselle. Ennen kaikkea sen avulla voidaan luoda mukava yhteinen hetki.

Työntekijä valitsee ennalta perheelle sopivat porkkananmuotoiset kortit ja laittaa ne tehtäväkassiin, johon on myös laitettu tehtävään tarvittavat välineet. Työntekijä antaa kassin vanhemmalle ja pyytää lasta vetämään nipusta yhden kortin kerrallaan. Luettuaan kortissa olevan tehtävän suorittavat he sen yhdessä. Työntekijä huolehtii, että perhe keskittyy tehtävään ja palauttaa suorittajat takaisin tehtävän pariin, jos se lähtee rönsyilemään. Hän myös toimii taustatukena, kannustajana ja leppoisan ilmapiirin luojana. Tavoite on, että perhe tekee tehtävän itsenäisesti. Lopuksi tehtävä käydään yhdessä läpi ja keskustellaan miltä tehtävien tekeminen tuntui ja mikä niissä oli mukavinta.

Muita vuorovaikutusmenetelmiä lasten kanssa

- tunnematto (tunteiden tunnistaminen),
- satukirjat
- elämäntärkeät asiat -kortit, Nallekortit

Näkökulmia ja miten niitä voi löytää:

Tunnetaidot

Harjoitus ryhmälle nimeltään: "Vain yksi sana tunteista" ryhmälle.

Pyydä ryhmäläistä miettimään yhtä sanaa, joka kuvaisi tämänhetkistä tunnetilaa, pyydä miettimään myös millä mielellä hän tuli tänään ryhmään. Esim. kiireinen, ilahtunut, yllättynyt. Anna ryhmäläisen miettiä pieni hetki sopivaa sanaa.

Huomaa jokainen saa sanoa vain yhdellä sanalla oman tunteensa. Selitys saa olla vain yhden lauseen mittainen. Tämä on nopea johdatus tunnetaitoihin.

Keskustelua tunnetaitojen opettelemisesta, perheen vanhempien kesken sekä lasten ja aikuisten kesken. Voisiko omia näkökulmiaan muuttaa tunnetaitojen harjoittelulla?

Mitä tunnetaidot ovat?

- omien ja muiden tunteiden tunnistamista, sanoittamista, ilmaisua ja säätelyä
- kykyä ratkaista ja tunnistaa ongelmia
- taitoa asettaa realistisia tavoitteita
- vaikuttaa sekä omaan olotilaan että vuorovaikutukseen muiden kanssa

Mitä apua tunne- ja vuorovaikutustaitojen osaamisesta on?

- Yhteydessä mielenterveyteen ja oppimiseen
- Hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat lapsen ja nuoren hyvinvointiin ja pärjäämiseen elämässä ja myöhemmin yhteiskunnassa
- Kun oppii kuuntelemaan omia tunteitaan, pystyy helpommin ymmärtämään itseään ja omaa toimintaansa
- Kun on oppinut ymmärtämään omia tunteitaan, on helpompi ymmärtää myös muita ja heidän tunteitaan, puhutaan empatian kokemisesta
- Jos ei vielä osaa hallita tunteitaan sitä voi aina opetella
- Oman historiasi tuntemus auttaa sinua suhtautumaan omiin tunteisiisi, pinttyneistä huonoista tunnetaidoista on mahdollista oppia pois

Tunteet

Kaikki tunteet ovat sallittuja, ei ole väärin tunkea erilaisia tunteita. Tunteita ei kannata kätkeä, sillä silloin ne voivat patoutua sisälle, viedä meiltä energiaa ja tuottaa pahoinvointia. Se, että hyväksyy omien tunteidensa olemassaolon ja pystyy tunnistamaan päivän aikana tuntemiansa tunteita, on jo arvokasta tunnetaitoa.

- Lapsi oppii tunteista, kun niistä:
- puhutaan
- kysellään
- nimetään
- siedetään

Täältä lisää tunteista:

https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx

Kirjavinkki:

- Kimmo Takanen: Murra Tunnelukkosi. Kirjassa on mm. työkaluja tunnelukkojen työstämiseen

Mitä on myönteinen ajattelu ja miten sitä voi vahvistaa

Myönteinen ajattelumalli vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin. Se vahvistaa ilon ja onnellisuuden kokemista, lisää tyytyväisyyttä elämään ja vähentää uupumisen riskiä.

Sitä voidaan vahvistaa, vaikka seuraavan harjoituksen avulla.

Kotitehtävä:

Mieti mielessäsi tunnetko tällä hetkellä tyytymättömyyttä itseäsi, läheisiäsi ja ympärillä olevia asioita kohtaan? Vaihda tietoisesti näkökulmaasi ja mieti 5 sellaista asiaa mihin olet tyytyväinen itsessäsi, entä läheisessäsi? Tee tästä itsellesi tapa. Voit kirjata ajatuksia kotona lapulle ja kiinnittää lapun seinälle. Muistuta itseäsi silloin tällöin, kuinka hyvä tyyppi oletkaan. Pyydä lähipiiriäsi avuksi. Poistakaa yhdessä kielteiset ajattelumallit ja vahvistakaa myönteisiä.

Älkää murehtiko mikä on mennyt väärin tai mitä olisi pitänyt tehdä. Keskity tulevaisuuteen ja mieti miten voisit seuraavalla kerralla toimia paremmin?

Kirjavinkki:

- Arki toimimaan kirja, ADHD-liitto ry

Kirjan voit tilata täältä: <https://adhd-liitto.fi/julkaisut/esitteet/>

Perhetyöntekijä tsemppaa

- Perhetyöntekijä toimii "tsempparina", tukemalla vanhempia etsimään ja kokeilemaan uusia toimintamalleja ja vahvistamalla perheen omia voimavaroja.
- Perhetyöntekijä on rinnalla kulkija

Palvelut ja etuudet:

Taloudellista tukea saa Kelasta:

Kelan tukia lapsiperheille ovat

- äitiysavustus
- vanhempainpäivärahat
- lapsilisä
- lastenhoidon tuet
- sairaan ja vammaisen lapsen tuet
- elatustuki

Vanhempainpäiväraha on

- yhteinen nimitys tuille, joita ovat
- äitiysraha
- erityisäitiysraha
- isyysraha
- vanhempainraha

Lisää tietoa Kelan oppaasta:

https://www.kela.fi/documents/10180/0/Lapsiperheiden_tuet_esite_Kela.pdf

Kotitehtävä: Pitäkää perhekokous

Miettikää ensi kerralle mikä apu on jo auttanut, ja mikä auttaisi lisää teidän perhettänne? Kirjatkaa ajatuksenne ylös ja palauttakaa ne ensi kerralla ryhmän ohjaajalle. Kokemuksenne ovat meille tärkeitä ja niiden avulla voimme kehittää perhetyön palveluita. Jos ette halua, että kokemuksianne käsitellään ryhmässä, kirjoittakaa sekin ylös.

6. LÄHEISTEN, VERTAISTEN JA YHTEISÖLLINEN TUKE

Tällä kerralla:

- pohditaan läheisverkostojen tärkeyttä
- miten perhetyö voi auttaa verkostojen etsimisessä ja löytämisessä
- vertaisryhmän perustaminen
- alueella toimivia yhteistyö- läheis- ja vertaistoimintoja

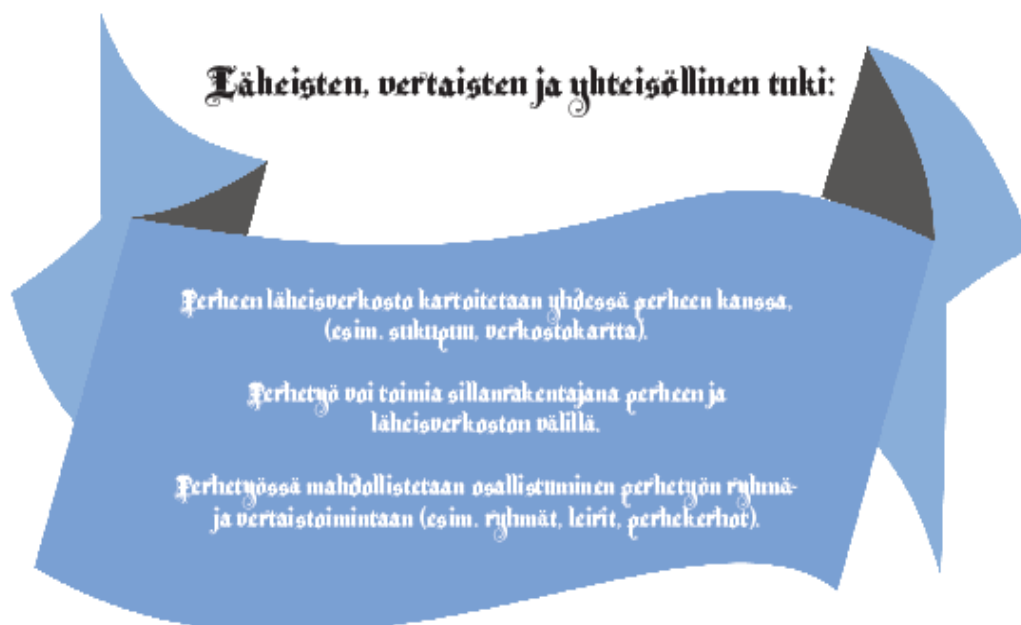
Tapaamisen aluksi kysellään, millainen fiilis jäi viime kerrasta.

Välineet: tälle tapaamiskerralle ei tarvita erityisiä välineitä

Alkujuttu: Kysytään haluaako joku jakaa omia kokemuksiaan edellisestä kerrasta. Puretaan kotitehtävä perhekokous. Kysytään, haluaako joku jakaa kokemuksiaan ja toiveitaan? Mikä oli auttanut ja mikä auttaisi lisää juuri teidän perhettänne? (Ohjaaja kirjaa suullisesti tuotetut ideat). Tällä tapaamisella voidaan halutessanne käsitellä edellisillä kerroilla käsittelemättä jääneitä mielestänne kiinnostavia aiheita.

Kuva 14. Perhetyön sisältöelementit (LAPE Kymenlaakso: perhetyön kehittäjät mallin mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki, muokannut Sirpa Ylämäki)

Jokaisella perheellä olisi hyvä olla ydinperheen ulkopuolella sosiaalisia verkostoja eli perhettä auttavia tahoja. Ne voivat olla isovanhempia, kummeja tai ystäviä, myöhemmin verkostoon mukaan tulevat päivähoito, koulu ja harrastusten mukana tulevat verkostot ja kaverit. Varsinkin siinä tilanteessa, jos perheen omat voimavarat ovat vähissä, korostuu tämän turvaverkoston antama tuki. Jokaisella perheenjäsenellä on perheen yhteisen sosiaalisen verkoston lisäksi oma verkostonsa.

Yksilölliset tekijät kuten luonteenpiirteet, sosiaalisuus, sekä erilaiset vuorovaikutukseen liittyvät tekijät vaikuttavat perheenjäsenten kykyyn rakentaa ja ylläpitää sosiaalista verkostoaan. Myös ihmisen eri elämänvaiheisiin liittyvillä tekijöillä, kuten sosioekonomisella asemalla (yksilön asema yhteiskunnassa), ammatilla, työpaikalla, parisuhteella, perheellä, sukulaisilla, ja ystäväpiirillä, on tärkeä merkitys, miten sosiaalinen verkosto muodostuu.

Sosiaalisen verkoston antamalla tuella on suuri merkitys yksilön hyvinvoinnin kokemiseen. Mitä vahvempi ja tukea antavampi verkosto, sen paremmaksi ihminen kokee hyvinvointinsa.

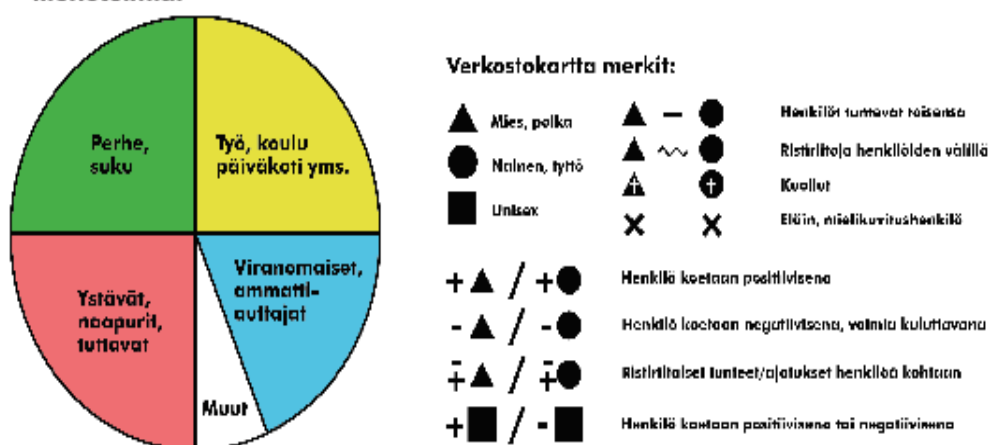
On tehty tutkimuksia, että pienten lasten äidit elävät elämänkaarensa yksinäisintä aikaa. Esimerkki jos perhe on muuttanut työn vuoksi vieraalle paikkakunnalle.

Myös silloin, jos perhettä tai jotain sen jäsenestä kohtaa pitkäaikainen sairaus, avioero tai jokin muu voimavaroja kuluttava tapahtuma saattavat sosiaaliset verkostot heikentyä.

Perhetyön kannalta on tärkeää huomioida perheiden omaa lähiverkostoa koko työskentelyn aikana, mutta erityisesti läheisten merkitys korostuu palveluiden päättymisvaiheessa. Perheen arki jatkuu ilman työntekijää mutta tutut läheiset ovat arjessa mukana. Sen vuoksi myös läheiset on hyvä osallistaa jo aikaisessa vaiheessa mukaan perhetyön prosessiin.

Perhetyöntekijä voi olla avuksi selvittäen ja tehden näkyväksi perheen ja sen jäsenten sosiaalisia verkostoja.

Menetelmiä:

Kuva 15. Verkstokartta (Vilén ym.2014, mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki)

Verkostokartta: Arkityössä perheiden sosiaaliset verkostot pyritään kartoittamaan ja vahvistamaan ja niitä yritetään saada perheiden avuksi arkeen. Verkostokartta on yksi menetelmä. Sen avulla asiakas voi kuvailla millainen tukiverkosto hänellä on ja kuinka se toimii. Vastaavasti sen avulla voidaan saada selville mikä sosiaalisista suhteista ei toimi ja mikä taas tuo voimia ja turvallisuuden tunnetta elämään.

Keskustelua / tai kotitehtävä. Muistele erilaisia perheitä oman elämäsi varrelta. Millaisia verkostoja sinulla on ollut? Millaisia asioita perheissä tehtiin eri tavalla omaan lapsuuden perheeseen verrattuna? Oliko ne asiat mielestäsi oikein vai väärin? Millaisia asioita sinun perheessäsi nyt tehdään? Oletko perinyt malleja lapsuudestasi? Mihin haluaisit muutosta? Missä asiassa perhetyö voisi auttaa sinua. Pohdi tätä ja tuo pohdintasi tulos ensi kerralla ohjaajalle.

Ryhmä- ja vertaistoiminnan perustaminen. Kysytään ryhmältä syntyisikö tästä ryhmästä vertaisryhmä. Missä se voisi kokoontua ja ketkä olisivat kiinnostuneita. Kuka ryhtyisi ryhmän kokoojaksi? Olisiko halukkuutta vaihtaa yhteystietoja ryhmän jäsenten kesken?

Alueella toimivia läheis-, -yhteisö ja vertaistoimintoja:

Kymenlaaksossa on useita kohtaamispaikkoja, joissa voi tavata muita vanhempia ja lapsia. Kohtaamispaikoissa on avointa toimintaa ja perhekahviloita. Lisäksi niissä kokoontuu myös erilaisia vertaistukiryhmiä: odottavien äitien ryhmä, maahanmuuttajaperheiden ryhmä, imetystukiryhmä, isäryhmä, uupuneiden äitien ryhmä, parisuhdeilta, takaisin työelämään -ryhmä jne. Eri kohtaamispaikoissa on erilaista toimintaa, johon voi myös itse vaikuttaa.

(Kymenlaakson perhekeskus)

Tietoa näistä saa perhekeskuksen verkkosivulta:

<https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/kohtaamispaikat>

tai seuraamalla verkosta...

- Haminan lapsiperhetoiminta:
<https://www.facebook.com/haminanlapsiperhetoiminta/>
- Haminan neuvola ja perhetyö:
<https://www.facebook.com/neuvolanperhetyo>
- Haminan kaupunki:
<https://www.hamina.fi/asukkaalle/kasvatus-koulutus/varhaiskasvatus/avoin-varhaiskasvatustoiminta-2/>
- Kotka-Kymin lapsiperhetyö, srk:
<https://www.facebook.com/groups/112490202079>

- Kotkan kaupungin verkkosivuilta:
<https://www.kotka.fi/lapsiperheet/>
- Etelä-Kymenlaakson perhetyö:
<https://www.facebook.com/Etel%C3%A4-Kymenlaakson-perhekeskus-2124064631160440>
- Kouvolan perhekeskukset:
<https://www.facebook.com/Kouvolan-Perhekeskukset-402962113207355>
- Kouvolan srk:
<https://www.kouvolanseurakunnat.fi/kouvolan-seurakunta/lapset>
- Kouvolan kaupunki:
<https://www.kouvola.fi/>
<https://www.kouvola.fi/kasvu-ja-oppiminen/paivahoito-ja-varhaiskasvatus/perhepuistot/>

Muita ryhmä- ja vertaistoimijoita alueilla:

7. HOITO

Tällä kerralla:

- Mitä tarkoittaa sana hoito perhetyössä
- Hoitavan työskentelyn keinoja ja menetelmiä
- Ryhmän lopetus ja palautteen keruu

Tarvittavat välineet: A3-kokoinen paperi/fläppitaulu tms.... tusseja

Tapaamisen aluksi kysellään, millainen fiilis jäi viime kerrasta.

Alkujuttuna Mielikuvituspallo (kehittää mielikuvitusta sekä vuorovaikutustaitoja)

Leikkijät istuvat tai seisovat piirissä. Leikinhjaaja valitsee, kenelle haluaa heittää mielikuvituspalloa. Hän sanoo ”Tämä on pingispallo” ja heittää pallon jollekin. Pallon vastaanottaja jatkaa sanomalla esim. ”Tämä on posliinilautanen” ja heittämällä sen jollekin. Mielikuvituspalloa heitellään, kunnes jokainen on saanut sen ainakin kerran. Kiinniottajan reagointiin vaikuttaa se, mikä hänelle pallona heitetään, tiskirätti vai elävä kana.

Kuva 16. Perhetyön sisältöelementit (LAPE Kymenlaakso: perhetyön kehittäjät mallin mukaan piirtänyt Jyri Ylämäki, muokannut Sirpa Ylämäki)

Mitä hoito tarkoittaa perhetyössä?

Se voi tarkoittaa perhetyöntekijän terapeutista osaamista, jonka hän on hankkinut lisäkoulutuksen kautta tai osaamista, joka on hankittu menetelmäkirjallisuuden avulla.

Käytännön työssä tämä sisältöelementti näkyy kuntouttavalla työotteella työskentelynä. Joskin kuntouttavaa työtä toteutetaan enemmän lastensuojelun perhetyössä, tulisi ennaltaehkäisevässä työssä, eli sosiaalihuollon alaisessa perhetyössäkin pysähtyä miettimään entistä enemmän vanhemman sisäisiä asioita, jotka vaikuttavat, tai voivat jopa estää vanhempana toimimista. Perhetyöntekijän tulisi löytää vanhemmista motivaatiota ja aitoa halua muutokseen ja muuttumiseen. Tämän myötä ulkoinen arjen hallinta voisi alkaa sujua ja näkyä.

Esimerkinä hoidosta perhetyössä voidaan mainita esimerkiksi terapeutit keskustelut. Nämä räätälöidään aina yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Keskustelut ovat lapsikeskeisiä ja niiden avulla voidaan löytää esimerkiksi uusia näkökulmia ja ymmärrystä kiintymysuhteista.

Perhetyöntekijä voi käyttää menetelminä esimerkiksi:

Vuorovaikutusleikkejä eli Theraplay-leikkejä

Marja Laakson, ryhmätheraplay ohjaajan sanoin

"Theraplay-leikit ovat arjen pieniä hömpsötyksiä".

Theraplay on suojattu terapiamuoto, ja sitä voi käyttää siihen kouluttautuneet. Kaikille soveltuvia ja sallittuja ovat Theraplaysta inspiroituneet leikit, jotka ovat helppoja ja lyhyitä toteuttaa ihan arjen kiireiden keskelläkin. Ne sopivat kaikille lapsille, varsinkin heille, joilla on haasteita käyttäytymisessä tai kehityksessä. Ne ovat tueksi myös lapsille, joilla on puutteita vuorovaikutuksessa.

Lapsella ei tarvitse olla mitään erityistä tarvetta osallistuaan, vaan lasta hyödyttää kokonaisvaltaisesti se, että hän saa huomiota, kosketuksia ja onnistumisen kokemuksia. Kenenkä itsetuntoa tällainen ei kohottaisi? Lapselle on myös hyötyä siitä, että vuorovaikutusleikeissä opitaan erilaisten leikkien avulla toimimaan aikuisen ja erilaisten lasten kanssa.

Erityislastentarhanopettaja, ryhmätheraplayohjaaja Marja Laakso on huomannut työssään, että jos aikuisen elämä stressaa, yhteys lapseen saattaa kadota tai kaventua. Tämä vaikuttaa lapsen reaktioiden havaitsemiseen. Aikuisella saattaa olla erilainen temperamentti kuin lapsella ja silloin lapsen reaktioita ei vaan huomaa.

Theraplay voi auttaa. Se on vuorovaikutuksellista ja leikkisää terapiaa, mutta sitä voidaan käyttää ihan arjessakin. Se vaatii vain hieman leikkisyyttä ja heittäytymistä. Tämä voi kuulostaa kaukaiselta, jos arjen rutiinit uuvuttavat, mutta mitä aikuinen ei tekisi oman ja lapsensa hyvinvoinnin eteen. Saattaa nimittäin käydä niin että kun löytää oman leikkisyytensä voi ruveta itsekin nauttimaan siitä. Theraplay kotona aikuisen kanssa voi olla yksinkertainen vuorovaikutusta edistävä leikki, joissa aikuinen kohtaa aidosti lapsen ja on kiinnostunut siitä, mitä lapsi haluaa leikin tiimellyksessä kertoa sanoillaan, eleillään ja ilmeillään. Sen tavoitteena on juuri opettaa vanhempia käyttämään lastensa kanssa myönteisiä vuorovaikutusmalleja.

Theraplay-leikit jakautuvat viiteen erilaiseen peruselementtiin: yhteyden rakentamiseen, hoivaamiseen, jäsentämiseen, haastamiseen, sekä leikkisyyteen. Kaikkien elementtien tarkoituksena on tukea lapsen tervettä kehitystä.

Koska sen tavoitteena on vuorovaikutuksen vahvistuminen ja terveen itsetunnon, sekä sosiaalisten taitojen kehittyminen

Pysytään yhdessä.
Huolehditään kavereista.
Aikuinen johtaa.
Pidetään hauskaa.
(Riutta, 2009)

Esimerkkejä Theraplay- leikeistä, jotka sopivat kotona tehtäviksi:

Jos haluat lisätä lapsesi turvallisuudentuntua tai luottamusta turvallista aikuista kohtaan, valitse silloin hoivaamisleikit:

- **Saippuakuplat** – Puhallellaan yhdessä saippuakuplia, joita lapsi saa rikkoa sormellaan, varpaallaan tai vaikkapa kyynärpäällä, päällä tai jalalla. Aikuinen sanoittaa tekemiset. Esim. Nyt rikotaan kuplia sormella tai päällä jne.
- **Kimallekäsi** – Aikuinen levittää kosteusvoidetta tai maaliväriä lapsen käteen ja painaa sen sitten paperille. Samalla kun levität voidetta voit hieroa tai "hoivata" lapsen kättä. Kun paperille on jäänyt käden jälki, voitte koristella sen kimalteella.
- **Käsien rasvaus** – Rasvaamista ei tehdä rasvaamisen vuoksi, vaan rasva on hyvä väline hoivaamisessa. Hoivan antamisen ja saamisen myötä lapseen rakennetaan yhteyttä.

Jos haluat rauhoittaa levotonta lastasi valitse tällöin leikiksi yhteydenrakentamisleikit:

- **Ilmapallo** – Ilmapallo laitetaan käsivarsien väliin ja se lähetetään eteenpäin liikuttamatta käsiä. Jos on useampi lapsi, voidaan muodostaa piiri ja annetaan ilmapallon kiertää ympäri piiriä. Kokeilkaa siirtämistä päiden tai mahojen välissä. Tärkeää on yhteistyö ja niin hitaasti kävely, että ilmapallo ei tipu

Jos lapsellasi on keskittymisvaikeuksia, yliaktiivisuutta tai tarvetta kontrolloida ympäristöä, valitse silloin jäsentävät leikit, joiden avulla lapsi oppii samalla vuorovaikutusta

- **Lapsen pituuden mittaus** – aikuinen mittaa lapsen pituuden tai käden, säären, jalan pikkumarpaan tai vaikkapa hymyn pituuden esim. wc-paperiarkeilla. Jos lapsi osaa laskea, voitte yhdessä laskea, kuinka monta arkkia pitkä kukin vartalon osa on.
- **Ääriviivat** – Pyydä lasta istumaan syliisi. Ota paperiarkki ja piirtäkää paperille esim. käden tai jalan ääriviivat. Lapsen pitää istua paikoillaan, kun aikuinen piirtää. Lapsi saa värittää kuvan ja samalla voitte keskustella, miten isoksi tytöksi tai pojaksi hän onkaan kasvanut. Säästäkää kuva ja piirtäkää uusi kuva sovitun ajan päästä.

Jos lapsesi on ujo, herkkä tai sisäänpäin kääntynyt, valitse tällöin haastavat leikit

- **Sulka** – aikuinen ja lapsi istuu vastakkain, molemmilla pieni tyyny kasvojen edessä, pitäen molemmat kiinni omista tyynyistään. Tyynyt ovat heidän välissään leuan korkeudella. Puhalla sulka omalta tyynyltäsi kohti lapsen tyynyä. Lapsen tavoitteena on saada sulka asettumaan omalle tyynylleen. Vaihtakaa osia.
- **Kottikärryt** – lapsi laittaa kädet lattiaan. Aikuinen seisoo hänen takanaan tarttuen tukevasti nilkoista tai aivan polvien yläpuolelta. Lapsi kävelee käsillään sovitun matkan tai niin kauan, kun hän jaksaa. Huom. Tämä on raskasta lapselle ja aikuisen tulee lopettaa heti kun lasta alkaa väsyttää.

Kirjavinkki & lähde

- Theraplay- Vuorovaikutusterapian käsikirja, Jernberg & Booth (2003).

MLL:n leikkipankista löytyy lisää leikkejä kuten vuorovaikutusta lisäävä: Vahvuustassut. Siinä vahvistetaan lapsen itsetuntoa ja ymmärrystä omista vahvuuksista.

Leikkipankkiin pääsee täältä: <https://leikkipankki.fi/haku>

Voimauttava työskentely perhetyössä on perheen hyvää kohtaamista. Perhetyössä asiakas kohdataan arvostavasti ja sitä kautta luodaan luottamuksellinen työskentelysuhde. Tämä on voimauttavaa ja auttaa perhettä muutokseen.

Voimauttavassa perhetyössä työntekijä pyrkii löytämään perheen oman motivaation, jotta parempi arki saataisiin luotua. Tätä varten etsitään ja huomioidaan jokaisen perheenjäsenen vahvuudet, käytetään kannustavaa puhetta sekä pyritään luomaan positiivinen ilmapiiri. Perhetyöntekijän avustamana perheen on mahdollista muuttua ja omaksua uusia toimintatapoja ja tätä kautta selvitä haastavista tilanteista.

Voimauttava työskentely mahdollistaa perheen kuntoutumisen, jolla taas tarkoitetaan sisällöllisesti mm. perhetyöntekijöiden kotikäyntejä. Käynneillään perhetyöntekijät tukevat tuen tarpeessa olevaa perheenjäsentä tai koko perhettä läsnäolollaan, kuntouttavilla toiminnallisilla menetelmillä. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä toimintaterapeutin, perheterapeutin, psykiatrin ja psykologin kanssa.

Perheiden kanssa:

- intensiivinen työskentely, sisältäen kotitehtäviä
- myös iltaisin ja viikonloppuisin
- perhekuntoutuksen tavoitteet määritellään asiakasperheen ja sosiaalityöntekijän kanssa hoitoneuvotteluissa
- perheenjäsenet mukaan kuntoutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen

Perhetyöntekijä auttaa, tukee ja kannustaa vertaistuen saamiseksi

Se on tutkitusti tärkeä voimaannuttava asia ihan jokaiselle, mutta erityisesti perhetyön piirissä oleville perheille.

Alatalo ym. (2017) ovat tutkineet vertaistuen merkitystä raportissaan ja todenneet sen olevan perhetyön vaikuttavuutta lisäävä elementti. Perheet saavat suoraan tukea samanlaisessa tilanteissa ja samanlaisia asioita kokemuksia läpikäyneiden kesken. Tästä on hyötyä myös pitkällä tähtäimellä, siinä vaiheessa, kun perhetyötä ollaan päättämässä. Kun perheellä on arjessa valmiiksi vertaistukea joko vertaisista tai läheisistä muodostuen, ei perhe jää aivan yksin arkeaan pyörittämään.

Kuntoutusmuotoja esim.

- Theraplay
- ICDP (Kannustava vuorovaikutus -ohjelma, joka soveltuu käytettäväksi kaikenikäisten lasten kanssa. Se pohjautuu ihmisten voimavaroihin ja suhteisiin tavoitteenaan tukea ja edistää vanhempien sekä perheiden parissa työskentelevien ammattihenkilöiden lapsinäkemystä, sensitiivisyyttä ja vuorovaikutustaitoja.)
- Perhe- ja toimintaterapia

Asiakkaiden kokemuksia voimaantumisenesta? Keskustelua ryhmän kanssa.

Voimavara- ja ratkaisukeskeisyyden menetelmiä...

Perhetyöntekijä pyrkii löytämään ja näkemään jokaisen perheenjäsenen omat voimavarat hahmottaen niihin liittyviä toimintatapoja - ja toisaalta myös muutokseen liittyviä haasteita. Omia voimavaroja voi vahvistaa tiedostamalla omia toimintatapoja ja pyrkimällä tietoisesti kohti muutosta.

Vanhempien ja koko perheen voimavarojen puheeksi ottamiseen ja tunnistamiseen on kehitetty erilaisia menetelmiä. Tällaisia ovat esimerkiksi voimavaralähtöinen (motivoiva) haastattelu ja voimavarojen tunnistamiseen on kehitetty lomakkeet Lasta odottavan perheen arjen voimavarat ja Vauvaperheen arjen voimavarat. (THL)

Voimavaramittareita löytyy täältä:

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/lomakkeet-neuvolatyohon#Voimavaralomakkeet

Liitteet 2–3; THL sivuilta mukailut pikkulapsiperheen ja vauvaperheen voimavaramittarit. Voidaan tulostaa ja ottaa käyttöön.

Ratkaisukeskeinen toimintatapa

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa kehitettiin 1970–1980-luvuilla käytännön perheterapiatyössä Brief Family Therapy Center -klinikalla USA:ssa. Suomeen ratkaisukeskeinen lähestymistapa löysi tiensä 1970-luvun puolivälissä, jolloin nimivaihtoehtoina olivat yhä varsin kuvaavina sellaisina - voimavarakeskeisyys ja tavoitekeskeisyys. Usein näkeekin käytettävän yhdistelmätermiä ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys.

Ratkaisukeskeisen työtapen tunnuspiirteitä ovat menneisyyden ja kokemusten tarkastelu ja niiden ymmärtäminen voimavaroina. Ohjauksen keskipisteenä voidaan käyttää asiakkaan ongelmien sijasta myönteisiä poikkeuksia. Voidaan esimerkiksi selvittää missä asiakas onnistuu, miten se havaitaan ja millaiset keinot ovat johtaneet onnistumiseen, sekä miten näitä onnistumisia saataisiin lisättyä. Huomionarvoista on, että ratkaisukeskeisyys ei viittaa valmiiden ratkaisujen tarjoamiseen keskustelukumppanille, vaan tämän tavoitteisiin, päämääriin ja voimavaroihin keskittymiseen. Vaikkakin ratkaisukeskeisyys on käytännön strategia, joka antaa välineitä ongelmatilanteissa ja kehittämistyössä toimimiseen sekä yksilö- että ryhmätasolla, niin käsite ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneisuus on myönteinen, maalaisjärkinen ajattelu- ja välineitä paitsi työhönsä, niin myös oman elämän kysymyksiin. Työskentelyyn sisältyy aina myös arviointia, joka tekee edistymisen näkyväksi.

Leena Helle kiteyttää ratkaisukeskeisen terapian ydinajatusta seuraavasti:

”Jos ei ole ongelmaa, älä korjaa mitään. Jos tekemisesi ei toimi, tee jotain eri tavalla. Kun asiat toimivat, tee lisää samanlaista.”

Ratkaisukeskeisiä menetelmiä:

- Huolen vyöhykkeistö: Stakesille 2007 Erikson & Arnkil kehittämä malli.

Voidaan käyttää välineenä arvioimaan huolta, mutta myös janamaisesti asettamalla janelle erilaisia palveluita. Esim. kodinhoitoon tai lastenkasvatukseen.

Huoleton tilanne	Pieni huoli		Harmaa vyöhyke		Suuri huoli	
	1	2	3	4	5	6
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa. Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava heti.	Huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos tilanteeseen saatava heti.

Kuva 17. Huolen vyöhykkeistö (Erikson & Arnkil, 2012 mukaan Sirpa Ylämäki)

- *Ihmekysymykset* (ellei ehditty tehdä aiemmin, osiossa 4 konkreettinen apu, voidaan toteuttaa tässä ryhmän kanssa)
- *Lapsen kanssa tehtäviä voi olla esimerkiksi:*
Lukunurkkaus, satutuokio, loruttelu, tanssihetki, höyhensilittely, saippuakuplat tai vaikkapa rasvaus. Mielikuvitus vain on rajana.
- *Tunne Muksu kirjasta*– harjoitteita esim. "tunnenallet" voi opetella tunteiden sanoittamista. (Peltonen & Kullberg-Piilola)
- *Ben Furman; Muksuoppi:* <http://www.muksuoppi.fi/>
- *Leena Helle: Milloinkaan ei ole aina - 12 askelta ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyteen-* malli: http://www.toimisait.com/ratkes/userData/lehdet_pdf/ratkes2.1999.pdf
- *Minä osaan ja onnistun- kirja:* Neuvokkaan perheen kirja on 4–10 v. lapselle ja vanhemmalle. Kirjan tarkoitus on vahvistaa lapsen itsetuntoa ja myönteistä minäkuvaa: Kiinnittää huomiota lapsen osaamiseen, onnistumiseen ja perheen arjessa tapahtuviin hyviin asioihin. Voi tilata täältä: <https://www.sydankauppa.fi/Neuvokas-perhe-Minae-osaan-ja-onnistun> sisältää erilaisia tehtäviä.

RYHMÄN LOPETUS

Kerätään ryhmäläisiltä palautetta tämän toiminnallisen menetelmän avulla:

Ajatus- ja puhekuplat

Osallistujat miettivät kokoontumisia ja käsiteltyjä teemoja. Heräsikö teemojen kautta uusia ajatuksia, mikä oikeasti on auttanut heitä, ja mitä he toivoisivat perhetyöltä jatkossa? Sen jälkeen he piirtävät paperille ison ajatus- ja puhekuplan ja kirjoittavat ajatuksensa ajatuskuplaan ja suullisesti annettavan palautteen puhekuplaan. Paperit voidaan koota seinälle yhteistä tarkastelua varten. Keskustelua ja koontia aiheesta.

Tämän palautteen avulla toivotaan saatavan vastaus kysymykseen millaista apua perheet itse kokevat tarvitsevansa.

Kiitokset ja loppusanat!

Kiitä perheitä rohkeudesta olla mukana kehittämässä perhetyötä.

Kiitä kommentaista ja ajasta, jonka jaoitte kanssamme.

Kiitä niistä arvokkaista tiedonhippusista, joita toitte tähän ryhmään!

Puuha Pete

**Peppi
Pitkätossu**

**Herra
Tossavainen**

**Vaahteranmäen
Eemeli**

**Prinsessa
Ruusunen**

Jöröjukka

**Maija
Poppanen**

**Pelle
Hermannin**

**Risto
Räppääjä**

Nalle Puh

Harry Potter

**Hermione
Granger**

**Minerva
McGarniwa**

Känkkäränkkä

**Myrskyluodon
Maija**

**Pekka
Puupää**

Justiina

**Pieni
Runotyttö**

Kaunotar

Kulkuri

Risto Reipas

**Liisa
Ihmemaassa**

**Kippari
Kalle**

Tuhkimo

Tulitikku tyttö

**Prinsessa
Tähkää**

Muumimamma

Muumipappa

Pikku Myy

Peter Pan

Aku Ankka

Roope Ankka

Pelle Peloton

**Matami
Mimmi**

Minni Hiiri

Super Mario

**Marge
Simpson**

**Homer
Simpson**

Hans Solo

**Prinsessa
Leia**

**Hyvä
Haltijatar**

Pipsa Possu

Äiti possu

Isä possu

Late Lammas

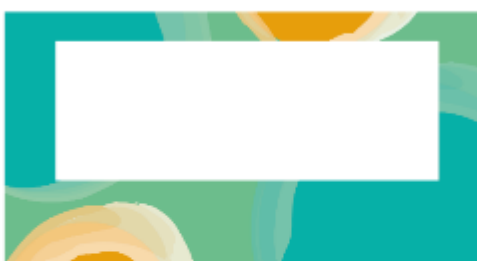
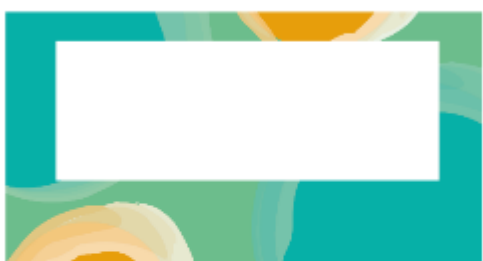
**Maija
Mehiläinen**

Röllipeikko

**Menninkäistytö
Milli**

Asterix

Obelix

VAUVAPERHEEN VOIMAVARAMITTARI

Liite 2

Valitse joka kohdassa neljästä vaihtoehdosta yksi, joka vastaa parhaiten elämäntilannettasi.

1=Täysin samaa meiltä, 2=Osittain samaa mieltä, 3=Osittain eri mieltä, 4=Täysin eri mieltä

Lomakkeen täytti:

Äiti _____ Isä _____

Äiti ja isä yhdessä _____ (Äidille merkintä X ja isälle O)

Lapsen ikä: _____ kuukautta

VAUVAN SYNTYMÄN JÄLKEINEN UUSI ELÄMÄNTILANNE				
1. Olen kyennyt riittävästi työstämään raskauteen ja synnytykseen liittyviä asioita	1	2	3	4
2. Olen saanut riittävästi tietoa synnytyksen jälkeisestä masennuksesta	1	2	3	4
3. Olen kyennyt riittävästi työstämään raskauteen ja elämänmuutoksiin	1	2	3	4
4. Otamme vauvan tarpeet huomioon perheemme ajankäytössä	1	2	3	4
5. Työn ja perhe-elämän yhdistäminen sujuu vaivattomasti	1	2	3	4
6. Kotimme sopii lapsiperheelle	1	2	3	4
7. Asuinympäristömme on lapsiystävällinen ja turvallinen	1	2	3	4
VANHEMMUUS JA VAUVAN HOITO				
8. Minulla on riittävästi aikaa olla vauvan kanssa	1	2	3	4
9. Minun on yleensä helppoa ymmärtää vauvan tarpeita	1	2	3	4
10. Uskallan käsitellä vauvaa kohtaan tuntemiani kielteisiä tunteita	1	2	3	4
11. Vauvan luonne/temperamentti vastaa odotuksiani	1	2	3	4
12. Tietoni vanhemmuudesta ovat riittävät	1	2	3	4
13. Minulla on monia mukavia hetkiä vauvan kanssa	1	2	3	4
14. Osaan hoitaa vauvaani	1	2	3	4
15. Imetys sujuu odotetusti	1	2	3	4
16. Pystyn käsittelemään epävarmuuden tunteitani	1	2	3	4
17. Vanhemmuus on odotusteni mukaista	1	2	3	4
18. Tunnen olevani riittävän hyvä vanhempi	1	2	3	4
19. Tunnistan itsessäni asioita, joissa voisin kehittyä vanhempana	1	2	3	4
20. Voin tarvittaessa keskustella omien vanhempieni kanssa vanhemmuudesta	1	2	3	4

PARISUHDE				
21. Välillämme on hyvä keskusteluyhteys	1	2	3	4
22. Meillä on riittävästi yhteistä aikaa	1	2	3	4
23. Suhteemme on läheinen	1	2	3	4
24. Pystymme keskustelemaan seksuaalielämästäme	1	2	3	4
25. Osaamme riidellä ja sopia	1	2	3	4
26. Osoitamme toisillemme hellyyttä	1	2	3	4
27. Olen tyytyväinen parisuhteeseeni	1	2	3	4
28. Kotityöt jaetaan perheessämme oikeudenmukaisesti	1	2	3	4
29. Vuorottelemme aika ajoin vauvan hoidossa	1	2	3	4
30. Pyrimme tekemään mukavia asioita yhdessä	1	2	3	4
PERHEEN TUKIVERKOSTO				
31. Saamme tarvittaessa apua isovanhemmilta	1	2	3	4
32. Meillä on apua antavia naapureita tai tuttaviamme	1	2	3	4
33. Tarvitessani saan tukea läheiseltä henkilöltä	1	2	3	4
34. Saamme tukea muilta lapsiperheiltä	1	2	3	4
35. Meidän on mahdollista saada lastenhoitoapua	1	2	3	4
36. Paikkakunnallamme on riittävästi lapsiperheille tarkoitettuja palveluja	1	2	3	4
PERHEEN TERVEYS JA ELÄMÄNTAVAT				
37. Vanhempien terveys on hyvä	1	2	3	4
38. Huolehdimme terveydestämme	1	2	3	4
39. Kenelläkään ei ole huolta aiheuttavaa sairautta tai vammaa	1	2	3	4
40. Perheenjäsenet ovat enimmäkseen hyvällä tuulella	1	2	3	4
41. Perheemme elämäntavat virkistävät meitä	1	2	3	4
42. Kenenkään perheenjäsenen päihteiden käyttö ei aiheuta huolta	1	2	3	4
43. Tunnen itseni useimmiten virkeäksi	1	2	3	4
44. Minulla on mieluinen harrastus	1	2	3	4
45. Meillä on riittävästi perheen yhteistä aikaa	1	2	3	4
46. Nukun riittävästi	1	2	3	4
47. Perheellämme on huumorintajua	1	2	3	4
PERHEEN TULEVAISUUDENNÄKYMÄT				
48. Perheemme taloudellinen tilanne on turvattu	1	2	3	4
49. Perheessämme ei ole pelkoa työttömyydestä	1	2	3	4
50. Perheemme tulevaisuudennäkymät ovat valoisat	1	2	3	4
51. Hengelliset tai henkiset asiat antavat meille voimaa	1	2	3	4
52. Meillä on riittävät voimavarat selvittää tässä elämäntilanteessa	1	2	3	4
Vapaat kysymykset:				
53. Mitkä muut tekijät antavat perheelle voimia?				
54. Mitkä muut tekijät kuormittavat perhettä?				

PIKKULAPSIPERHEEN ARJEN VOIMAVARAT MITTARI

Valitse joka kohdassa neljästä vaihtoehdosta yksi, joka vastaa parhaiten elämäntilannettasi.

1 = Täysin samaa meiltä,

2 = Osittain samaa mieltä,

3 = Osittain eri mieltä,

4 = Täysin eri mieltä

Lomakkeen täytti:

Äiti ___ Isä ___ Äiti ja isä yhdessä ___ (Äidille merkintä X ja isälle O)

Lapsen ikä: ___ vuotta ___ kuukautta

Pikkulapsiperheen elämäntilanne				
Olen osannut varautua lapsen tuomiin elämänmuutoksiin	1	2	3	4
Otamme lapsen tarpeet huomioon perheemme ajankäytössä	1	2	3	4
Työn ja perhe-elämän yhdistäminen sujuu vaivattomasti	1	2	3	4
Kotimme sopii lapsiperheelle	1	2	3	4
Asuinympäristömme on lapsiystävällinen ja turvallinen	1	2	3	4
Vanhemmuus ja lapsen hoito				
Minulla on riittävästi aikaa olla lapsen kanssa	1	2	3	4
Minun on yleensä helppoa ymmärtää lapsen tarpeita	1	2	3	4
Minun on yleensä helppoa vastata lapsen tarpeisiin	1	2	3	4
Uskallan käsitellä lasta kohtaan tuntemiani kielteisiä tunteita	1	2	3	4
Lapsen luonne/temperamentti vastaa odotuksiani	1	2	3	4
Minua ei huolestuta mikään lapsen kehityksessä	1	2	3	4
Minulla on monia mukavia hetkiä lapsen kanssa	1	2	3	4
Osaan hoitaa lastani	1	2	3	4
Pystyn käsittelemään epävarmuuden tunteitani	1	2	3	4
Pystyn asettamaan rajat lapselle	1	2	3	4
Vanhemmuus on odotusteni mukaista	1	2	3	4
Tunnen olevani riittävän hyvä vanhempi	1	2	3	4
Tunnistan itsessäni asioita, joissa voisin kehittyä vanhempana	1	2	3	4
Voin tarvittaessa keskustella omien vanhempieni kanssa vanhemmuudesta	1	2	3	4

Parisuhde

Välilläämme on hyvä keskusteluyhteys	1	2	3	4
Meillä on riittävästi yhteistä aikaa	1	2	3	4
Suhteemme on läheinen	1	2	3	4
Pystymme keskustelemaan seksuaalielämästä	1	2	3	4
Osaamme riidellä ja sopia	1	2	3	4
Osoitamme toisillemme hellyyttä	1	2	3	4
Olen tyytyväinen parisuhteeseeni	1	2	3	4
Kotityöt jaetaan perheessämme oikeudenmukaisesti	1	2	3	4
Vuorottelemme aika ajoin lapsen hoidossa	1	2	3	4
Pyrimme tekemään mukavia asioita yhdessä	1	2	3	4

Perheen tukiverkosto

Saamme tarvittaessa apua isovanhemmilta	1	2	3	4
Meillä on apua antavia naapureita tai tuttavita	1	2	3	4
Tarvitessani saan tukea läheiseltä henkilöltä	1	2	3	4
Saamme tukea muilta lapsiperheiltä	1	2	3	4
Meidän on mahdollista saada lastenhoitoapua	1	2	3	4
Paikkakunnallamme on riittävästi lapsiperheille tarkoitettuja palveluja	1	2	3	4

Perheen terveys ja elämäntavat

Vanhempien terveys on hyvä	1	2	3	4
Huolehdimme terveydestämme	1	2	3	4
Kenelläkään ei ole huolta aiheuttavaa sairautta tai vammaa	1	2	3	4
Perheenjäsenet ovat enimmäkseen hyvällä tuulella	1	2	3	4
Perheemme elämäntavat virkistävät meitä	1	2	3	4
Kenenkään perheenjäsenen päihteiden käyttö ei aiheuta huolta	1	2	3	4
Tunnen itseni useimmiten virkeäksi	1	2	3	4
Minulla on mieluinen harrastus	1	2	3	4
Meillä on riittävästi perheen yhteistä aikaa	1	2	3	4
Nukun riittävästi	1	2	3	4
Perheellämme on huumorintajua	1	2	3	4

Perheen tulevaisuudennäkymät

Perheemme taloudellinen tilanne on turvattu	1	2	3	4
Perheessämme ei ole pelkoa työttömyydestä	1	2	3	4
Perheemme tulevaisuudennäkymät ovat valoisat	1	2	3	4
Hengelliset tai henkiset asiat antavat meille voimaa	1	2	3	4
Meillä on riittävät voimavarat selvitä tässä elämäntilanteessa	1	2	3	4
Mitkä muut tekijät antavat perheelle voimia?				
Mitkä muut tekijät kuormittavat perhettä?				

PERHETILANNEPUNTARIT

Liite 4

Puntari 1: Lapsen/lasten puntari

0 = arvio tilanteesta perhetyön alussa x

= arvio tilanteesta perhetyön päätyttyä

Valitse perheen tilannetta kuvaava numero. Mikäli esitetyt tilanteet tuntuvat teistä riittämättömiltä, niin käytäkää rohkeasti kohtaa "MUU, MIKÄ?"

Tilanne painaa mieltä?					
Ei lainkaan			Erittäin paljon		
1	2	3	4	5	
1 fyysinen terveys					
2 kehitys					
3 mieliala					
4 luonne					
5 käyttäytyminen					
6 uneen liittyvä asia					
7 ruokailuun liittyvä asia					
8 kaveripiiri					
9 yksinäisyys					
10 koulunkäyntiin liittyvä asia					
11 sisarusten väliset suhteet					
12 päivä- tai tilapäishoitoon liittyvä asia					
13 Muu, mikä?					
14 Muu, mikä?					

PERHETILANNEPUNTARIT

Liite 5

Puntari 2: Äidin/puolison puntari

0 = arvio tilanteesta perhetyön alussa

x = arvio tilanteesta perhetyön päätyttyä

Valitse perheen tilannetta kuvaava numero. Mikäli esitetyt tilanteet tuntuvat teistä riittämättömiltä, niin käytäkää rohkeasti kohtaa "MUU, MIKÄ?"

Tilanne painaa mieltä?				
Ei lainkaan		Erittäin paljon		
1	2	3	4	5
15 fyysinen terveys				
16 mieliala/mielenterveys				
17 itsetunto				
18 jaksaminen				
19 tapa ilmaista tunteita				
20 suhde lapseen/lapsiin				
21 oma pärjääminen lapsenkasvatuksessa				
22 oma pärjääminen lapsenhoidossa				
23 lasten kanssa vietettävän ajan määrä				
24 yksinäisyys / tuen saanti				
25 suhde päihteisiin				
26 työtilanne				
27 koulutus-/opiskelutilanne				
28 harrastustilanne				
29 Muu, mikä?				
30 Muu, mikä?				

PERHETILANNEPUNTARIT

Liite 6

Puntari 2: Isän/puolison puntari

0 = arvio tilanteesta perhetyön alussa

x = arvio tilanteesta perhetyön päätyttyä

Valitse perheen tilannetta kuvaava numero. Mikäli esitetyt tilanteet tuntuvat teistä riittämättömiltä, niin käytäkää rohkeasti kohtaa "MUU, MIKÄ?"

Tilanne painaa mieltä?				
Ei lainkaan			Erittäin paljon	
1	2	3	4	5
31 fyysinen terveys				
32 mieliala/mielenterveys				
33 itsetunto				
34 jaksaminen				
35 tapa ilmaista tunteita				
36 suhde lapseen/lapsiin				
37 oma pärjääminen lapsenkasvatuksessa				
38 oma pärjääminen lapsenhoidossa				
39 lasten kanssa vietettävän ajan määrä				
40 yksinäisyys / tuen saanti				
41 suhde päihteisiin				
42 työtilanne				
43 koulutus-/opiskelutilanne				
44 harrastustilanne				
45 Muu, mikä?				
46 Muu, mikä?				

PERHETILANNEPUNTARIT**Puntari 2: Koko perheen puntari**

0 = arvio tilanteesta perhetyön alussa

x = arvio tilanteesta perhetyön päätyttyä

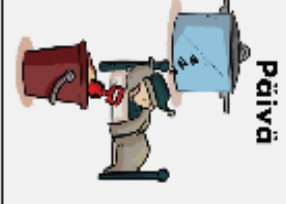

Liite 7

Valitse perheen tilannetta kuvaava numero. Mikäli esitetyt tilanteet tuntuvat teistä riittämättömiltä, niin käytäkää rohkeasti kohtaa "MUU, MIKÄ?"

Tilanne painaa mieltä?					
Ei lainkaan			Erittäin paljon		
1	2	3	4	5	
47 vanhempien keskinäinen suhde					
48 vanhempien yhteisen ajan määrä					
49 asioista sopiminen					
50 vanhempien erilaiset kasvatuseriaatteet					
51 perheen päivärytmi					
52 kotitöiden jakaminen					
53 lastenkasvatusvastuun jakaminen					
54 lastenhoitovastuun jakaminen					
55 lasten huoltajuus- ja tapaamisasiat					
56 suhteet sukulaisiin					
57 yhteisten perhetuttavien määrä					
58 perheen taloudellinen tilanne					
59 perheen asuntotilanne					
60 epävarmuus, mistä saa apua tarvittaessa					
61 Muu, mikä?					
62 Muu, mikä?					

Sekvenssikartta

Liite 8

	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
Aamu 							
Päivä 							
Iltä 							

Lähteet:

- Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaisia, yhteistä perhetyötä. Thl. Työpäivi 21/2017 Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134816/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1 [viitattu 24.11.2020].
- Cacciatore, R. 2018. Kiukkukirja. Väestöliitto. PDF-dokumentti. <https://www.hyvaksymys.fi/uploads/2018/10/75f8e041-kiukkukirja.pdf> Saatavissa: [viitattu 27.12.2020].
- Eriksson, A. & Arnkil, T.-E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1 [viitattu 27.12.2020].
- Jernberg, A.-M., Booth, P.-B. & Träff, T. (suom.) 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Lillqvist, O., Pihlajärvi, A., Martikainen, A., Savinainen, A.-M., Serenius-Sirve, S., Kippola-Pääkkönen, A., Martin, C. & Hietaranta, S. 2014. Arki toimimaan - vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen. Porvoo: ADHD-liitto ry.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2011. Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Neuvokas perhe, 2020. Meidän perheen tunnetaidot. Saatavissa: <https://neuvokasperhe.fi/meidan-perheen-tunnetaidot/> [viitattu 27.12.2020].
- Nuorten terveystalo. s.a. Mielenterveyden vahvistaminen. Tunteet haltuun. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx [viitattu 16.11.2020].
- Näkki, P. & Sayed, T. (toim.) 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita.
- Positiivinen kasvatus, 2020. Selviytyä vai kukoistaa? – perheen toimintasuunnitelma arjen apuna. Saatavissa: <https://positiivinenkasvatus.fi/siivousleikki-ja-helpot-siirtymat-arjen-vinkit/selviytya-vai-kukoistaa-perheen-toimintasuunnitelma-arjen-apuna/> [viitattu 16.11.2020].
- Pyhäjoki, J. 2018. Systeemisyyden ja dialogisuuden Miten lähestymistavat täydentävät toisiaan? THL. Systeeminen, monitoimijainen lastensuojelu –seminaari. Diasarja. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/3898471/Jukka+Pyh%C3%A4joki+21.3.2018.pdf/1223c912-090d-4bce-9e60-ac98f2d4c8ce> [viitattu 28.11.2020].
- Riutta, N. 2009. Hoivaa ja hyvää kosketusta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kirkkojakaupunki.fi/hoivaa-ja-hyvaa-kosketusta#08b1ccb0> [viitattu 24.11.2020].
- Sekki, S. 2018. Arki perhetyön kohteena: Tutkimus uuden työtavan kokeilusta Arki haltuun -hankkeessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/234811/Arkiperh.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 27.12.2020].
- Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Tapio, N. & Vilén, M. 2014. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.
- Suomen mielenterveys ry, 2020. Näin opit paremmaksi kuuntelijaksi. Saatavissa: <https://mieli.fi/mielenterveys/ihmissuhteet/vuorovaikutustaidot/n%C3%A4in-opit-paremmaksi-kuuntelijaksi> [viitattu 24.11.2020].
- Vuorinen, K. 2017. Eriyksen tuen oppijoiden ensimmäinen luokka. Teoksessa: Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen Bongausopas. Jyväskylä: PS- kustannus, 61–65.
- Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. 2013. Saatavissa: <https://www.vslk.fi/index.php?id=19> [viitattu 24.11.2020].
- Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2014. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 221–222.
- Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Vilja, R. & Parviainen, K. 2014. Perheen työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 229–234.
- Vilja, R. & Väänänen, J. 2014. Perheen työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 235–236.
- Väestöliitto. 2020. s.a. Ihmissuhteet perustuvat vuorovaikutukseen. Artikkelit Saatavissa: <https://www.hyvaksymys.fi/artikkelit/ihmissuhteet-perustuvat-vuorovaikutukseen/> [viitattu 28.11.2020].

Kymsote

Kymenlaakson sosiaali- ja
terveyspalvelujen kuntayhtymä

Viranhaltijapäätös

27.10.2020

72/2020

D/2939/13.00.01/2020

Asia	Tutkimusluvan myöntäminen
Päätös	Myönnän tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti "Arkeen tukea - asiakas osalliseksi, Perhetyön asiakaskehittäjäryhmän suunnitelma" 8/2020-4/2021. Opiskelija Sirpa Ylämäki, XAMK, sosionomi amk. Kymsoten yhteyshenkilö on Laura Muurikka. Valmis opinnäytetyö (julkinen versio) tulee toimittaa sähköisesti osoitteeseen kirjaamo@kymsote.fi
Perustelut	Liitteenä olevassa tutkimuslupahakemuksessa ja tutkimussuunnitelmassa.
Viranomainen ja virka-asema	<i>*Päätös on allekirjoitettu sähköisesti*</i> Anu Salonen Sosiaalityön palvelujohtaja
Lisätietojen antaja	Maria Penttinen, Anu Salonen
Jakelu	Sirpa Ylämäki, Laura Muurikka
Liite	Tutkimuslupahakemus, tutkimussuunnitelma, XAMK-sopimus
Päätös nähtävänä	Kuntayhtymän kirjaamossa (Kotkantie 41, Kotka)
Oikaisuvaatimusohje (kuntalain mukainen oikaisuvaatimusmenettely)	Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen. Oikaisuvaatimusoikeus Oikaisuvaatimuksen saa tehdä: <ul style="list-style-type: none"> • se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) ja • kuntayhtymän jäsenkunta ja jäsenkunnan jäsen.
	Oikaisuvaatimusaika Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus on toimitettava Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymän kirjaamoon viimeistään

Viranhaltijapäätös

27.10.2020

72/2020

määräajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon aukioloajan päättymistä.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jolle muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, kolmantena päivänä viestin lähettämisestä.

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun päätös on julkaistu nähtäväksi yleisessä tietoverkossa.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusaajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, on Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymän hallitus.

Postiosoite, Kotkantie 41, 48210 Kotka
Käyntiosoite Kotkantie 41 D 9, 48210 Kotka
Sähköpostiosoite: kirjaamo@kymsote.fi
Puhelinnumero: 040 6296 630 tai 05 22051
Aukioloaika: ma-pe klo 9.00-15.00

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan oikaisua
- se, millaista oikaisua vaaditaan
- millä perusteella oikaisua vaaditaan.

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos oikaisuvaatimus päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

Haastattelun kysymykset
20.10.20

Kysymyksiä siitä millainen tuotoksen toivottaisiin olevan.

1. Mistä olisi hyvä lähteä liikkeelle?
2. Millaisesta asiakakunnasta ryhmät kasattaisiin? (Lapsiperheiden sosiaalipalvelu, neuvolan perhetyön asiakkaat vai perhetyön asiakkaat)
3. Miten ryhmää lähdettäisiin konkreettisesti viemään eteenpäin?
4. Mitä teemoja asiakaskehittäjäryhmään laitettaisiin?
5. Kuinka monelle kokoontumiskerralle tuotos suunniteltaisiin?
6. Kuinka pitkiä "ryhmäkokoontumiset" olisivat?
7. Olisiko tarkoitus järjestää ryhmät livenä vai verkossa etänä?
8. Kuinka laajasti haluttaisiin, että asioita käsiteltäisiin?
9. Olisiko asiakaskehittäjä suunnitelma - sähköinen vai paperiversio?
10. Toteutetaanko Kymsoten logoilla vai vapaamuotoisesti?
11. Haluaisitteko että tuotos tehtäisiin sähköisenä vai paperiversiona?

Palautekysely

4.1.2021

**Kymsoten perhetyön työelämäohjaajalle ja perhekeskuskoordinaattorille
opinnäytetyönä tuotetusta Arkeen tukea – asiakas osalliseksi
nimisestä asiakaskehittäjäryhmän ohjausmateriaalista. (Liite PDF-tiedostona)**

1 Miten arvioisit seuraavien tavoitteiden toteutumista Arkeen tukea – asiakas osalliseksi toiminnallisessa perheryhmässä työntekijän kannalta?

- ◆ Onko tuotos käytännönläheinen ja helppolukuinen?
- ◆ Onko asiat selkeästi esitetty?
- ◆ Onko tuotoksessa esitelty materiaali asiakkaita/perheitä osallistavaa?
- ◆ Rohkaisevatko tuotoksessa käsitellyt aiheet dialogiin?
- ◆ Lisääkö tuotos asiakkaiden tietoutta perhetyöstä?
- ◆ Lisääkö tuotos asiakkaiden tietoutta perhetyön menetelmistä?
- ◆ Auttaako tuotos perheitä löytämään tiensä ongelman juurille, eli mikä/mitkä auttaisivat heitä oikeasti?
- ◆ Tarjoaako tuotos perheille kokemusta hyvästä olost ja luottamusta rakentavasta toiminnasta?

2 Arvioikaa lyhyesti houkuttelisiko tuotos perhetyön asiakkaita osallistumaan ryhmiin?

- ◆ Onko nimi houkutteleva ja auttaako se rekrytoimaan perheitä mukaan ryhmiin?
- ◆ Onko tuotoksen sisältö perheitä kiinnostavaa?
- ◆ Esitteleekö tuotos oleelliset käytössä olevat menetelmät?
- ◆ Auttavatko tuotoksen menetelmät perheitä löytämään omia vahvuuksiaan?

3 Sisältöelementit ovat tuotoksen ydin. Miten tuotoksessa onnistuttiin luomaan teemojen pohjalta valmista tietoa ryhmän ohjaajien työkaluksi?

4 Arvioi lyhyesti tuotoksen tarpeellisuutta? Onko tuotos hyödyllinen ja voitaisiinko sitä käyttää muussakin tarkoituksessa kuin ohjausryhmien materiaalina/käsikirjana?

5 Mitä muuta palautetta haluaisit antaa?

Kiitos vastauksistanne.

Toivon pikaista vastausta, kuitenkin viimeistään 25.1.2021.